

نورلشە عزام تاهىروف.

باشقۇرت لۇغەتى.

I نىسى كىتەك.

برلەشكەن، بۇقە دۇنيا ۋىمگە كىلىمەن

نورلىقە عزام تاهىروف.

باشقۇرت لۇقەتى.

I نىسى كىشەك.

كتابخانە شىخى
مىترىم مىردى أبوأصل

«باشكىنگە» نەشىرى

1926 - يىل. ئۇفۇ.

Уфа, Типо литография Октябрьскі й Натиск Б. и. С. Н. Х
Башглавлит № 26 . Тираж 3000 экз. зак № 924.

Н. ТАГИРОВ.—Башкирский словарь.

تەۋگى ھۆد.

باشقۇرت خالقى نيسە، نيسە بىۋاتتارخان بىرلى ئورال
ناۋازىنىڭ بويىدا، ئانڭ يۇمشاق تەبىئەتنىڭ قۇساعىدا، كىڭ
بەيلەۋدە، كۈسەمە تىركىك ئىتېب، شاعىرانا تۇرمۇش ئۆزىدىن
بىر خالىق بولغانغا، ئىل ھەم خالىق ئەدەبىيەتتىنە بايلىقتا بولغان
تۈرك قەۋمىدەرنىڭ ئالغى قاتارىدا تۇرا ئىنى. نىك شول
ئورەشەن باي ئىلدەرن، ئىمپېرىيالىزىم سەيەسەتنىڭ تەجاۋىزى
كۇس ئاتىنىدا تونۇۋى ئارقاھىدا، خوزالىق ھەم مەدەنىيەتتە
ئىك تۈپەن بىر بائىقىستا قالغانلىقتان، ماتېۋىيات دۇنياهىنا قويا
ئالماي كىلىدى. ئولعىنالا توڭل، ئەرەسەي ئىمپېرىيالىزىماھى
نۇتلى كۇسلى بىر خۇكومەتنىڭ ئادىمىنىستراتىۋى قۇرس يۇذرلغى
ئالاردى، ئەللە نيسە بىۋاتتار بويىنا ئىزىب كىلگەنگە، باش
قۇرت خالىق تۇرمۇشتاغى مېنىلگىن، ئانا شول باي ئىل ھەم
خالىق ئەدەبىيەتن ماتېۋىيات دۇنياهىنا قويو توڭل، يىلدىن يىل
يوعالتا باروغا مەجبۇر بولىدى. مىنان يۇد، يۇد ئىللى يىلدار
بۇرونغا ئورەشەن كىڭ، باي خالىق ئەدەبىيەتتە ئىيە بولغان
باشقۇرت خالىق، خەزىگى كۈندە شول بايلىقتى يارتىلاتا
يوعالتقان كۈندە ئۇسۇراتايدى. مۇكالا ئىيتەش تىماق بىلەن
باراقتان ئورۇشقا تەرجۈمە ئىتلىب 1812 نى يىلى قازاندا.
ئۇ ئونىۋېرسىتېت ماتېۋىياتىدا بائىلىب سىنققان بىر نيسە يۇد

بیتلك ئىككى كىشە كەنن عىبارەت «قەندۇي كورپەس» ئىرتە-
گىھنىڭ (قارا ھۆد)، ھەذرگى كۈندە، خالىق نلندە 4-5 مېنوت
ئىسندە ھۇيلەب بۇتەرلك بىر ھالەدە گەنە قالغانلىقى تانق بولالاھ!
كەرەك.

ئول مەلدەردە ئورەشەن باي بولغان خالىق ئەدەبىيەتنىڭ
يوعالغان تىكلەنن، شول ۋاقىتتا دا يادىب قالدىغان يادما، يە،
ماتېئورەت بولماغان ھۆك، كۆپمە قازىناق، تۇسۇنىەكتە تابو
ئىجتىمائىي بىلىشكە يوقلغى ھەر كەمگە بىلىدەلى. ئانك ئۇشنىدە
باشقۇرت تلىدە گى ئەدەبىيەت ياكى مۇرۇنلاپ كىلگەن
رەۋىشتە بولۇپ، كۇسلى بىر ئاغم دەۋرىدە ئاياق بائىب ئۇلگىرە
ئالماغانلىقتان، بىل، تىل يودالتو بەلھەنى بىلىشكە ئۇشنىدە كۈتە
رلىدى، تىب ھامان ئەيتىپ بولماي. مەن شونك ئۇسۇندە نىسە
بىۋاقىتتا دان بىرلىق تىرىش - تىرىشەپ، تىش تىرىشەپ، مەن
يەشەپ، ھاقلاپ كىلگەن، ھەم ھەذرگى مەلدە ئىشەن - ھاقلاپ
دەك تلىدە يۈرگەن لۇغەت ھەم ماڭدىلى ھۆدەردى (تىرىمىندار)
ئۇيۇتۇلو بىلەن مەن قۇتقار بىلىشكە بۇرۇش تىب بىل بىنالب
ئۇلگىرگەن تىكلەنن ماتېئورەت مايدانىنا قويام.

لۇغەت ھەم ئىستىلاھتار دى يادمالار دان تابۇدەك مۇكىم
بولماغانلىق يوعارلا ئەيتىپ ئۆتكەنم. شونك ئۇسۇندە خالىق
ئىسندە يۇرۇپ نىيىدە لۇغەت ھەم ئىستىلاھتار دى نىيىدە
مەدەندە ئىكەنلىگى يەنە شولوق خالىقك ئۆزىدەن ھۇراب،
تۇشونۇ كەرەك بولغانغا، بىل ئىشنى باشقارو بايتاقوق عومىر
ھەم كۇس يۇمشاقا توقتالا. شولايدا بىل لۇغەتتىن يىناۋدا
ياردام ئىشكەن باشقۇرت يىگىتەرى ھەم ھالقىد، تاغلاپاردام
ئىتۈگە ئۇنۇرى نۇرمانتار تىب ئىشەندم.

منان ھوڭدا يېنالب ئۇلگۇرگەن تېكلنھەن تېيشلى
 تەرتىپ مەن سۇغارغا تېيش كېب ئويلايم.
 شونڭ مەن بىرگە ئۇشۇ لۇغەتتىن يېناشۇدا مېگە بو-
 لۇشلىق ئېتكەن: ج. عابىدى، بانو عابىدىۋالى عابىشەناھىروۋا،
 ئەھمەدوللا بېكبوف، زاريف عابىدى ھەم ئاسىبوللا بېكبافى
 قۇرانتاشتارغا، ئىسن كوڭلەن تەكتەندە بايمان تابۇدارن
 تەھىم.

نورى تەھىر.

1924 نىسى يىل - 26 نىسى نوپەبر.

ئۇنى قالاھى.

پ ئا

ئابا - بىر بىر نەرسەگە ئىش كىتىپ غەجەبلەنگەندە ئەيتىلە تۇرغان ھۆڭ.

ئابالاق - ئىتتىڭ بىر ئالدىڭا، بىر ئارتىڭدا ئىش كىتىپ تۇرغان ھۆڭ.

ئابىشقا - تەۋگى بىسىدەن (كەرەك، ئۇل تەۋگى بىسىدە - ھى تىرى بولغان ھەلدە، كەرەك ئۇل، يەكى ئايرىلىپ ئىككىسى بىسىلەرگە ئۆيلەنۈپ ئىرى). ھۆڭلەرنى ئابىشقا بولسا. قىتاقەن ئەينىكەن ساقىت تەۋگى بىسىدە ئىرىم ھۆڭلەرنى ئابىشقا ئىدەر.

ئابىن - بىر ئاتانان توعان بالالارنىڭ بىسىلەرنى بىر بىرىدە ئابىن بولالار.

مىثال: ئابىندى ئابىن كۆرە ئالماي. (ماقال) ئالماي ئىنى تاتى بولسا ئات كۆپ، ئابىن تاتى بولسا ئاش كۆپ. (مقال)

ئاتاق - بىر بىر نەرسەگە ئاسى ئارالاش، غەجەبلەنگەندە ئەيتىلە تۇرغان ھۆڭ. بىرگە كىتە بىسىدە بالا - ساعالار ئاراھىدا قولدا ئىدەر.

ئالاق - قۇنان. دۈنەندىكەن ئۆتۈپ يەنى 5، 6، 7، يەتتە بىرگە يىتتە يىگىلمەگەن، مىلمەگەن قىتاقەن باشىدا يۈگەن كىنىرلىپ كۆرۈلمەگەن يلقى.

ئازاد - بىلگەن نەرسەدە ئىستە ئالماي ئابىرەب، ئازاد قالو.

مىثال: ئەكرىنكەنە - يەشەن مۇكىدى كۆيگە،

ئىلاب تۇردى: مەسم ماذالى.

سەھەر ھاندوعاسى قونعان گۈلگە،

ھاپراي ئالامى توقتاب ئاذانى.

(ج. عابىدى شىعرى)

ئازامات - ئىلىدۇ ئالدىغا سىنەب، ئۆز ئارتىن ئىيەر.

توسى، يەنە كىسى خالققا يول كۆرەتوسى، يولباشسى Лидер
Вожд.

مىثال: ئازاماتقا قول بىرەھەڭ ئابرويك ئارتار.

(ماقال)

كىسىگە شەققەت ئېتىب يول بىر، ئازاماتقا خۇرمەت ئېتىب

قول بىر.

(ماقال)

ئازامان - كۆپ يۇروسى، ئىش ئىشەلمەي ئاذب

يۇروسى.

ئارال - ئوترا، جەزىرە. ئاناو. Остро.

ئارام - ھەرام.

ئارامزا - ئارامزادا، ئارامداشوسى، ئارام ئويىدا بولوسى،

ئارتىلىش - توبەلەو، قالدۇر.

مىثال: ئارتىلىشتى ئارتىلغاندا قاتاي ھوقنى ئارقاغا

قاتاي تۈزمەت مەن تۈزەرمەن مەن كىيار ئارپاغا. (ھارماق)

ئارتماق - قورجىن، حورجىن.

باشقۇرتار ئارتماقتى نىرى - يارىنان ياتايىدار. قايىسى

بىرەۋدەر كۈن ھەم بۇندەندە ياتايىدار.

ئارتماسق - ئارتماقنىڭ بەلەكەي. كىسكەينى.

ئارتو - ئېكى مەنەلە.

- 1 - بىر نەرسىنىڭ ئارتىپ، قالوۋى، قىلماقنى ئارتىپ بولۇ.
- 2 - نىڭ يىزدەگى قالقۇ.

ئارزان - تىزىملىق، بىر تىزىملىق يەنىدىكىلەرنىڭ ئىرىكەگى.

Кобель, пес, самец

ئارغاندا - بوران ئارقىلىق، دىڭىز تولقىنىنى تۇتىپ
تولقىندىن ياتىپ قالغان قار.

ئارقا - ئىككى مەنىدە:

- 1 - بىلگەن ئالەم، قۇيۇلماق تىكلى بولغان ئارقا
ئورمانلارنىڭ بويى.
- 2 - بىلىكلەر يىزدەرنىڭ ئىككى تەرىپى، ئىككى بىلىك يىزدەگى
ھۆل بىلىكەن يىزى.

مىثال: ئالەملىق ياتقان. ئاق ئارقا

ئات يىرتىپ مەنەم كۇس بولۇ.

ئوتكەندەگى ئومۇمىي يوق بىلىگەن،

ئاڭ ئاتالا كۈندە كىس بولۇ.

(خالىق يىزى).

ئارقىلىق - ئىرىكەلەر، ھىندو، بىر بىرەگە تايانۇ.

ئارقى - تۇرقى - بىر بىرەنە ئارقىلىق تۇرقىلى ھالو.

بىر تۇرلى نەمەلەرنىڭ بىر نىسەۋەن بىر رەتتە تىزىپ شولار
ئوتتە بىر نىسەۋەن شولايوق تىزىپ ھالو.

شونان ئالەم باشقۇرتار (مىثال ئورنىدا) ئارقىلىق،

تۇرقىلىق يىزىپ ئالەم بىر قۇساق، تىزىپ يۇماقتا (تەبىئەت)
ئىيەلەر.

بىل يۇماقنىڭ ئابوۋى (سىسۋى) كىرەگە (تەبىئەت ئورنى).

ئارنى - سەنئەتلىق قارمىقى، ئۆسكەنسى.

مىثال: ئارنى مەلە ئىيە كۆپ (خالىق ھۆدنى).

ئارزاي - ئوتە ئرلەنو، ئوذۇندە مەورووزدانو، كوبرەك
ساقنا ئارتترگقراپ ئوذن ئىشىنى خالە نۇتا ئالمىراق باروسى
قدا ئەيدەلەر.

مىثال: قويسى شول كۈلەيشەگدى، ئوعانا تىجە
ئازرايدانها.

ئاساباغان - ئاسالى باغانا - ھاراي، ئاران، ياپما
كۈك نەمەلەردىك توبەلەرن ياقاندا، ئاساھندا ئۇردىك، ئوردا
ھالو ئۇسۇن ئوتىرتلا تۇرغان ئاسالى باغانا.

ئاساعاس - تىرمەنىك توبەھندەگى ساكراعن كۈتە
رب قويو، يەكى ئالو ئۇسۇن يۇمۇشاي (ئىستىھمال ئىتەلە)
تۇرغان ئاسالى، قوھاي ئۇذوندىق، قول منەن توتارزىق ئاعاس.
ئاسووات - ئاسى ئوت (ئولەن). بالىسنى ئاسى يردە
ئوتە تۇرغان ئاسى ئولەن.

مىثال: مەنبەگە يۇرگەن كۈك بورتەمدى

ئاسوواتقا تۇشاب ھىمىرتەم

كىلەم ئىيىب ئودىك ھود بىردىكە

كىلەمەنسە نىكە تىلمىرتىك

(خالى يىرى)

ئاشتاو - تاتار تىلى تەئىرىنە بىرلەگەن باشقۇرتار
ئاشلاو نىبە يۇرتلەر. ئاشتاو ئىككى مەنەلە يۇرتلە:

1 - تاتارسا ئەيتكەندە يالغاش تىگەن ھود. تاعاراق
نىبە يۇرتلە.

2 - بىر نەمەنى ئىكىنسى بىر نەمەگە يالغاو.

ئالماعاستى ئاشتانم (ئالماھى نەمدى بولەن ئۇسۇن
بىرەر توردى تەمدى ئاعاسقا يالغاو، بىر كۈك)

ئاشقايىق - يادىك كۈنى كىتىپ، قابىنەن ھىرب،
كىبىتروب قوبىغان ئاعاس.

مىثال: ئاشقايىق نەرتە شىمالا بولا، يىكلىگەلە كىلە

ئاعونا - كۇرتنىڭ، قىر ئاۋىتى كۇراپاتكا تىپ
يۇرتوسىلار بار. ئۇل قۇش، ياد، يەنى مەلەرىندە ھۇرى، قىش
مەلىندە ئاق تۇتە بولا. ئانا ئاعونانىڭ موبىنى باشنى قىلىت
بولا.

ئاقىرىم - ھەتتى، ساقىتى.
مىثال: نى ئاقىرىم، ئاشاب ئىستىك ھامان توپمايەك.
ئاققوبا - ئاق مىدىن قارا ئارا ھىنداعى تۇت. بىتىندە
قىندىلى بولماغان كىشىگە ئاققوبا كىشى ئىزىدە.
ئاقلان - ئاقتان - ئورمان ئارا ھىنداعى ۋاق، ۋاق
ئاسقتى.

ئالابارمان - ئىعتىبارەند، دىققەتەندە.
ئالاتۇبا - قىر كوگەرسىنى. Вяхрь.
ئالاسىق - تىرمەلەرى بولماغان باشقۇرتارنىڭ يەندە
تۈرۈ ئۇسۇن قابىقتان، يەكى ئىشكى كىندەن ئىشكەل
ئىشەل قويغان ئۇزىدەرى.

مىثال: ئالاسقتى ئالام ئاق تىرمەگە،
ھىس كىم ئالداپ مىنى ئۇتالما.
قارا ئاشتان ھالغان ئار تۈرمەگە
دۇشماندارم بىكلەپ تۇتالما (ح. عابىدى)
ئاللاڭ قۇلاڭ - بىر نەرىنىڭ ئاندا مىندا بىر كور-
نوۋى. ئالاناب كورنو.

مىثال: 1 - مىن كەرتە باشىنا سىقھام بىر نەمە ئاللاڭ
قۇلاڭ ئىتەپ كىتتى، ئىپلاپ قارلاھام بورى ئىكەن.
2 - كوك بۇندە ئاللاڭ قۇلاڭ بۇلۇت بولغانغا، سىۋاق
بىر باغا، بىر بۇلۇت ئاشتىنا ئىنە.
ئاللاڭ قوھار - ئالا بار ماندى قارا.

ئالبرعاو - يووانو، ئورەو.
 ئالٹ - يئراق. قازاقسا ئالس.
 مېثال: ئالتىنكەي قاراب ئاي كورنگەن
 ئايدىلدك تۇمان بۇوزارئ
 بىزىڭگە يانغان يەش يۈرەكتى
 ھوندەرە ئالماي دەريا ھۇوزارئ

(خالق يىزى)
 ئالبر - تاباقتان كىسەرەك، توشاقتان خورراق، قەند
 ھالب ئىسە تۇرغان ئاعاس ھاوت.
 ئالعاذاو - بىرەر يىرگە كىتەرگە، بارىغا كوڭل يىرپ
 يۈرۈ، مېثال: غەيشە كىلن ئوركىنىنە كىتەرگە ئالعاذاب
 يۈرى، بولماھا يىبەرب ئالو كەرەك.
 ئالماشا - تىلمىسەرەك تەبىعدەت. تېيىشنىسە ئىشتەمدو،
 ئالئوس - قازان تۈبىندە بولغان ھۇو فەلەنپى قالدىر-
 ماي ئالو ئۇسۇن بىر قارش، ئۇزۇندىندا، كەمە تۇلئى
 ئۇزۇنسا ئىتېب، ئوز، ئاغاستان مەھسوس ياتالغان نەمە.
 ئالپۇت - ئاھماق، ئىيەر، ئاقلىز.
 ئالپۇرۇش - قەستەن، يەكى داواماللىق مەنە توڭل،
 بەلكى ئىنەۋەنلىكتەن ئىشتى ياكلىش ئىشلەپ يۈروسى، كەرە-
 گىنسە ئالب بارب سعارا ئالماوسى، شولايوق مەندەھز
 Безполезный يۈرۈشكەلە ئەيتلە.
 ئالىوھق - تىك تۇرغاندا، ئورنەندا، مەنەھزىگە،
 فايدەھز بەيلەنپ يۈروسى.

ئامپايو - ئۇتو، ئۇتۇلو. (كارتا فەلەندە توڭل).
 ھوزدە مۇعامەلەلە ئۇتو، ئۇتۇلو.
 ئانسايىن - ناسار، ئالما، ھقرا.
 مېثال: كورشك ئانسايىن بولما تىنلىق كۈتمە.

ئاوخومرتقا - ئارقا ئومرتقلارنىڭ، باشقا نۇتاشا نۇر-
عان ياقىتاغى ھوبەگى.

ئورۇنسا: Шейный позвонок.

ئاھاھ - ئاسوھىزنىھىز، غەجەبلەنگەندە ئەينىلە نۇرغان
ھۇد.

ئايا - دورت ئېلىنى - دورت بارماق قالىنلىغى، قول ياتىئۇي.
مىثال: «قۇتۇلۇباينىڭ ھوعىنىڭ قادىھى بىر ئايا بولغان».
ئايلاق باو - بىر ئۇسۇن سىقتاننىڭ شالترىداغىنا، ئىككىسىنى
ئۇسۇ منەن، قۇلۇندى، يىلگە بەيلەپ قويا نۇرغان (قىل) باو.
ئايبار - غەيرەت.

مىثال: «ئەتەلگىلە تىگەن ئاي ئاھل قۇش،

قۇش قوندىرما تىگەن ئاھل قۇش.

ئايباردىلا ئىزدەر بار ساعىدا

بازىنىلما تىگەن قاشنىڭ. (بىر)

ئايپان - شىكلەنە، ھەۋلەنە، شۇردە، قورقۇپ تارتىنۇ.
ئايىدار - باشقا ياقىتارنى ئالپ لىكە يە ئوراي ئۇتۇنۇ.
دەگنە ئۇدۇن كۆيگە قالىدىغان بىر ئۇيۇم سەس.

ئايىش - مەفھوم، مەزمۇن، содержание.

مىثال: «ئايىش ئۇشۇنمەن».

ئايىچىلاقتا - يان باغىنا سەب، قىزىقلاپ، ئول ھەۋاردا
بىل ھەۋار ئىتەپ قىلۇ.

مىثال: «ھەۋارنىڭ قانداق ئەيت، ئايىھى يۇ.

روكلەھە، قىياندى نىك «ئايىچىلاقتا» ئاللا يۇرى،

ئۇيىرەنمەگەنگەمە ئۇدۇنى تىلەمەي».

ئايقان - تەبەب.

مىثال: «كىيىنە باينىڭ ئاسىۋىزەن بۇرۇنىنىڭ

ئايقاننىنى؟»

تايىل - ئىگىرساق، ئىەر كۆۈك نەرھەلەردى ئات ئار-
 قاهىنا نعتو ئۇمۇن، ئاتىك باورى ئاشا ئايداندىر تارتىپ،
 بەيلەپ قويلا تۇرغان يالپاق نەرھە. قايش، ئاشما، يوكەنەندە
 بولا. ئايدىك بىر باشى ئىگىرساق يە ئىەرگە نعتىپ، بىر
 باشىدا ئايدىل باش пряжка بولا. ئورثسا ئايدىلىنى:
 Подпруга تىندە.

ئاپو باش - كىندىر ھوعا تۇرغان، ئورن - ئوتىما
 (стан) نىك ئارت ياعىنداى بىر باشى كەلپەكلى، ئارشىندان
 ئارتىراق ئۇزۇندىنداى ئاعاس. كەلپەگىندە دورت تىشىكى
 بولا. ئاپو باشقا بوى يىتى ئورايداردا، كەرەك بولغان ھەتلى
 يىتى ئاعاب دورت تىشىكىنىك بىرھىنىك ئاعاس نعتىپ
 قويالار.

ئورثسا Навой تىندە.

— ئە —

ئەبىرسە - قوراي يىلەگى
 ئەبىرسىن - ئالا توبانى قارا.
 ئەپەرەكەن - مەعناھى، فايداهى بەيھودە ئاذاابلانو.
 مىثال: «بوغدەسە ھونار بولمانى، ئەپەرەكەنگە ئات
 Напрасный ئورثسا»
 ئەپىن تۇپىن - ئانان مىنان، ئالاي بلاى، قالاي يىتىنى
 ئالاي، ئاشىنەپ، قابالانەپ ئىشلەۋ، ئاشاۋ. ئەلەم.
 مىثال: قانا عوستىم ئەپىن تۇپىنگە ئاشايقتا، قالغان
 بىر ئاڭ ھولمىنى ئورب تاشتايى.
 ئەتەمبەى - ھارق قويىك كۆڭگى بالاھى.

ئەتقى - قىتقاعىنا ئاعاسقا، ئود قوپپ ياتالغان، ئوق.
بالا - ساعا «ئەتقى دىيىپ مەن ئاۋاغا يەنە ئوينىدار.
قاينى بىر ياقىتاردا «ئەتقى» دىيىپ، ئود ئوق تىپتە يۇرتەلەر.
ئەشەتتەپ - ئىقاب، تىكشۈرۈپ، ئىبلەپ، ھەيپەتلىپ،
بۇختەلەپ ئىشلەۋ.

ئەشەپنى - زالاتوۋا.

ئەدەردەۋ - تىرگەۋ، ھوگو، ئەردەۋ، ئۇشۇ.
ئەدرنە - ھۇيەك ھەم بىرى تارامىشى مەن (قنووۋەتاي
بولەن ئۇسۇن) يەبىشتىرلەپ ئىشلەنگەن يان - يەيە.
ئەرىپش - توپات، ئوڭماغان.

ئۇتتى باشى يىنومى، قارا - ھارا، يەكى يامامى
ئىلم، ئىلم، بولۇپ يۇرگەن، شولايوق ئۇ ئىن قارامان،
قاتن - قىزى، دۇنيا كەرەك يارەن ئەشەتلىپ ئىشلەۋەسنى
ئىزدەردى «ئەرىپش» تىدەر.
ئەردەۋ - تىرگەۋ، - ھورداۋ.

ئەرسەلەۋ - جىسىمەن ھەم مەدەنەن بىر بىرنە يىك
نى بەيلەننىش بولغان ئىككى نەرسەنى بىر بىرەنەن ئاپرو،
بىراقناشتىرو، بەيلەۋستەرن ئۇدو.

مىثال ئورنىدا: 1 - ئىككى ھوعىشقان كىشىنى
ئەرسەلەۋ (ئاپرو)

2 - ئوتىن تومۇراۋن ئەرسەلەۋ (واقىلاۋ) تىدەر.
ئەرسەھىنە سىنەۋ - ئوت سىراتىنا، نىسك، نىسك
بولۇپ ئۇشۇنۇ. بىر بىر نەرسەنىڭ تۈپى نامۇرنا - ئاسلىنا
ئىرشۇ. تەفسىلەن بىلو.

ئەرسە - ئىنى كۈندەردە نۇمان ئۇتلى بولۇپ ئاۋا
كونەرىلەپ ئىگەن، ئولەن. كۆك نەرسەلەرگە يەبىشەلە، باياعى

ئوشلىكتەردى قاتىرىپ، ئوشەرگە بېرىمەي تۇرغان، توۋان ئۇشلى
ئوۋاقتا نەمە. باۋن فەلەن بولما ئۇدۇي يۇلا.

ئەرمەندى - باقا Лягушка

ئەسەي - ئىندى، ئاناي، ئەنى. Мать

ئەشە - يايلا. ناۋ ئۇشتۇندەگى تىگىزىك.

ئەشكى - ئەپشتى قارا.

ئەلە ھۇلە - (بۇرىندەرسە) سوت سوت، يادا - يۇدا،

ئاز - مازىغا تىگىن كىۋك ھۇد.

ئەلەت ھۇلەت - (ئوسەرگەندەرسە) ئەلە ھۇلە

مەعدنەندە.

ئەلە ھولە - (توڭگەۋرەرسە) ئەلەھۇلە مەعدنەندە.

مىثال: بۇلۇت ئارامنان، ئاينى ئەلە ھۇلە

(ئەلەت ھولەت، يەكى ئەلە - ھۇلە) گە كورب قالدىم.

نەلبىن - زەعەپ.

ئەلەرنىكى - باباي (عادى) بىرئىش ئارامندا، يەكى

ئويى كۈلكى ئارامندا؛ قاتىن قە ھەم بالا ساعالارنى كىنەت

غەجەبلەنگەندە ئەيتە تۇرغان ھۇدەرى.

ئەۋىتەك - مال بابا تۇرغان كەرتەنىڭ بىر مۇيۇشۇندە،

يەكى سىتتە، ھاراي ھىماي ئېيتىپ باغانا قەب، ئۇشتىنە

ھايغاۋ ھالب، باشىغا بىسەن، ھالام شۇكىلى نەمەلەر ئۇيۇ

ئۇسۇن ئىشلەنگەن نەره.

ئەۋرەك - كەبەك. ئورثسا: Мякина

ئەۋرە - ئۇس مەعدنەلە.

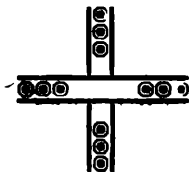
1 - ئەۋرەك. كەبەك. Мякина

2 - ھاز ئورتامندا بولغان ئاسىقلىق.

3 - ئالبرھاۋ، يوۋانو.

ئەورنە — كيندر ھوعوسلارڭ يېكەلەبلەي تۇرغان
قۇرالدارى. **Варобы** ئورۇسا:

ئىككى بىر تىگى، بىرەر قۇلاس ساماھىنداعى ئاعاستاردى
بىر بىرھىنە كرىست توڭلى ئىتېب نىئىتېب، ئىككى ئاعاستىڭ
دورت باشىنىلا بىر نىسەشەر تىشك ئىشېب ئىشلەنگەن
قۇرال.

ئەومەلە — قايماقنى ئۇسايىق يە قازانغا ھالب، قايناتىپ
تۇدۇقەلەنن ھالەندىن ھوڭ ئىلەنگەن ئۇن ھالب بوتاب،
بۇلغاب بىشراگەن ئاش. باشقۇرتتار ئاراهىدا ئىك قەدرلى
قوناقتارغا قويۇپلا تۇرغان ئاشتان ھانالا.

ئ

ئىئورغانو يىرەنو. تاتارسا جىرەنو.
ئىت قۇش — يىرتقىس ماحلوقات. يەنى ئىتتەھە ئىت
كنوك يىرتقىس بولغان قۇشتاردا تىگەن ھوڭ.
ئىت مۇرون — تاتارسا: گولجىمىش.
؟ **Щиповник** ئورۇسا:

ئىئباي — كىلىنشىلى، ماتور، ھەڭگەم.
مىثال: كىيىمى ئىباي ئىككەن.
ئىدان — ئىككى مەدەنەلە:

1 - عۇرق.

2 - مېزا.

ئىدرگەنو — قىش، غەيرەتن ئارتىرو.

ئىدار — ئېكى مەنەلە:

1 - كۇس، قەھەر، غەيرەت مەن قۇتۇڭدى ئالاب نۇرو.

2 - ھىنو، توڭو ھەم شونىڭ تۇتتى نەرهەلەردەن ھىزاو ھەم ھىراوقلى بولب قالغان يىر.

ئىدىرىق — تەندى توڭدىر، سىمىتىب، سىمىتىب ئالا تۇرغان بىك قاتى ھالقن، ھىوق ئاوا.

ئىرەوكى — ئاعاس يارىغىنان ھىو ماڭار كىرئوى ئارقا.

ھىدا سىررگە باشلاغان يىر.

ئىرپەك — ئۇرەك، يىلپىھەك ئۇسب كىتەرگە تۇرغان نەرەھ. ئىرئ — بەخت.

ئىرۇا — ئىرەشەنى قارا.

ئىراتو — بىر بىر نەمەنى عادەتتە گىنەن ئارتىراق ئىتىب، قىقايى قەناعەت ھاسىل ئىتەرلىك دەرەجەلە ئىشلەو.

مىثال: «ئورۇم، ئورۇم ئىللەنى ئىراتب بولمانى»
«دور ئات ئىرام يورنا»

ئىراشقى — يامىر آزالاش قار ئاوب يىوشلەنب ھاوانىڭ ھالقنايب كىتووى. يادى، كۇڭى ئىراشقىلار بولا. ئىراشقىلاردا قۇش — قۇرئ ئولە، كىشى ھەم ھەيواندار كوشىگەلەر.

ئىرەشە — ئىرەشەنى قارا.

ئىرەق — ئېكى تۇردى اورىدا يۇروتۇلە.

1 - قارماق تۇتلى ئىتىب، تىمىر يە ئاعاستان، ئىلەكتىرو ئۇسۇن، مەھسوس ئىشلەنگەن نەمە.

2 - ھەبو، ئاڭقاو — ئاڭداي مەن ئالدىڭى تىش

ئارەنداعى قىرشىلى يىر.

ئىرقىا — ھەيلەكەر كىشى ھەم ھەيلەكەر مال. شولا بوق فالىشىۋى نەمەگەلە ئىرقىا تىدەر.

ئوكت - قۇرۇت ياتاو ئۇسۇن قايناتقان قاتق.
 ئوكنلو - بربيردە يىنالب، ئۇيۇلب، شونلكى مندىن بىرگە
 قودعالب، ھلكىن بىتو، بارو. مېئال: 1 - ئەرەم يەن ئاوعا
 مىنگەينىم، منە، منە يىندى يىلانداز ئوكنلب ياتا. 2 - ئاناو
 يالاندى ئولتوب ئوكنلب بارغان كىم مالى ئىكەن؟
 ئوگە - فونتامىنت ھەم بىر نەرھەنك يانى، تىرەھى.
 مېئال: ساللاواتىك ئوگەھىنە (قاشىغا، يازىغا) بارب
 تۇردىم.

ئوگەكىنىد - تىرمەنىك تىرەھى (يانى - ئوگەھى،
 توگەرەگىن قاپلاي تۇرغان مەھسوس ئىشلەنگەن كىنىد.
 مېئال: بىش قاناتتان تىككەن ئاقى ئوناوذك، كو-
 تەردىمە ئوگە كىنىن. كىرەگەھىن ئوتە قولم
 تەب، ئوياتىم، مېن، تۇرتىب بىر ئوذن (ايو)
 ئىرماو - ئىككى نەرھەنى بىر ئىھىنە ئىرماو، سۇرناپ
 نەتب بەيلەي تۇرغان نەرھە.

بىسە بالاساغانك باتىنكەلەرن سۇرناي تۇرغان ئىشورۇ-
 كتارنى ھەم ئىككى ئاقتانك بىر بىرھىنە كىرتىنەسلەپ نەتلىغان
 بىرلىنە «ئىرماو» تىدە. تۇبۇندە СВЯЗ مەھناھىدە «ئىر» تىگەن
 ھوددە شونان ئاللىغان.

ئورۇدا - ئورۇدا жреда تۇبى بىر ئايا، يەكى ھىق ھويەم
 قالدىغىداي، كەرتە - تۇنارخى، ئۇدۇن ئاعاس. ئورۇدا مۇ-
 عەيەن بىر ئۇدۇندىقتا ئىتلىپ قىرلىنماي. بەلكى يوعارلىلامە ذكور
 قالدىقتا ئىك ئاعاستىك تىك بۇتاعىغا بۇتاب كويىمە ئۇدۇند-
 قتا ئوتە ئالغان، بارھىدا بەغىنى ئىك سىسكە ئۇشۇنە ھەتتى
 ئاللىغان ئاعاس.

ئەش - يالقاۋدەننا، ئۇز ھۇزۇللىگۈنە باش بولالماي
ھالقن قانداپ، ئىشلەپسەك ئىش ۋاقتىدا ئىشلەمەي ئۇزاتىپ
ئال بۇرۇ.

مىثال: «آخا ئىش قوشىپ ئىشلەر تىپ بىلەمك
ئەشتەننا ھالەت تىك يۇرۇر شۇنداق»
ئىسماتى - يىڭىق، قولايلى، ئوڭايلى، ئىپلى.

مىثال: 1 - ئانك ئۇيى ئىقتىماتقا (ئويۇتتۇرغان)
2 - ئاناۋ ئارقان ئۇزۇلگەننى، شۇنى ئىقتىماتلاپ تۇيىنە
ئەلى.

3 - زور كۈشەك تۇتۇپ يۇرگەنسە بىر ئىقتىماتلى نەرھە
تۇتھاڭ بولمايما.

ئىسم - ئىقتىماتنى قارا.
ئىك - قۇياش باتقاندا ھوڭ، يەكسى، قۇياش نوۋار
ئالدىن يەنە بولاتۇرغان قىللىقمان قاراڭغىلىقتىن كۆرەشكەن
- قوشلىغان ساعى.

مىثال: مەگەندەگە ئاتىم ئاي تىمىر كوك

ئەرزەبەكەي قوينىم ئىكردۇك

ئاتقۇشلاپ سايىپ تىپ بولماي،

ئۇزىتىلغان بارغان غۇمۇرگوك

(ھالى يىرى)

ئەش - قۇرۇت كىيىتىرگىس؛ قۇرۇت ھالەت كىيىتىرە
تۇرغان نەرھە، بىل ھوقماغان يىرگە ھالەت كىيىتىرلەگەن قۇرۇت
كۆڭۈل بولغانغا شۇلايۇق بولغان ئورندارغا ھالەت
كىيىتىرگەندە بولغانغا ئوڭايلىقتار تاپىلغانغا، دورى قازى
قازى قازىتار ئۇششەن ئاغا ستار ئانك ئۇششەن «تەرگى» يەيىپ

كېيىنرودى سىعارغاندار، ئىدە ئىندى شول قۇرۇت كېيىترگىسكە
«ئۇلاش» تىب يۇرۇتدېلەر.

ئۇلاي - ھىۋى سەب، بالىسى باتىپاتا تۇرغان تومارلىق،
قامشلى ئىدەم ئىيىنە ئالماتلىق يىر. ئۇلايدا قاز، تۇرنا، ئۇيرەك
كۆك قۇشتار ئۇيالايدار.

ئىلەگىت - بەغزى يىزدەردە ئىلەگىت ئورمانداق قۇرۇ
- ھارنى ئاعاس كىشەكتەرى **валежник**
ئۇلاڭ - قۇتقۇ، تەشۋىش. مېثال: ئىل ئىسنىنە ئۇلاڭ ھالب
يۇرى.

ئىلىغۇ - ئىلەش، ئۇيرەنۇ، ئۆزدەشۇ.
مېثال: «بۇرۇ بالاھن بۇرككە ھالەڭدا ئىلقماي -
ئايو بالاھن ئالدىڭدا ھالەڭدا ئىلقماي» (ماقال)
ئىلىغۇ - گىل.

مېثال: «ئىلىغۇ كىلە»، «ئىلىغۇ قارات يىگىت يۇرى»،
«يىلقىنى ئىلىغۇ سابتار».

ئىلىمىق - ھۇ ئىسندەگى؛ لاي، يىفەك ھىماق، ھۇزىل
تۇرغان، يەشەل نەرهە.

ئىلگەدەك - سېرىقئەند نېھىز يۇرى تۇرغان - ھىۋان،
شولايونى ئىيىتمەي - نىيىتمەي، ئۇرماي - ھوقماي، ھوكمە -
يىنسە قەناعەت ھاسىل ئىيىتەرلىك دەرەجەلە يۇروسى كىشىگەلە
ئىيىتەلە.

ئىمىت - ئۇمىت.

مېثال: ئىلگە سە ئىمىت، ئىمىندى.

باتامانم، بائىرەنم بار.

كەڭلەۋسى بۇتۇن قىرغىمىدى

قرماينسا نويمام قۇنۇم بار،
 قلماينسا ئولمەم قلەمدى
 قلو ئۇسۇن مېنم يۈنم بار.
 (ئەينى شىعرى)

ئمەن - نەفس. نەمە.
 ئمەنئو - نەفسى تۇشۇ، نەمە ئىتو.
 مېئال: يېر تترەتكەن ئىلم، كۇيم - نىيم
 بىتەۋنە كىلېب قونغان يوق،
 كۈكرەگمە بولغان ئويم - نىيم
 تۇتساينا كىلېب تولغان يوق
 ئە، شولايدا ئومىت ئمەن - نىيم
 گۈل سەسكىلەي تۇرا ھولغان يوق.
 (ئەينى شىعرى)

ئو - ئاغىو.
 ئواير - ئايرم، بولەك، باشقا، ئايرلو.
 مېئال: «ئۇز باشىنا» ئواير «يۇرۇب يانا».
 ئۇز - ئۇس مەنەلە: 1 - قانقايى كورمەگەنلىكتەن
 يەشكەن - يۇمشاققە بولو.
 2 - بىداو، قۇلۇندار دۇنياغا كىلگەس، مەذكور قۇلۇنسا
 قىزارىك، ئەسەلەرنىڭ تەۋگى ھۇتى.
 3 - شەبى ئاتىنداعى يۇمشاققە ئىت.
 مېئال: «قۇلۇنى ئەلى» «ئۇز» عىنا، بەيلەرگە پاراردى
 توگىل.
 2 «ئۇز» ھۇتەن ئرمىك قاينازماھال ئسەرگە يارامى
 3 «ئوراق ئورغاندا شەبىدى» «ئۇز» ئىنا بىكرگە نەسە
 قىرەب يىەردەم.

— ئۇ —

ئۈب - تۈب - باشباڭ تاتتىق.
ئۈب - قۇمەز، كۈب ئاشاوسى، كۈب ئۈسۈسى، ئۈدى
تۈبھالا كۈدى تۈيماوسى.

مىثال: «ئاي ئۈب ئەلنى بولما تۈيماي ئاشا-ئانب
ئۈتراما؟»

ئۈب قارسىق - Баба - Яга
ئۈتاو - تۈب يۇر قىتان (ئۈيەن) ئايرىل - باشقاسى -
سىنىڭ يۇرتى.

ئۈتۈشى - درفا، تۈپا.
ئۈتۈق - ھالەن بىسەن، ئۈت - ئۈلەن تارالماھن ھەم
ھال تاپاب ئەرەم ئۈتۈھن تۈب بىسەن، ھالام ھال ئۈسۈن،
يۈرگە قازىق قاعىل ئۈتۈلەنگەن نەرە.

مىثال: «تۈمۈزدا، بىسەندى ئۈتۈقاعنا ھال، بولماھا
تاپتال ئەرەم بولا.»

ئۈتۈما - كىندىر، تولا فەلەن ھوعا تۇرغان ئۈتۈنۈك.
ئۈتۈماق - تەرەن يەرەھەت.

مىثال: «ئۈيىندان ئۈتۈماق سىعار»
«ئۈيىندان قىلىق يەبىش تەرەن يەرەھەتتەرسىغۇلا
مۈكىن.»

ئۈرۈار - ھادەتەن ئۈش ئۈسۈدانو.
ئۈرۈاو - قىمەتھالو - شاپرو ئۈسۈن قولدانلا تۇرغان
ئاعاس سۈمس.

مىثال: «قىمەتھالى شاپرماقاس «ئۈرۈاو» تۈتۈب،
كۈرەگەسى بولۇپ ئۈرۈگۈكدا نى مەنە.

ئوذاق - پارذانو، ئېشلەنو، ئېكىنى كىشىنىڭ قوشنىلىقى،
 بولداش بولغۇ، ئوذاقتاشو - قوشلاشو.
 ئوذامان - يەشتە ئۆلكەن كىشى - يەش باغىدىن
 قاراغاندا ئېڭ قارتتارى.
 مېثال: «كىشىگە شەققەت ئېت، ئوذامانغە خۇرمەت
 ئېت».

(ماقال)

ئور - يام، تەرەن قاذىغان كاناۋ.
 ئوراعىت - قاتىن - قەز، بېيسە - بالاساغا. Женщина
 ئوراكىقب - ئورالانې، بىر ئورنىدا ئايدانقلاب يۇرو.
 مېثال: «كىت ئەلنى مىنان ئىشلەرگە بېرىمەي
 ئوراكىقب يۇرمە».
 ئوراي - Макушка باشنىڭ نەقى تۈبەھىندەگى،
 ساسنىڭ بۇتۇرلۇپ تۇرغان يىرى. يلقىنىڭ ماڭدايىدا بولا.
 مېثال: «قەھم تۈرە مىنگەن ھۇر يورغانىڭ ھايگىم
 ماڭدايىدا بولرۇداي قوش ئوراي» (ھالىق يىرى).
 ئورت - ئېرىندەردى يۇمۇب ھاۋانى سىعارماي ئىش
 ئارامىنان ئۇرگەندە ئاۋۇزىڭ ئېكى ياقى سېتىنەن قابارب - قالقې
 سىعارغان بومشاق ئېت.
 ئوردا - ئېكى مەدەنەلە. 1 سىھىندە ئروۋانى قارا. 2 -
 ھى بىلان ئويمايى.

ئورق ھورق - واقلاۋ، بولگەلەۋ (لاكىن جۇزىنى فەرتى
 نى بەيدەلگەن نەرھەنى ياروتوگىل) گەكىلە. ھىرەك ھىرەك
 تېگەن كىۋىك. مېثال ئورنىدا: بىر بالا ئەردەنە ھاتارغا بارغان
 ئېكەندە مىڭ ئەردەنە ھىنە بىر ئورت «رۈب سۈرك» بىرە
 ئېكەن ئى، بىل بالا «رۈب سۈرك» تېگەن ھۇزۇنى ئېستىكەس «ئال-
 ئايم ئورق ھورق ھاتارغا قوشمانى ئالھاف تۇتاش ئال، تېنى، تى.

ئورن - اوتتمانى قارا.
ئوشانو - قىدو، دىققەت ئىتو، ئىعتىبارغا ئالو، ئاڭ قالو.
مىثال: يەشلگنە ساناھى كوشاوا،
قد بالاقاي كورب ئوشانا
قدبالا قاي كورب ئوشاندىھە
يۈملە ئەنكەيدەرم خوشلانا.

(خالق ۋىرى)

ئوعاتاتىھە - خۇرمەت، ئىلنىفات كورمەتوڭى كۈتەرە ئالماي
شاشب كىتو.

مىثال: «ئوعاتاتىھە قۇتۇرۇب كىتتىڭ.

ئوعاتاتىھە شاشب كىتتىڭ.»

ئوعان - آلا، خۇداي، تەڭرى.

ئوماقاتا - باش ئاشا آيدانو - Кувьркасья
مەتەلو، تەكمەس ئاتو.

ئومراو - Ключица - ئىكى ئىگىدى - قول باشن بر
برئىنەتتەب بەيلەب، تۇتاشتۇر تۇرغان ھۇيەك. بۇرىەندە رسە
«كۈش»

مىثال: «ئومراو» ھەنەنە ئىكى
قول باشى تۇشۇپ كىتتىڭ. ھۇدۇڭ دۇرۇشنى نىھن بىلەي
كۈسكە ھالب ئالب كىتتۈگەلە «ئومراو ھالب ئالب كىتو»
تەندە.

ئومرتقا - ئارقا ھۇيەگىنىڭ - ھەركىتەگى. ئورنسا
Позвонк

ئوپپات - ئۇياكنوك لاکىن خور ھەم تەرەنرەك يېر.
ئوپادبولھا ئاۋ بىتنى كۈك ھارقۇغا ئەيتىلە. ئوپپاتنىڭ تۈگە
رەگى - ئايدا ناھى قالقوبولا.

مىثال: يىكەنەي قارت مالن يوعالتىپ يۇرۇپ
بىش قاين ياندىغى ئوپپاتنان تابقان.

— ئو —

ئوتە - ئىككى مەھەنە، 1 - ھى بىكرەك. 2 - ھى ئارقىلىق كېيە. ئورۇسا - Через.

مېئال: ئوبلەنلا ئاعاس ئاى خور بوماث.

ئوبلەننان «ئوتە» يول بوماث.

قايندا عنا بارھاڭ ئرث كەرەك.

ئرنئلا ئىردەر خور بوماث..

(خالق، يېزى)

64 ئوتس - قازد، بورس، كۈتەسەك ئورۇسا: Заимсоб
разно

مېئال: «يۇرتۇمباى بېسەننەن ئوتسكە برتەگاس

ئۇن ئالعاينم».

65 ئوتكەول - تالوق، تاشاق، كوترلك كزوك يامان يىر-
دەردەن ئوتب، سىنەب يۇرى نۇرغان يول.

ئورۇت - تەرئما، تورى توگلمە، ئانئهى منئىننا قارا-
ماى ئومراونما ھالب ئالب ئىرگەنب ئومتىلوسى.

ئوخر - آربانك ئالغى ئودەگى (كوسەر) ئۇئۇندەگى

كوكرەك - بوكەن منەن ئارتقى كوسەر - ئودەكنى تۇناشترا-
قوشا تۇرغان ئاعاس، قاىھى ياقئاردا بېل ئاعا سىلا تىنەدر.

بورەنە ناشى تۇرغان، ئۇدۇن ئاربانى «ئوخر ئاربا» تىپ يۇر-
بەلەر. اورۇسا: Дрога بېرسكى كانتوننىڭ شەرقى ياقى

باشقۇرتتارنى «ئايدىرئاربا» تىپ يۇرتلەر.

ئور - كسەرەك تاو - قالقو يىر تىگەن ھود. يول تورا-

كېلىب شول قالقوعا منۇدى «ئورگەمنو» تۇشۇدى «ئورۇدەن»
تۇشۇ تىنەدر.

ئۈرەبسو - يلقۇما مەھسوس ھۇد. يىككە سىنە كىتمەي
ئاد - ماز كۈدەلەنپ تۇرۇپ ھىكرب ئالب كىتو.

مىثال: «ئاتم ئۈرەپسب توغانى ھىندردى، تىك
بولما ئۆخىم ھەلەك بولايادىم.

ئۈرەسە - ئاربا كەكرەكتەرنىڭ ئىككى باشتارنى -
ئىككى كرسەكتىڭ بىرئاقى باشتارنى تۇناشتىرانۇرغان ئاعاس.
ئالاب، يالپاق، ئۇخۇن ئاربالاردىڭ ئۈرەسەلەرى بولا. ئۆذر
ئاربالا ئۈرەسە بولماي. قاھى بىر يىغىناردا ئۈرەسەنى «ياپقان»
تېپتە يۈرتەلەر.

ئۈرەشەن - بىگىرەك - ھەلەك، ئىغىرات.

مىثال: «بۇگۈن بىسەندى» ئۈرەشەن «شەب سابتى».

ئورت - ئوت، اورثسا: Пожар، سىرمىشە: ۋىرت.

ئورتەن - ئوت ھۆكىندا كۆيىپ - يانپ قالغان نەمە.

ئوردىك - ئۆرلىك، مانسا. ئوٹسا: Балка

ئورۇش - ماللىك ئورۇشكە (ئورۇغا - ئاشارغا) سەدوئى.

شولايونى ماللىك ئورۇشى (ئورا - ئاشاي تۇرغان يىرى) تېپتە
تەپتەلەر.

مىثال: «مال ئورۇشكە سىقماغان. يەكى، ئورۇشتەن

قايتماغان».

ئورنىدىن - بوران مەنەن ئۇيۇلپ قالغان قار. ئورثسا:

Сугроб. مىثال: «بورى ئورنىدىكىگە مەنە ھوقىترماي ئىندى ئول».

قاھى بىر ياقىدا «ھىرما» تېپتە يۈرتەلەر.

ئوسىنگو - قارۇشو، كىرلەنو، سەنسەلانو ئورثسا:

Норов

ئوگەد - ھاوت - ھابانى يىنوماي ئىلغىنى قىمى، قاتىق

كىنەك نەمەلەردىن ھالب يۇرۇتكەندە، ھاوت - ھابانىڭ كىرەگە ھەنە

(سېتىننە) يوشقن كىنوڭ بولۇپ قويىلىت ماددەلەردىڭ قاتىب - يە-
بىش كىيىتۇى.

مىثال: «رەزە بىنوماغان ئاھرى، كۈنەسكىتەرى
ئوڭالەتەپ كىيىگەن».

ئوشىڭ - ئات ئارقاھىنا سۈرگەننىڭ ئاتىتىدان نىر-
لىكنىڭ ئۇتۇنەن ھالىنا تۇرغان نەزە.

ئوشىڭ - موين مەنەن كۈكرەك ئاراھى. سىرمىشە: قەر.

مىثال: «بىل ساعىنداغى بىسە، بالا - ساعالار «ئو-
گرى»

ئاسى كۈلدەك كىيىپ يۈرگەم بولالار.

ئوشىڭ باو - كۈلدەك ياغامنىڭ كۈلدەك گەۋدە ھىنە

تۇتاشتىرىغان يىرىندەگى - نەقى ئوڭرتۇرۇشماغى باو. بۇرۇنقى
مەلدە باومەن بەيدەپ يۈرگەندەر. خازىگى كۈندە، ئۇن باو
اورىنىنا مەرۋەت - ھەدەفى ئاغالار.

ئوشىڭگەن - ئاتنىڭ قامىتىنى يەنى قامىت كىيىدەر -

تۇرغان بىرى.

ئوشىڭلىرىك - ئىيەرتقا شەلەپ كىيىمەن ئۇسۇن ئاتنىڭ

كۈكرەگى - توشى ئاشا ئالدىنان ئاللىنا تۇرغان نەزە. قايش
يەككى باشقاساتما كۆك نەمەلەردەن بولا. ئىيەردىڭ ئالدىن

ئوڭلىرىڭى، ئارتىنان قۇيۇشقانى بولسا، باورتىتىدىن ئالدىرەپ
تارتا تۇرغان تارتقىنى بىك قاتى تارتمايدىڭ. ئۇل ساعىندا

ئاتنىڭ كۈكرەگىنە يىگىگە كىلە. قايشى بىر - ئاقتاردا «ئو،لىرىك»
تەبىتە يۇرتەلەر.

ئۈلەكسەن - نى ئىلەدى نى ئىش ئىلەى ئالماى

ھۈرەلەپ يۈرگەن كىشى.

مىثال: قاق ئۈلەندىڭ باشىنا ئاۋەللىر ئۈرەكسەن

ئارالا ھۇددى يۈرۈتكەن..... ئۈلەكسەن.

(قندار ھامامى)

ئۇ

ئۇتۇرى - قارشى، كىرى. مېئال: «ھى تەربىيەھە،
بەرھۇدئىتھەك، ئۇتۇرۇكىلە».

ئۇتقى - قۇتقى، قۇتۇرۇ، ئىككى ئارانى بۇدان تۇرغان ھۇد.

مېئال: «بىك مرزا، تىەربايە ئۇتقى سالب مىكە
قارشى قۇتۇرتقاندا قويغان.» «يەنۇذاقفا (ئىسم) ئۇتقى
ھالب كىتتم».

ئۇذاقتىس - كىندىرھوعوسىنلارڭ، يىلەرن، بائماعا ھالا
تۇرغان قۇرالدارى. ئاشياۋىق ھىرى - سىگە تۇرغان كىرگىس
تۇتلى ئۇدۇنسا، بولۇپ ئىككى ياقى باشتارندە بىشە، بىراق
قابرعاھندا ئىككى، ئىككىسى ياقى قابرعاھندا بىر، ئاعاس
سۇيەرى (قازانتارى) بولا. ئورثسا: Сновка.

سىرمىشە: سورەتكە.

ئۇذاشداۋ - ناسا، يەمەت، تاش مەنەن كۇيەۋ - بىرزاۋ.
ئۇران - ھەرقەبىلەنك ئۇدۇندە مەحسوس ھۇد، بەلە -
قازا، يەبۇلماھا كۇتۇلە، گەندە، مەدكۇرقەبىلەگە قارشى، بىر-بىر
تۇرلى واقىيە كىلىپ سىقھا باياعى قەبىلە شول «ئۇران» مەنەن
بىرلەك ھەم كۇرەشكە ساقرا. ئورثسا: Набат. قۇدافسە: ئالاج.
ئۇرۇ - ئۇس، ئورۇندا ھۇيەلەنە: بەغنى ئۇس مەغە -
نەلە يۇرتۇلە:

1 - ئاعاسقە ئوتە تۇرغان شى - ھۇيەل تۇتلى نەمە.
كىشەلە بولا. لاکىن ھۇيەلدەن زۇرۇبولا

2 - قاراق، ئوغرى. ئورثسا: Вор

۴ - قۇيۇ. ئورثسا: Колдце.

ئۇرغاسى - ھىير، عارق كىۋك ئايدىرى تۇيىقلان
 ھەيوانداردۇڭ ئانالارى: Самка.

ئۇسۇرما - كەلت (ئامبار) دۇڭ ئالى (ئېشك) ياعىننان
 ئۇتۇڭكى بر - ئىكى بورەنەھىنى ئارتىپ ھالب يابقان يىرى.
 ئىكى ياققان ئۇسۇرما نەرھە قارالارھالالار.

ئۇشتاۋ - بىر بىرەنەھىنى قول مەن تۇتۇ. مېئال: مېن
 ئېگە كىر سىنايم، ھىن ئانتى تىگىننەن ئۇشتاپ تۇر.
 ئۇشاق - ئەلەك. ھۇز يۇرتو. ئورثسا: Плетня.
 ئۇشقت - تويماۋسى. كۈپ ئاشاۋسى، ھۇعالاقلاب
 آشاۋسى.

مېئال: «ئول ئوڭقنى تويىدرب بولامھۇڭ»

ئورثسا: Обжор.

ئۇلپات - ماھابات. ئورثسا: Солидный تېكەن
 ھۇدگە كېلە.

مېئال: ئۇلپات كىشگە يوقنى باردى ئىقىندىرغا
 تارتىنماھڭ.

ئۇلۇ - ئۇداڭداۋدى قارا.

ئۇتالو - ئۇنلانو، ۋاقلانو، سىپەرەمە كېلو.

مېئال: ئايان ئانتىنا سىنايان، ئولترىت قويالارما
 ھۇڭ، ئۇنتالنا بائىمدا قويدىم.

ئۇيپالو - تاۋشالتو (كىنايە ئورنىدا توقماپ - قىاو
 عالا ئەينە) ئورثسا: Мять.

— ئۇ —

ئۇپەك - ئانتىك ئوڭگەنى ھوغلپ شىشۋوگە ئۇپەك
 ھېكى تۇكۇ تىزەر، ئانى باشقۇرتتار ئاراھىندا تاز كىشەن

تۈگۈتۈپ ئېم - تۈم ئېتەلەر. شۇنىڭ ئۈستىدە باشقورتتار:
يابالاقاي تېگەن ئاي يالپىر قۇش
ئۈلكۈلەردە بولۇپ ئۇيايى،
ئوڭلىرىك ھوعى ئۈپەك بولسا
نازدا بار ئاتنىڭ ئۇيەيى.

تېپ يىزدايدار.

ئۇشنىڭ - ئاورۇڭ تۈزەلەپ بۈتكەن قايتانان ئاورۇي
ئۈستەلۈدەن ئالغان.

ئۇشنىڭ - ئات، قىلچى مال راسپىسكەيى.
ئۇدۇ - ئاغا تۇرغان يىلغانى يىرىندىھى ناسارلانىپ،
مىۋى ئانان مىنان سىغىپ ياتقان قامشلى، تومارلى، باتقاقلى
كىشى يورى ئالماتلىق پرى. ئۇدۇلە بورى. تۈلكى تۇشلى ئىت
قۇش قاسىپ ياتوسان بولا.

ئۈزە شىگى - ئىيەرگە مىنو ھىم مىنگەس، ئايلاق
ئالماھى ئۇسۇن ئايلاقى كىيىدەپ ياتىپ، ئوترا تۇران نامە.
ئۈزە كىگىنى؛ كۈمۈش، تېمىر، ئاغاستان ياتايىدار. كىلچەيى
تۈزۈسە بولا.

ئۇسايلاق - ئۇس ئايلاقلى ھابلى سولمەك.
ئۇشەلەو - قىيوو، قىتاو - تاقىتىن، تىش ساقى
فاناتلاو.

ئۇشكىدە - تىز ئۇش-ئۈسەن. تۈگۈسەن. ھوققا سىلا
بەز تېگىن ھۈد.

ئۇشكىمە - كىشىنىڭ ئاراھى بۇدۇغا يىشەن رەۋىشە
مۈد يۇرتو، يەكى يىشەن رەۋىشە بۈتەن شارالار كۈرۈ.
ئۇشۇر - مىدارا، ئاۋ تىشكىي. ئورشا Пещера.

ئۇ شۇرەيو - بىر بىرنەمەنىڭ ئاۋى - تېشىنىڭ قاپتالماي
ياپاماسا ئاسىل كۆرۈپ تۇرۇ.

مېئال: تەخمىنەن بىر ئۆلگۈھى والعاينى، شۇنى
قوينىرغا خەلدە يۇق، ئۆگۈرەپ تېك تۇرا.
ئۆلپەلەو - كۈتمەگەن رەۋىشتە بىر بىر زەرھەنى تېزگە
ئىشەپ تاشلاو.

مېئال: 1 بىسەن سابارغا ئومە ياتالغان ئۆلپەلەينە
تاشلاي ئىندى ئول.

2 - بىر قوياندى قاسىرە يېپەرگەيسەنم، ئۆزۈم
بارغاندا ئىتەر ئۆلپەلەگەندە قويغاندار.
ئۆلپى - قارت قارسىقتارنىڭ باشىداغى سەستەرنى شەكىل
دى ئۆلپەيپ، ئولتۇرغان، قىلغان باشىداغى ئاق قىلغان
سەستەگى ھەم شۇنىڭ ھىماق يىلپىرلاپ تۇرغان باشقانمەلەرگە
ئىندەلەر.

ئۆلۈكۈ - ئايرىم تېگىز يەردە بىر ئۆپتەنكە سەنەپ
ئۆيۈلپ ئۆتۈپ، ئولتۇرغان تال. سەيە سىبىغى تۆتلىنى ۋاقى
ئاستىقتار.

ئۆتتەي - قوزنىڭ كىشىگەنەي، خورنى پەيدەل
بولا. ئورنىدا ھەر ئىككىدەنەلە بابكا تىپ يۇرتلەر.
ئۆپەن - بىر بىرگە ئۆيۈشكەن يال قۇيرىق. باشقۇرتىنار
ئارامىدا ئايرىق قۇيرىقى ئۆپەتلى بولسا، ئول كىشىنىڭ يلقى
مالىدا ئىكەن قوزغان بولا. تىپ يۇرتلەر.

ئۆيۈر - تۈركۈم. يەنى ئەمەللەرنىڭ بىر ئورنىدا يىمىرالىو،
ئوقماشۇدارى. بىيە مالى ئونغا تولسا بىر ئۆيۈر تىپ بىر ئايرى
ماللار. يىگىرمە يەتتە ئۆيۈر تىپ يۇرتلەر.
ئۆيۈرتە - ئىرتىنى قارا.

ئى

ئىبەت پەند - كىلپاتىڭىز، كىلىشۇەڭىز.

ئىزاۋ - ئۇزۇلۇڭ قارا.

ئىرەبى - تىرىك، ئۇيا.

ئىرتى - بىر بىرىدىن قارى، يەكى ئارتىنراق ئاللىقا
قاندۇرغان ئىككى يەنە شە قانچى ھالماشتۇر بىلەپ، تۇتۇر
قوبۇلا تۇرغان نەرسە، غادەتتە باشقۇرتار ئىرتىنى «بىق مەن
ئىرتىلەيدۇر. شول ئىرتى ئۇتۇنۇر ئوردا ھالب كەرتە، باھو
تۇتۇلا. بۇرپەن يافتارنىدا ئىرتىنى «ئۇيۇرتە» تىب يۇرتەلەر.
ئىرگەيل - روجىل. بەلەكەي بويى تىگەن ھۆ.
ئورشا Карлик.

ئىرەمەك - قىق.

مىثال: بۇرۇنقى مەلدە يەلەۋدە ئىرەمەكلەشەپ
كۈن ئوتكەرە تۇرغانىق.

ئىگرەۋ - ئاسىنىپ قايعىرو-ئىگراۋ.

مىثال: 1 - بىز ئون بۇرۇ ئاشاعاندىن بىرلى
ئۇشۇ ئالا ھىر ئىگرەيدە بۇرى.

2 - ئەسەھى قۇلاققا كىتكەندەن بىردى «يولبىكە»
ئىگرەيدە بۇرى.

ئىگەت - قىز ئارتىنغان بىرلەگەن يەنى كىل ئارتىنغان
كىلگەن مال.

مىثال: «بالتاۋول قارت قىزىدە بىر ئۇير يلقى ئىگەت
ئىت بىردى»

2: قۇندۇ زاماندا كىلنى بىر ئۇيۇر يلقى، بىش
ھاۋن ھىر ئىگەت ئىت بىردى»

ئىلەتەن - ھىرەك مانىرىيە.

ئىلەو - دورت تۇردى ئورنىدا يۇرتۇلە.

— ئاتقا مەھسوس، يوققا بارغا قاتقلانا، قورقا، ئۇرك، يوقاغا دولاب كىتوسىنى حۇلقەند مال.

2 - ئۇن ئىلەو، كۈن ئىلەو، يىب ئىلەو (ئاتارسا ئىلەو)

3 - قىرئقا ئىلەو، ئۇياھى.

4 - كىنايە ئورنىدا، قىناپ ئالايم ئىدىلى نىگەن ھۆد ئورنىدا «ئىلەب ئالايم ئىلى» نىمە ئىدەلەر.

ئىمەلتە - كەلەش ئەيتىروسىگە ياردام ئورنىدا بىرئەلە نورغان ما.

مىثال: «سەمەلەي ئاپايم ئىمەلتەگە بىر تاي بىردى».

ئىمشو - ھنو، ئاۋانك تالەمسا حالگە كىلنۇيەنە ئىتەلە.

مىثال: بالانى ئىمشو (كومنانتى) ھنو مەنەنگە قۇيۇندىرۇ كەرەك.

ئىنو - كرو، دۇحول.

ئىنەك - كرمەك. ئىنەم - كىزىم. ئىنەر - كىر،

ئىندى - كىزدى.

ئىنەك - ئىكى ياققا: بىر نىسە ئورنىدا تىشكەلەب

مەھسوس ئىستەلگەن باغانا، ئولتۇرتىپ يەكى، ئول ئىكى باغانا

ئورنىدا يەنەشە ئىككىشەر قازىق قاقىپ، قازىقنى ئىرتىلەب

شول ئىرتىلەرگە ئاغاستى تەب يابىپ يۇرتۇلە تۇرغان قاقىپ.

ئىنسىلەو - ئۆز مۈلكىدە بولغان بىر نەھەنى بىرەوگە

تەھسىس ئىتو، شوڭا بىرەم تىپ بىلدەلەب تەھسىنلەب

قويۇ.

مىثال: بىرەن بىيەنك بالانى كۈرەن دۈنەندى

ئاينو قاسقا ئىنسىلەنم. (يەنى بىرەرگە تىپ تەھسىنلەب

بىلگەنلەب وەدەلەب قويىم).

ب

پاھر - مٹكن، فەقير، بيسارا تىگەن كىنوگ بەللەپ
ئايىنلە تۇرغان ھۆد.

مىثال: «قلىسباي پاھردىڭ بىزدە كىيىمنى يوق، شوڭا
بەرەر نەمە تاپىپ بىرو كەرەك ئىينى، توڭىپ تىك بۇرى.
شولا يوقى «مەرحوم» ئورنىئالا ئەيتىلە.
مىثال: «مەنە» بىل ئاتايم پاھردىڭ قەبرى بولر.

سىرمىشتەرسە: پاھر. اورثتارسا Бедняга - няжка
بازنا - قنىو، باذناھى. - قنىوھى. ئورثتارسا: Смелость
مىثال: مېن بارىندا ھىگە كم باذناز تىپ بلەھەڭ.
بارث - ھىمىز بولو مەنەن بىرگە ھىقى ھىو ئىيىللىك.
بارمىتا - بىرەۋدەن بىرەۋدەڭ كۈستىلىك مەنەن ھاقەڭ ئالغان
نەرمەھى. بۇرونەى مەلدە بىر بىر ئايقان مەنەن نەرمە قارائى
تارتىپ ئالو بولغان.

بىر بىر تۇردى خۇسۇسى ئايقان مەنەن بولغانلىقتان بىل
ئىشنى ئورداپ ئالو تىپ بۇرۇتمەى بارمىتالاب ئالو تىپ بۇرۇ-
نكەندەر. بىل ئىش قازاقى ئۇراھىندا ھەزىندەلە دەۋام ئىتە.
بارمىتا ساعىندا ھەر قەبىلە ئوڭ قەبىلەھىن باقلاشوسان بولا.
مىثال: تۇندوگى گۈندە، ئىشكەنە، بارمىتالاب مېنىم
ھىنرىمىيى ئالب كىيىتى.

بارمىتاغا بارمىتا - بارمىتالاب ئالغان نەرمە، قارشىھىنا
بىر بىر نەمەنى بارمىتالاب ئالو، يەنى كۈستىلىك مەنەن ئالغان
نەرمە قارشىھىنا بىر بىر نەمەنى كۈسلىپ ئالو.

مىثال: «بايىغا بارمىتا يوق، يارذىغا قارمىتا يوق،
(ماقال)

باش كۈنەك - قەندى ھابا، كۈيىنەن ئايرىپ ئالب
قۇيۇ ھەم قوناق ئالدىداغى كۈرەگەگە قەند كىتىپ ھال-
ئۇسۇن قوللانلا تۇرغان، شۇندىن، سىلەك - Ведро ھەم
ئىتىپ باۋداپ ياتالغان ھاۋا. باش كۈنەك، باش شۇرئەننەن
ياثالا.

باشماق - بىر يەش تولىپ ئىككىنچى يەشكە سىققان
ھەيىر بالاھى.

سىرەشتەرسە: پۇشماق، ئورۇشا: Телка

باغرىپ - ئىككى تۇرلى نەزەگە ئەيتلە:

1 - تېرە كىرگەن يەيلىپ كىتمەن، بىر قالپىدا
تورەن ئۇسۇن كىرەگەنكە باشى (يوعارغى) ياعۇن خىرەك
ئايدىن بىر بەيلەنە تۇرغان باۋ، بىل باۋ ئارقان ھەم ئىتىپ قىلغان ئىش
ئىستەشولايوق ئاتما ھەم ئىتىپ يالپاق ئاب مەھسوس ھەم ئىستەشولەنە.

2 - بىسەن، كۈلەن، ھالام كۈك نەمەلەردى تەيەگەندەن
ھەك يۈككە ئۇنىنەن باھرىپ قويا تۇرغان باھروڭ باش
ياغى نەتو ئۇسۇن قوللانلا تۇرغان باۋ، بىل باۋ - باش يېتىك
ئىككى ئۇسۇ ئارىيانك ئالا، كەي ياعۇن ئىككى ئوخ تۇرۇنەن
بەيلەن تۇقۇن مەن باھروڭ باش ياعى ئىلەكتە.

باغلو - ئومارتا، كەمە كۈك نەمەلەردى سۇق ئىلە
تۇرغان ئىس ياعى ئوڭگە بىر قۇرۇل.

باغلول - تىكشۈر، تەفتىشلەپ يۈرۈ. كەنترول.

باغۇرۇ - بالى ئىسمى. ئول بالىنى ئورۇنار:

Пеструшка تەيەن.

باغۇن - باش ھالو، تايىع بولو.

بالغا - خور سۈكش Мохот كۈيەك ئورۇندا خورۇنالا
كەمەنەلە بالغا تەيەن.

باورفق - باور عالق.

باورمال - ياعمى، مۇلايم Ласковый ذى.

باھا - باشقا كيندرەردەن 20 كۈن ئالدىن ئۆلگۈر-
گەن كيندر. باھانك بۇنەن كيندرەردە تۇتلى بۇتاعى يۇمى
بولماي. باھا پىرۋى شورت كيندرەن ئىشەبلەنە.

باھرو - بائرو - كۈلتە، ھالام، بىسەن كۈۈك نەمەد-
لەردى نىيەگەندەن ھوڭ، ئۇتۇلەرنەن، باش-كىرتكى يى-
عۇنان باش يىپكە ئلەكتىر، ئاربانك ئارت باغۇنان ئارتىب
تۇرغان يىرنەن، ئارقان مەن تارتىر بائىر بىلەپ قويلا
تۇرغان ئاعاس.

بايالا - كيندر. ھوعوسلاردا يۇمىق يە بوماھا ئۇرسىقتا-
رىنداعى يىپتەرن بىر بىرنە يالەب بىر يىپ ياتاۋ ئۇسۇن قولىدا-
نلا تۇرغان ساۋىن سامامى ئۇخۇندىنداعى قۇردارى. بىر
باشى ئاسالى، ئىگىسى باشىنا ئايقرى ئىكى ھۈيەم سىلەمى
ئۇخۇندىنداعى ئاعاس نەتلىغان بولا. ئۇل ئايقرى ئاعاستىك
ئىكى باشى باش بارماقتان قانراق ئىتىب يونلىغان ھەم
شەرتلىغان بولا.

بايمال - 3 - 4 يەشەندەگى بىيە مالى.

مىثال: «بايتال سابى بەيگالمات (بەيگى ئالمات).

(ماقال).

2 - ھامال ئىسھەك قىز يوق، بىلىنل مەھەك

قۇلۇن يوق.

(ماقال)

بايتىرەك - خور، بەيگى، بۇناقنى ئاعاس.

مىثال: «ياكەز بايتىرەك ئىلگە ئاشابولمات» (ماقال)

بايەۋۇش - مەن، بېسار.

مېئال: ئۇرانىڭ ھال تەرەت قۇرۇلتاين

شەرىپبەرھەن سىرك باغاندار

بايەۋۇشتاردىڭ ياڭغۇز ياردامسىنى

دۇرۇت كۆزلى «لېنىن» ئاغاڭ بار.

(ئەينى شىئىرى)

بايقاۋ - ھىتاب، نېكىشەپ، دىققەتلىدەپ، تىگەلەپ قاراۋ.

مېئال: «ياراي، ياراي بايقاپ قارايم ئايلەمەت مېكەن»

بايماننىڭ - راحەتلەنۈ، شاتلانۇ، دۇنيالاعى راحەتلىك

نىڭ، لەڭزەتنىڭ ئىك خورۇنا ئېرىشۇ.

مېئال: ئاورۇدان قۇتۇلۇپ پاڭسى بايمان تەبىئەت

ئولتۇرام.

بەپىس - بېنىس، سەنسى بارماق، ئېسىمىز بارماق

ياندىغان كىشىگىنە بارماق. *Hand*

ئورۇنسا: Мезинец. قايسى بىر ياقىدا يەش بالاغالا

بەپىس تېزەر.

بەئىتەن سىققان - ئىشكىتەن سىققان.

مېئال: ماڭىدى قىستان سىغارما. بېسەڭدى بەئىتەن

سىغارما. (ماقال)

بەئەت - ئىفرات، ھەلەك، يېگەرەك. ئورۇنسا: Очень.

بەرخى - ئاغىن ھۇدا بولا تۇرغان، غايەت تەمىنى بىر

بالى. شۇنىڭ ئۇسۇنى قىل بالى تۇقۇمىنان ھانالا. ئورۇنسا: Форель.

بەشەلەي - ئۇيۇق باشى. ئورۇنسا: Носки. قايسى

بىر ياقىدا بەشەلەي تېپتە ئەيتەلمە.

بەشەلتەي - بەشەلەيدى قارا.

بەشكەك - قاين ئاھامىنىا بۇتە تۇرھان نەرھە. ساقما
تاشىنان سىققان ئۇسقۇندى تۇقاندىرپ ئالا. شونىڭ ئۇسۇن
قايمى بىر يىزدەردە ساقما مەن ئىكەمەن شىرىپى ئورنىنا
قوللانالار. ئورثسا: трут

بەشمەك - گۆمبە مەشكە. ئورثسا: Грибы, Груздь.
بىتەو -- ھارقى كىنوڭ ۋاقى ھەيولاندردى، ئاۋق كىنوڭ
قۇشتاردى يابا تۇرھان ئاران - ھاراي.
برەگەي - كۈتكەن ئىشى ئوينىغاندىن ئارتىق سىقىيا
شوكا ئىيتەلەر. ماقناۋىڭ ئىكەن ئۇلپانى.

مىثال: توقنامىشنىڭ بىرقىنى بار، برە، بولالابىرەگەي.
برىئلاق - بارىتىنى قارا.
برەلەتەو - قۇشنىڭ توشىندەگى ئاشاعان يىمى يىلا
تۇرھان تۇشى. بۇغاق. ئورثسا: 306.

برەھالار - نەرتىبىنى نەرھەنى نەرتىبىدەن سىنعارو.
مىثال: ئۇشۇ مىرداي كىلپە ئۇشۇتەل ئۇشۇتەن برەھ.
لايدا كىتە.

بىزىلداو - شىنېن، سىرەكەي كىنوڭ نەرھەلەردىڭ بىزىلدا.
عان ناۋشتارنى ھەماق ناۋش.

بىزىمىقاي - ئەۋمەلەنى قارا.

بىشەك -- ئىۋاق قاراعايلق.

بىشنى -- ئىككى ئورنىدا يۇرى:

1 - عايەت ھارنى، يەن سەسلى كىشىنى بىشنى
ھارنى تىنىر.

2 - تۇبەك ھەم يۇۋانتاق كىشى.

بىشكەك -- قەند، دۇيران كىنوڭ نەرھەلەردى ھابا.
كوبىگە ھالب بىشە تۇرھان قۇرال. بىر باشى كەلپەكلى. ھابى

قول منان تۇتارلىق قالدۇقنا، ئاغاستان ياھالغان بولا. ھابن كۆ-
مۇشلەب ماتورداينا ئۇشلىدىمەر.

بىلاعاى -- قەستان دەرويشلىدىنو. مەجنونگە ھالغىنو. بالا
ھىماق قىلان بىارم ئىركىلەن بى، يارم ئىستىھزا مەن كىشگە.
خۇسوسان قاتن - قىزارغا بىدىلنوسى، كىشگە مەخسوس ھود.
بوتا، بوتا قاي -- نۇپە بالاھى.

بوتالا -- ئاغاس ئاراھىدا ھەم تۇنى مالدىق قايدا
يۇرگەنلىگىن، شولايوق بورى - مازار كىنو، نەھەلەردەن مالدىق
ئۆركۈب قاسقانلىغىن يلو ئۇسۇن ئۇيۇر يلقى ئاراھىدا بىرھىننىڭ
مەينىنا تاعىب يەھىلە تۇرغان مال قىغىراوى.

بوراما - يەندەۋگە سەۋىنلارنىڭ بوراب موكىن - نەيد.
باشن يابى، ئىشكىلەب ئۇشلەب قويغان يۇرتتارى.

بوراي، بوراي - ئوراب قارنىڭ ياونۇنى.
مىثال: «بورايىداغىنا، بوراي قاردار ياۋا، ھىس
بۇيۇقماق بۇلان بالاھى.

سەت يىزدەردە يۇرۇپ دۇنيا كۆرەدى، ئىر بولا ئالماق
ئاتا بالاھى». (بىر).

بۆرەھو - ئىت، ماي، قىزىق ئۇشلى نەھەلەرنىڭ يىلەنە
باشلاۋى.

بورىاق -- بۇلغانسىق، مال مازار تۇشۇپ بۇغەت،
ئىسە ئالماقلىق ھەلگە كىتىرلىگەن ھۇ. قىشقا بۇلغان ياتقان ھۇ.
مىثال: «قانى قىشقا قىنو كەرەك، بورىاق ھۇغا
تۇنو كەرەك».

بوڭ كوتەن -- ئىس كىتو. ئورثسا: понос
بولىاو -- ئاپرىدىلىپ ئىتو، بىلگىنلە، تەغەينلە،
غەدەنتە، تۇي، قالىنىڭ كۈن بىلگىنلەگە بولىاو نىنەر.

بوينداق — قازاقسا بوز يېكت، قاتن ئالماغان يېگت.
 بويراق — بورياقتى قارا.
 بوكەن — ئىككى مەنەلە:

- 1 - ئولترو ئۇسۇن بورەنە باشنان كىتلىب ئىشلەنگەن ئولتورەس. شولايوق بوكەندى دورت تالدا بۇگوبتە ئىشلەيدەر.
- 2 - ئاربانك ئالغى ئۆزەگى (كوسەرى) ئۇتتىنە يانا تۇرغان توش ئاعاسى. بىل مەنەنەندەگى بوكەنگە ئاربانك ئۆزىنى نىغىتلا.

بوگو — بىر بىر تۇرلى ئاشتى بىك نى ئاشاب، ئول ئاشنان تەمام كوگىل قايتو. ئاش ئاشاب بوكەن كىشى، ئول ئاشتى قايتانان ئاشاي ئالماي.
 بولە — بىر ئانا، بىر ئانا (بىر توعان) قى قەرنەشتەردىڭ بالدارى.

بولەسەر — ئىككى بولەنك بالدارى.
 بولتۇر — بورى بالامى.
 بوھكە — ھىيىق نەمەلەرگە مەھسوس ھود. تولماغان، يارتى، ئاز يىگەن ھودگە كىلە.
 مېئال: 1 ئات يىگىسايىق مەنەنەنوعا بارعاس، شولاي بوھكەگە ئىت بىلەن كىلەرلەر ھوك.
 2 - كىسە كىسكە، بىلەنك ھوى تاشو ئېنى بۇگۇن بوھكەرگەن.

بۇتتىق — تورەقنا كىسەرەك، قولساىان دورراق ئىرنەن ياتالغان قىز، ئايران تۇتلى ھىيىق زەرەلەر ھالا تۇرغان ھاوت.
 بۇزور — بىر تۇرلى ھۇر تۇتەگى قۇش.
 ئورثسا: рябчик

بۇراققى — ئىككى ئورنىدا بۇرى: 1 - ئاناھەنەن يەنىم

قالپ، ئەسەمى مەنەن ئىكەنسى ئۇلۇعا، بەكى تۇرۇشقا كىنپ،
ئورۇنداشا ئالماي، كىرئى ئاتاھى ئۇلىنا قايتقان بالا.

2 - ھۆز بىرپ شول ھۆزدەن قايتو، ھۆزدە تۇرماو.
قىشقاھى قايتىمىنلا.

بۇرغاق - ھىرىدى ئىممەن ئۇسۇن بىداۋىڭ مۇرىننا
كىندىرئە تۇرغان نەرھە. تويىندىن بىداۋىڭ مۇرىننا ھىيارلىق
ئىتپ ئاتتى قىيغاس قىل ئاشارعا يارادىق ئىتپ ئىشلەنئە.
شولايوق بىداۋىڭ مۇرىننا يارادىق ئىتپ كىندىنەن.
مۇرۇن ئۇتتىنە كىرپى تىرئەنلە تىگىپ ئىشلەنئە.

بۇرغىسا - كىندىر ھوعا تۇرغان ئورن. ئوتۇمىنىڭ
بىر كىيەگى، كىندىر ھوعوسى ئوترا تۇرغان ياقىنا بولا.

5 - قارش ئۇدۇندىغا، بىلەك قالىدىغا، ھوعىغان
كىندىر كىيىلگەندە ئىتپ ئورتانان بىرلەن، يىمانان كىندىردى
ئوتكەرب ھوعىغان كىندىردى بۇرۇپ تارتىلا بارىلا. بىر باشىدا
تېشىگى بولا. شوڭا ئاغاس تەب نەتپ قوياىار.

بۇرقاق - كەرەسىنگە ئوت تۇرتكىن كىۋك كۆل
ئىتپ كىتە تۇرغان تەبىئەت. ئورۇسا: Вспыльчевость

بۇرقىلىق - يىزدە توماللىق بولۇپ ئوتۇپ، ئوترا تۇرغان
نەرھە. ھىتپ بىرھەك ئىشەن بىدا فورما كىۋك ئۇاق ئۇواق.
قىنا تۇدان ئۇلىنى نەرھەلەرى ساسىپ - تۇدۇپ كىتە.

بۇرقىلدا - ھادىقنى ئورنىداردا ھۇدۇڭ بۇرقىلداغان،
تارپاغاينىڭ ھۇھا باشى نەعا بىرپ بۇرقىلدىنوي، كىشىنىڭ
ھۇعا سۈمپ ئاۋدىنن ئۇرۇپ ھۇ ئۇتتىنە سىغارغانىداغى
تاۋش ھىناق تاۋش. ئۇل گەرەسە تاۋش بولالالا بىر نەمەلە
ئاڭداىماي. شونان ئالىپ ئاسودانپ ئاۋدىنن ھۇد سىغار
سىغارما ئىتپ ھۇنەموسىگەلە بۇرقىلداما ئىشەن.

بۇرقو - ئۇن كىنو نەزەردە رەڭ تىيەز تىمەشەب
 ساسراپ، تەۋىپ كىنوۋى. ئوتتەك گۇلات ئىتەب يانەب كىتوۋى.
 ئورثسا: Вспыхнуть تىگەنگە كىلە.

بۇسۇق - ئىككى ئورنەدا يۇرى:
 1 - قايمەنى يەدا تۇرغان تار، نەزەك ھاۋت.

2 - ھەيەب.

مىثال: «ئۇز بۇسۇغۇن كورمەي، كىشى بۇسۇغۇن
 قويمى» (ماقال).

بۇغلىق - ئىككى مەنەلە:

1 - كىشىنىڭ ئىككى ئاتىنىدا ھالەب، تۇرا تۇرغان ئىتى.
 2 - قاز، ئۆيرەك، تەۋىق نۇتىنى قۇشتارەڭ ئاشاعان
 يەمەرنىڭ كۆكرەك ئالدىداغى يىنالب نۇرا تۇرغان يىزدەرى.
 بىل مەنەلەندە ئورثسا: 306.

بۇلاقى - ئىشىنى بىشەب ئىشلەي ئالماۋسى، ھەۋز
 ھەيەمە ھەۋزى بىلقىرەب ئىتىرگە تەلگەن مەقسەتن تۇشۇندە
 ئالماۋسى.

بۇلامىق - قايمەقنى قاينەبە مەيىن سەارب شوڭا
 ئىلەگەن، ئۇندى بوتەب ھەزەلگەن بىر نەۋەش، ئەۋەلە.
 بىزىمقاي، سالامەتتا تىبە يۇرنەلەر.

بۇۋات - ھەسر. ئورثسا: Век.

بۇۋاق، بۇۋات - ھەسر - ھەسر شولايۋىق بۇۋات تىب
 بىر كىشىنىڭ دۇنيالا تۇرغان ھەۋەرنەلە ئەيتەلەر. بىر كىشى
 ھىكەمەن يەشە ئىكەن شول ئۇندى، ئول كىشىگە نىسبەتەن
 بىر بۇۋات بولا. شولايۋىق بۇۋاتتى بۇۋون تىبەنە يۇرنەلەر.

بۇھاتو - بىر بىر كىشىگە بوقبار ھەيەب تاعەب، ئوڭرۇزا
 پائەب بۇرو.

بۇھتاما - كامپرىس Компресс

بۇھرقىماو - بىر بىر نەرهەنى يەشەرگە مائاشو - ئىرشو.

بۇيدا - خۇر بىساق، خەنپەر، خەنجەر.

بۇتەھى - بارئەي، بۇتەھىلە - بارئەيلا.

مىثال: بۇتەھىلە (بارئەيلا) بىرگەنى ئىشلەپ يۇرىدەر.

بۇرۇز - ئىنە، بىز كىۋىك ئۆتكىز ئېتىپ ئىشلەپ ئوقۇ

باشىغا ئاشاننىلا تۇرغان نەرهە.

بۇگەسە - بۇگۇنگەسە، بۇگۇنگە تىكىلى.

بۇگەلسەن - بۇگەلسەن، بۇگۇلەك، بۇگەلسەن يەى

كۈنىدەگى ئىنلەردە يىلقى مالى تېرەھىدە ئۇيۇرۇلگەلەپ

يۇرۇپ ھەركە ھەق بىر نەرهە ھالا.

بىندە - ئىككى ئورنىدا يۇرى:

1 - بىر بىر نەمەنى مائورداو.

2 - بالاھى، بالاھى بولماي تۇرغان كىشى.

مىثال: «بىندە قاتىن بىكە بولۇر، (ماقال)

بىنەر - بوسىر. ئۇرۇشا: Грыжа.

بىرتىنىو - بىرەر ھۇيەكتەك ھىندۇي، بارلىوئى، بۇوئىنى

سەئوئى، قىتقەي ئاغدانىك ئاورتىنىو.

بىرىك - نىق.

بىسە - قاتىن.

بىستىركە - واققىغا ئالدىن، يىلەك، گەۋمبە كىۋىك

نەرهەلەر بىنار ئۇسۇن ئورلىگەن كەرزىنكە.

بىيەلەش - ئانغا ئورنا ھەم كۆمىگىراك كىشى.

ئورۇشا: Полоумный نىگەنگەرەك كىلە.

بىلەم - ئومارنا قۇرتىنىك قونۇ ئۇسۇن ئومارنا، يەكى.

سۇلۇققا كىر سەب. قاراپ بۇرۇوئى.

بىلەن - قالقۇ بىر.
 نابىشماق: بىلەن - بىلەن، بىلەن ئات، بىلى سىگە
 كۈرەن ئات، تاۋعا مەنە نايماث ئات، تالاق تىبە ئۆلمەت
 ئات. (قەرئىقا).

بىر: بىلگىنلەرۈك قويدىم ئاي بىلەنگە شەۋرە كىلن كىلەم
 نىگەنگە.

قەلەنفرزەر سەينەب باذيان بۇركىم شەۋرە كىلن
 كىگەن بىلەنگە.

بىلەن بولغان - بىلى تايغان، قايمىققان.
 بىلەمە - بىل ھۈيەگى.

بىلەك - ئىككى ئورنىدا يۇرى:

1 - ئىگە كىيىن نەنتار ئۇسۇن مەذكور كىيىنك
 ئۇشنىنەن (تشتان) بەيدەلە تۇرغان قل ئارقان.

2 - ھابان، اترما ئۇشەن ئۇشەگەندە، ميسو باۋدان
 ئايان تالماھن ئۇسۇن ميسو باۋدى بەيدەب ئاتنىك بىلى ئار-
 قلى ھالب كوتەرتىپ قويلا تۇرغان نەمە.

ت

قاب - ئىككى مەدەنەلە: 1 - بىر بىر نەرھەگە تۇشكەن
 كر، 2 - نەق، نەغ تىمەك.

تابالدىرقى - ئۇدەگىگىنك ئاياق بائا تۇرغان ئورنى.
 تابىقى - بالتا مەن ئاعاس قىرغاندا، يونغاندا، ياندا.
 عاندا، تۇشە تۇرغان ئاعاس كىشەكتەرى. تاتارسا يۇمچقا.
 مېئال: يالان يىزىك تابىقى مەدا كىلەب تاب

ئىتتى. (يوماق) سىسۋى (ھەت)

تابما - بىزگە. ئورثسا: Молярня, Лихорадка.
 تابىسا - بو تالانى قارا.

تاتاو - ئىككى ئورنىدا بۇرى: 1 - Рама, 2 - نىل
ياخو، ياڭلشۇ.

تاتر - ھىو ئۈبىندە گىي بانغاقلىق.

تاتىار - باشقۇرت قاتندارى قارتلىق ئارقىلىدا بالانان
قالعاس 21/2، 3 ئارشىن ساماھىنداعى ئاق كەلەنكۈزدەن
يەككى باشقا شوڭا ئۇقشاش نەھە مەنەن باشتارىنا ئورايىدار.
شوڭا «ناتىار» نىدەر. قازاق قاتندارىندالا بولا.

مىثال: ئاق ناتىارنىڭ قارايا يۇۋالماڭنىڭ ئىينەكەي
مىنىڭ كىنوڭ قىز كۆرەڭ ئىينىڭە تۇشۇر ئىينەكەي.

(قىزار ھاماعى)

تاتلىق - يىر دىمى مەنەن ھاباكوگەرەمەن، سىرنەمەن،
بۇخولماھىن ئۇسۇن ھاباننىڭ ئاتىنى مەھسوس (بۇرۇنغى مەكتەپ-
نەردە گىي ئۇستىل ھىماق ئىتىپ) ئىشتەپ، ئولتۇرتىپ قويىلا
تۇرغان نەرەھە.

تاراش - كىندىراش، كىندىر، سوس.

تارالقىي - ئايلىباش. ئورۇنسا: Бляха

تارباعاي - باقا. كۆپرەكەيل.

تارپان - ۋەھشى. ھەممە نەرەھەنىڭ بىر تارپانى بولا.

ئەدەم تارپانى مايىمۇل. ئات تارپانى بۇلان. ھىير تارپانى
مىشى. تاۋى تارپانى ئاغونا - كۆرتلىك.

تارتقىي - ئىيەر ئۇنىڭ ھاللىغان مىندەر، كىۋىسك

كىنوڭ نەھەلەردى تارتىپ نۇتتا تۇرغان يالپاق قايش، يەككى
تاشمانان ياتالغان نەرەھە. شولايىق باڭگاز قايشى.

تارھاق - ھىيىز ھىيىق ھەم ھىو ئىيتلىك.

تاسى - ئىككى ئورنىدا بۇرى: 1 - نەق ئۇدۇ، 2 - تاز.

تاسى تۇشتى - كەرەگىسە، تەلەگىسە بولىدى.

ناشا - كولد گەسى، جىمايەسى.

مىثال: «ياكەز داپتېرەك ئىلگە ناشا بولماش»
(ماقال)

تاقىم - بۇتتىك ئارت بىعنداعى ھوم ئىت.

مىثال: تاقىمدى كىشى ئاتقان قۇلامات بولۇر.

تاقھۇ - قايماققان ئېرىپ ئالغان مايدى، ھالقن ھنوعا
ھالب يىۋىپ ئالو.

تاشقارلو - عەجەبكە، ناخكا قالو.

تالقى - تاراش، يىتىن كىۋىك نەرهەلەردى تالقىب ھىندىر،
واقلاب كىندىر آش ئالغا ياردام ئىتە تۇرغان نەرهە - قۇرال.
تالىمىسى - ئىنلەنە، ھوقلانا تۇرغان نەرهەلەردىك نارمالنى
ھالى.

تالھىعو - ھەل بۇتب ئارب - تالب قالو.

مىثال: ئەللە ئاشامانغا تالھىقىم. ئاتم تالھىغىب
قالدى.

تاماقھا - سۇيلىدىك.

تام - تومدار - ئاخذاب ئاخذابقا تامسىلاو.

تامشانو - بىر نەرهەگە توپار توپماش بولۇپ، يەككى
باشقالار ئاشاعاندى كورۇپ، قىشقاى ئاشامى كىلھەلە نلەگە.
نەسە بولماي ئىرىندەرن شېلداتىب قالو.

مىثال: فرانسىيە، ئانگلىيە ياۋروپا ھوعىشنىان نلە.

گەنسە فايدا كورە ئالماي تامشانىب قالدى.

تاناقاي - ئىككى تولىب ئۇسۇنسى يەشكە سىققان
ئۇرغاسى ھىير.

تانتراۋ - ھەلدەن نايعان ئورندا ئىيتىلە «ئات يەككى
باشقا يەندى نەمەلەر ھەلەرەب يانپاققا تالتالانلاپ كىتە-يە
تانتىرانى تىزەر.

تانسا -- تانا قايىنى قارا.

تاھ قالق - قاشا چاپاق ھال ئۇسۇن ئىشتەلگەن كەشتە.
قاھقاو - بىرەۋىڭ ئەھۋال روھىيەھن ھىنەب ئالب
شونى ئۆزىگە ئاۋدارب نرافستۇيىنەي باقتان فايندالانو.

تاھل -- بىر نەرھەنەڭ ئايىش، ئرەت سىرانى، ھۇل.
مىثال: ئىندى كۈرەشەم مەن ئانەن يەلمەم،

تاھلەن بىلىم.

تاي - ئىككىنسى يەشكە سىققان يىلقى، نەۋگى يەيدى
كۈروسى يىلقى بالاھى قۇلۇن بولا. كۈزگە سىققا ياباغى
ئىسەن ئالب ئىككىنسى يەيگە سىققا تاي ئانالا.

تاپىنلو - تاپىنىپ، سىتكە تاپ بىر قالو.

تەبىر - تىرمەنەڭ باشىنا، ئوقى ئۇتۇنەن، يابىب قوپىلا
تۇرغان، مەھسوس ئىشلەنگەن كىيىم.

تەپشى - 4 - 5 سىرك (قارش) سامامى ئۇزۇندىقتا
3 - 4 قارش سامامى كىيىمگە ئىيىپ ئاقتانان ئىشەنگەن،
ئىلەك مەن، ئۇن ئىلەگەندە ئىلەك ئاتىدۇ (ئۇن تۇشۇتۇسۇن)
تۇدایاق ئورنىنا ئولتۇرتىپ قوپىلا تۇرغان نەرھە.

تەرتۈشكە - باش ياغى كەكرى كۈشە ئاغاسى.

ئورشا: Кочерга

تەرگى - قۇرۇت يەيىپ كىيىپ تۇرغان نەرھە. تەر-
گىنى بىر ئىلى، كىيىمگى، بىساق قالىدۇ، 4 - 5 مۇيەم
ئۇزۇندىغان تىرانسا كىيىمگە ئىيىپ، بىر نىسە ئۇنداپ ۋاق
ئاقتالارنى بىر بىرەنە بەيىدە ئىشلەيدۇ.

تەكەسە - تەكەسە كىيىم.

تەكەور - ئۇلەن، ئىشەستەۋىڭ ئالدىنى ئۇس، ئارتىغانى
بىر بارماقتارنى باشقا، ئاياقنىڭ بالىر ئورنىدا ئۇگە مۇيىنى

تۇتۇلۇ بولۇپ ئوڭكەن ئارەھ. ئەنەستەر بېرىلگەن مەن ئالا-
شقاندا، ئاسن قۇش تۇتقاندا شول ئەكەۋدەرى مەن ئش
كورەلەر.

تەگەس - ئالدىردان كىرەك، توشقاندا زورراق
قەمەد ھالب ئسە تۇرغان ئاعاس ھاوت.

تەگەل - ئىككى ئورنىدا يۇرى 1 - بىر نەرسەنىڭ
قارشىنىدا، تاپقۇندا، توراھنىدا. 2 - توپ تورى.

مېئال: بىرىنىڭ: كۈمەشنى مەكتەپ تەگە-
گەلەندە كورۇم.

ئىككىنىڭ: ئىللەتەگەل ئىتتم. ئاتتم ھۇدان
سقتم (ئاشا)

تەلەكە ئىتو - مۇقل ئىتو، كىمەتو.

تەلتىم - يۇنەھ ئوق.

تەلەكەش - يىمىشنىڭ بىر يىرگە ئوقماش، يىنالب ئو-
ئكەن كىشەگى.

مەلەلەن: بىر تەلەكەش مۇشار يىمىش ئالدىم.

تەلمەرىن - كۆل باقماق.

تەنەي - تەنەيم، تەنەيىڭ - كىشىگەنە بالالارغاھو-
يۇب ئەيتىلە تۇرغان ھۇد.

تەنەيىدەو - بالا ئابو.

تەيەن - مەگى، گىل.

مېئال: ئايەلوۋۇڭ كىيگەن تەيەن تۈلكى ئايەي

دېمىسى بولغان كىسەو باي، شايئان ياۋۇ ئايەي.

(قەذار ھامامى)

تراش - بۆرەنە يارلىغىنا، تىشىگەنە ئۇيالاى تۇرغان بىر

تۇردى زور قارا ھاشارات.

تراق - ئاورۇق ھەم ھەشەققەت.

مېئال: «يوللارنىڭ يول تارغى تەيمەي قالما».

(ماقال)

ترانسا - ئۇي، ھاراي باشتارى بابار ئۇسۇن يارلىب
ئىشلەنگەن. ئاقنا.

(بىسقى مەن بىسلىب ئىشلەنگەن ئاقتامىڭا كىرمەي)

ترەپس - كىشى يورۇغنا يۇرمەي تۇرغان ئۆز ھوددى
كىشى.

توپىنا - كىندىر ھوعنوسىلارنىڭ بىب ئوراي تۇرغان
نەرەلەرى. تېپىنا، 2 - 2¹ قارشى ئۆزۈندىدا، بىر يارم
2 قارشى بىنۋاندىدا (كروك ئىعتىبارى مەن) ئىتتە، تۈز
ھەم ئاغاستاندا ئىشلەنە.

تۈنە كىسل - تۇرش، ئىجتىھادسىل.

توقش - ھەشارات، سىركەنس.

تەنسىق - بىر بىر ھاۋىنىڭ ئاۋۇلنا نە تۇرغان نەرە،
بۈكى، پروپكا (دور كىسكەي بولۇۋى بارىر)

تەكقار - مۇرون ئىسى مەن ھۈيەشۈ.

تەققاق - ئىمەن ياپراغىنىڭ ئۇنىندە ئوۋ تۇرغان
ئالما كىنو تومالاق نەرە.

تەل تۇش - ئاننىڭ ھاقىندا. ئىل ئاراعىدا ھەرتۇرۇق
ھوددەر ھۈيەشۈ.

تەجبات - يىل، يامەرىنى، بۇرگو، تىمى ھاۋا.

تەننەۋ - ھال يىناۋ.

مېئال: ھىرەن آت تىننىققان ئىندى ئاننى يىكەگەگە
ياراي.

تەن يول - كىشى يۇرمەگەن يول، قار، يەكى، يامەر
ياۋعاندىن ھوڭ يۇرۇپ ئاقىرايتىلماغان يول.

توبال - توبال ئىككى ئورندا، 1 - ئىيەنەن ئايىرغاندا
بال قۇرۇنى يابا، تولتۇرا تۇرغان قابىقتان ياتالغان ھاوت، 2-
يىندىزنى (بوسرلى) ئۇيات يۈ.

تۈبۈر - ئۇشۇب، تۈگۈپ يەكى شونۇڭ كۈڭۈڭ بىر نەرسە
مەن ئىيەند - يەنەند (ھىيەمەي تۇرغان) بولۇپ قالغان يۈ.
كۈبۈرگى ئايان بارماققا ئىيەند.

تۈبۈرسىق - قاراعاي، سۈرۈشى كۈڭۈڭ ئاغاستاردۇڭ تو-
يىدەلەگى ئورۇشا: шишка

توپاق - ئۇسەند، ئۇستى نوگىل. توپاق (ئۇسەند)
بىساق توپاق (باشى يابلماغان) ئۇي.

توپىس - ئۇدۇلۇپ قىققا بولۇپ قالغان بارماق. توپىس
بارماق.

توۋتاق - تەگەستەن كىسكەي، سۈگەزەنەن خورراق
قىمىد ھالب ئىسە تۇرغان ئاغاس ھاوت.
تۈۋ - تۈيد.

تۈۋايلاق - ئۇن ئىلەگەندە ئىلەك ئاتىنى ئولتۇرتۇ
ئۇسۇن مەخسوس تۈۋدان ياتالغان ھاوت. ئىلەك مەن، ئۇن
ئىلەگەندە، ئۇن سىتكە تۈۋماتلىق خورۇقتا، يەينكى، سىيىنەرى
ھىنقى ھۈيەم بۈيىكتىگەندە بولا.

تورتا - مايدى قايناتقاندا، مايدۇڭ ئۇشتىنە قالقۇپ
سۇغا تۇرغان بۇلامى ھىماق نەرسەھى.

تورعاي - سىيىنقى.
تورھىق - ھابانان كىسۈرەك، بۇتلىقتان خورراق شۇرۇنەن

ياتالغان، قىمىد ئايران ھالا تۇرغان، ھابا تۇتلى، ھاوت (قاب)
توقال - عادەتتە مۇيىدى بولا تۇرغان ھايوانداردۇڭ

مۇيىنەندەرى. مۇيىنى يوق ھىير، ھارق، كەزەلەرگە توقال
ھىير، توقال ھارق، توقال كەزە نىدەر.

توقم — ئۇيەردىڭ ئائىتىمىز ھالىتىمىز نۇرغۇن، سىرگى، ئو—
گىد، تېرىدەك-تەردىڭ بارىمىز بىرگە توقم تىپ بىر تۇلە.
توقماق — قىينا.

توما — ئاناھىنىڭ كىم بولغاندىمىز مەلۇم بولماق
بالا. شۇنان ئالب تېرىگە ئورنىدىلا يۇرتلەر.

توبار — ھۇيەل تۇلى بولۇپ ئوئۇپ، ئۇستايىپ سىققان
يىر. ئوياد يىزدەردە، ھىو بويىدارىدا بولا. كىشى باشى، مىندەر،
كوبىسىكتەردەن دور بولماق. ئانان دوردارى دوڭگەك تىپ
يۇرتۇلە.

تومالاق — ئاربوز، رىزىنكە، توب كىۋى بۇمى توگە.
رەك تېگەن ھەد.

تومراۋ — ئوتۇن كىشەگى. ئورثسا: полена
تومھايو — ئاۋىن قاپارتىپ، يۇڭ ھىتىپ، ئاسو تۇتۇپ
يۇرۇر.

توتە — توتە.
مىثال توتە يول مىن بارىم. توتە ھەۋدى كىشى.
توڭگەك — توڭگەك، تۇردى، رەڭ سۈرۈككە يارارلىق
ھالگە كىلىنۇ.

تورگىن — قاتنىڭ تۇتۇپ ئوئۇكەن ئاۋىلى.
توڭگەك — كىشىگەن قالن ئاغاسنىڭ يىزدە، ئولتۇر
قالغان تۇپى.

تومەر — ئوتۇن ھالب كىشە تۇرغان تومراۋ ئاغاس.
تومەرسە — يىل، داۋل مىن ھىتىپ. يەكى تۇپى نامى
مىن قوبىنارلىپ ياتقان ئاغاس.

تومەرسىك — تومەرسەنى قارا.
تۇبا — كىشەك ئاغى ھۇڭدارىڭ ھىۋى يىنالب. ئاققان
بىلەنمى، ھىزىلەي پاتا تۇرغان تەرەن يى.

تۇپات - ئوڭد باشماق.

تۇتقاۋ - تۇدەۋ، كۈدەۋ.

مېئال: ملنعمى قويان ئاتارغا تىب تۇتقانم (تۇدەنم).

تۇرقا - باشقا كىيە تۇرغان ھوعش كىيىمى.

تۇرۇعو - بىيە مالنىڭ ئايىر مىنەن يۇرب توقتاۋى
يەنى قۇرھاققا قالغۇى.

تۇرونبا - يانب كۈمرگە ئايدانب بۇتمە گەن تۇمراۋ.

تۇس - ئاور، ھەلەك، ماقتاۋ ئورنىدا نى مەعەنەندەلە

يۇرى.

تۇشۇعو - قولغا تۇشو، ئلەگو.

مېئال: ھوقرغا تۇشۇقما، تۇشۇقماڭ بۇشۇقما.

تۇق - قابىقى. ئورثسا меш-к

تۇقر - قىقا، قەسىر.

مېئال: تۇقر تۇزور كە كنوك (قىقا) كىيىم كىيگەن

كىشىنىڭ ئاياقئارنى تىزداپ تۇرا.

تۇقسا - يەنسك. ھەم بىرەر پوت، ئۇن ھىيارلىق قاپسىقتا.

رەالا ئىيىنلە.

تۇقساى - تۇقسانى قارا.

تۇقۇن - ئىككى ئۇسى بىر بىر ئىيىنە، يەكى بىر بىر رەھەگە

بەيدەلگەن ئارقان، باۋ، يىنىڭ ئىككى ئۇسى ئاراھىنداعى

دا ئىيرەھى.

تۇڭقىس - نەۋگى، ئەۋۋەلگى بالا.

مېئال: يلقىباى مىنىم تۇڭقىس (نەۋگى) بالام.

تۇلغا - تابا، سولەك كىۋك نەمەلەردى ئولتۇرتىب

بىشۇرنە تۇرغان نەرە. تۈگەرەك قولساعائۇس ئاياق بىر كىتىلىب

ئىشەلگەن بولا.

تۇلقا - ناستروينى، ھەدەنەلى، ئرەت سىراتلى.
 تۇمپىش - يىۋان بەلەكەي، تۇبەھو، نەرھەگە ئىيتەلەر.
 مىثال: كۈھەب بىردى تۇمپىش كىشى بولر.
 تۇمشىق - تۇرپا مۇرۇنى كىۋك زور ئۇخ، ئۇسلنى
 مۇرۇندارغا ئەينەلەر. Ключ шонан ئالب زور مۇرۇندى كىشنىڭ
 مۇرۇنئالا تۇمشىق تىنەر. قاز، ئۇيرەك مۇرۇنى كىۋك مۇرۇندار
 «بىك» بولا.

تۇو - يىگامەي، مىلمەي ھىمىر بۇرگەن مال. بىيە
 بولما قۇلۇندامى ئايىرغا قاسماي يىگامەي، مىلمەي ھىمىر
 بۇرگەنى.

تۇواسار - يىئەنسەردەزىڭ بالدارئ. ئىكى بىرئوعان
 قى - قاتندازىڭ بالدارئنىڭ بالدارئنىڭ بالدارئ.
 تۇوسا - بىرىنى مەرتەبە بىدازداعان ھىير.
 تۇوھىغان - بالا تابو دەورندە بالا نابودان توقتاب
 قالغان.

تۇيىن - ھىزگر. ھەسسەس.
 تۇيۇق - يىلعالارنىڭ ئوتەرگە مۇمكىن بولماعان يىزدەرى.
 تۇيۇقتا - تۇيۇقتا بار، ئوتە ئالماي، توقتاب قالو.
 تۇر - كىيىل ئالغان واق ئاستارنىڭ يىزدە ئولتۇر
 قالغان تۇبى.

تۇكۇ - ئۇپەكتى قارا.
 تۇلەو - قۇش - قۇرتنىڭ يۇنى قۇيۇلو، يىت، قولنىڭ
 تىرىتى قابشاو.

تۇنەگى - تۇنەوگى تىگەن كىۋك ھوز.
 تۇنەو - يۇقلاو، تۇلەو. تۇبۇندە قۇش - قۇرتنىڭ
 بىرەر نەرھەگە مىن تۇنەوئىدە (تۇنەوئىدە) ئەيتىلەلەر. شونان

ئالب كىشىنىڭ بۇقتا، قونۇنالا تۇنەو تىدەر. قۇش - قۇرتنىڭ
بىرەر نەرسەگە قونۇنالا تۇنەو تىدەر.

تۇنەو گىنى - ئۇدعان كۈندەردىڭ بىرى. بىلتىرى، بو-
رۇنقى تىگەن ھۆز ئورنىدىلا يۇرى.

تۇندىك - ساڭاراق ئۇشتىنە يابىلىپ، كۈندىز باقتى
بولەن، ئوت باققاندا تۇتۇن سىقەن ئۇسۇن بىر مۇيۇشۇنەن
ئاسىلىپ باشقاساقتاردا يابىلىپ يۇرتۇلە تۇرغان دورت كىل كىيىد.
تۇيەك - يەندى نەرسەنىڭ گىل بىر بىرگە بارارغا ئۇيرە
نىگەن ئاورنى.

مىثال: كىسەو بايدىڭ مالنىڭ تۇيەگى بىرل ئۈدە
كىنە بولا تۇرغان.

تۇيەك - بىرەر نەرسەنىڭ تۇيىن ھىماق نۇپىدلىپ تۇرغان
ئورنى. باشقا ئورنىدا قاراعاندا تومىتايپ تۇرغان بىرى.

تۇيىگىس - كىلى ھاب. ئورثسا: Ступка
تۇيۇس - ھۆت، ماي، قايماق ھالب يۇرتە تۇرغان
تۈزدان ياتالغان قاپقاستى ھوت.

تېيىنگىنى - ئاتقا ئاتلانغاندا ئاياق كىنىمى تىر بولماھن
ئۇسۇن، ئىككى ياق ئۈدەنگى باۋىنىڭ ئاستىغا، توقمىدۇ ئۇ-
شتىنە ھالنى تۇرغان كۈن.

تېيىكسە - ئاياق مەن ئالماش تىلىمەش بائىب كەرە-
گىنە قاراي، فايدالاندىلا تۇرغان نەرسە. ئاياق ماشىناھنىڭ
تېيىكسەھىنە بائىب ئايداندىر تىگەلەر. شولايونى كىندەر ھو-
عوسىلار تېيىكسەنى تېيىپ، كۈرۈشتى كۈتەرتىپ ئارالاندىر.
ھۇدانى ئۈتەكەرلەر.

تېيىمەن - قارن يىل ئۈرۈپ ئالب كىنىكەندىگە تاقرايىپ
قالغان بىر.

مېثال: قويان تېبھەنگە سىنقىدا ئالدىراي ئېندى
 ئۇل.
 تېپتىگەندەن - بىردىن يوقتان، تىك تورعاندىن.
 تىراقى - ئۇش باشى، دۇنيا كەرەك - ياراعى ئادا
 (بۇختە) تۇتۇسى ئوڭغان.

تىردىك - توقم - سىرگىنى ئاتنىڭ تىرىندەن ھاقلاوۇ.
 سۇز، ئات ئارقاھىنا ھالىنا تۇرغان يۇقا كىيىد.
 تىيىس - ئاتنىڭ ئوڭىگىنى ھوعلما شۇنان پەيدا
 بولغان يەرەخەتكە قات تىيىمەن ئۇسۇن كىيىدەن يەككى
 بونەن نەمەلەردەن توپىكەسەكتەلب يائالب بەيدەلە تۇرغان
 نەرھە.
 تىكەي - بوشقا، بۇلاي. تىكەك.

مېثال: يۇمۇشم يوق ئېنىلە تىكەي يۇروب قايتىم.
 تىلو - قۇلۇن، بىزاو ئولە، قىقاي ھالۇخرا تۇرغان
 ھەيواندار بىر بىرەبەب مەن ئۇزنىڭ بالاھىنان ئايرىلما،
 شونىڭ ئۇز بالاھى ئورنىنا باشقا بىرەر، ئۇزىنىسىنەن (ھىير
 بولما ھىير، ھارق بولما ھارق تۇقۇمىنان) بولغان، بالانى ئۇز
 ئىككى تۇتلى ئېتىب ئېمەنرگە ئۇيرەتو، تىلو.

تېيەك - باۋۇ ئەلدەن ئەلى بەيلەب، سىسب يۇرو
 مەشەقدىلى بولغانغا باۋۇڭ ئۇسۇنا بىر ئايقرى نەرھە بەيلەب
 شونى ئامەككە ئەلەكتىر ئىقىندىر يۇرۇتەلەر، ئىدە شول باۋۇڭ
 ئۇسۇنا بەيلەنگەن نەرھە «تېيەك» بولا. باشقۇرت ئاراھىدائانى
 كوبرەك ھۇيەكتەن ئىشلەيدەر. ئااساندا باشقا نەمەندە بولا.

۵

دان - شۇھىرەت، بىر بىر نەرھە ئارقاھىدا ئىسىم سىعو.
 نامى سىعو. شۇنان ئالب؛ ھەيىت، ياقشى، ماتور تىپ ئىدىنلە
 تۇرغان ماقتاۋ ھۇدەرى ئورنىنالا «دان» تىپ ئىدىنلەر.

دارباعاي - ئەرمەندىنى قارا.
 دوربا - ئاتىڭ باشىغا كىيىرىپ ھۇلى ئاشاتا تۇرغان،
 مەھسوس ئىشلەنگەن تۇق.
 مېثال: «ئالتۇن ئاربالاغانساياندىن دوربالا» (ماقال)
 دورت ھان - بۇتۇن ئەھدە مۇناسىب كىلگەن
 بىك دىنى كىشى.
 دوڭگەلەك - تومارڭ خورى (تومارنى قارا)
 دۈنەن - ئۆس (3) تۈلۈپ دورت (4) يەشكەسنىققان
 يلقى مالى.
 دوڭقراق - بۇتالانى قارا.

ر

رەپەت - قىياپەت

ز

زەمىيا - تاۋش تىنھە، ھىس بىر ھەبەر، ئىزدەيدۇ
 يوعا لو.
 مېثال: «ئىشپىردانڭ ئاتى نۇشاب قوبىغان بىزدەن
 زەمىيا پوق بولدى.»
 زىر توڭرەك - بىرنەرسەنىڭ دائىرەسى Kyr ۋى ھەم
 شول نەرسەنى ئايدانئو.
 مېثال: «ئۆزبەي قارت، بىنڭ بىسەن كەبەن
 زىر توڭرەك ئايدانئو ئەللەنى قاراپ يۈرى»
 زىرلەو - كۆزىدىن كۆرۈپ ئۆلگۈرە ئالمايلىق دەرە.
 زەلە تىن ئايدانئو.

زىڭقا - بۇجۇرا.

زىۋداۋ - شاۋداۋ.

مىثال: «زىۋداماڭ ئەلى، بىر نەرهەلە ئىشتىمدى».

س

سابان-ئىش مۇنەن يۈڭكۈلەن بىر بارب يالقاۋلانغان ئات.

مىثال: «سابان ئات مۇنەن يۈرەڭ قالىن كىيىم

كەرەكمەي» سابان ئاتمان يۈرۈپ يارتى قارتايلىدى ئىندى.

سابسان - كەۋدەھى يىڭل، تىز ئۇسقىر، يۈرگەن تۇرغاندا، ئىشلەگەندە بولەن تىز تىز ئىشلەپ، تىز يۈرۈسى. سابان ئات ئورۇننان قوزغالغانسا سابسان ئات بىرنى قەدەر يىر كىيىپ قالغان بولا.

سابىقۇن - ھوعۇشتا Налет ياتاۋسىلار، شولايوق ئار- دىنارىستار.

سابو - ئىككى ئورندا: ئات مۇنەن سابى بارو.

2 - ئىتەكتى كىگەيتو ئۇسۇن كىيىمىڭ ئال ھەم ئارت بويىدارى ئاراهىنا، قولتى ئاتتى توراهىنان كىرگەن قىيىق. سابىۋول - ھوعۇشسىلارنىڭ ھۇجۇمى.

ساپىق - يىلدام، تىز، يىنى.

سات - ئىككى ئايماقتىڭ كەۋدەگە تۇتاشقان يېردەرى. مىثال: «ئاسىۋەدى كىترەڭ ئىككى ئايماقتان

تۇتۇپ ئىككى ساتىدى ئايرارم»

ساتتاما - بىك قانى ئىك ھۇنقى.

مىثال: - ئاناۋ گۈنگى ساتتاماھۇنۇقتا ئىشتەۋلەت

ئوتىغا بارب بىت قولن ئۇشۇتكەن.

مېثال: «ئايھاي بۇگۈن كۈنى سانتاما، بېت قولگ
دى كورھەتھەك ئۇتۇب ئالنب بارا»
ساتئرا - يولدىك ئىككىگە ئايرالغان يېرى، ساتئى بىر
بىرئەن كېلىپ كېتە يەككى بىرئەنئە بىرئەي كېلىپ قوشلا تۇر -
عان يول يىلعالاردىك ئىككى ئارالارئى.
ساتئراش - شاقماق تىگەن ھود.

مېثال: «ساتئراش سېتىسانان كوللەك تكتەردزم».
شونان ئالاب شاشكا ئويۇنئىنالا «ساتئراش» ئويناو، تېدەر.
سار - ئىككى ئورنىدا يۇرى: 1 - تاتئارسا: چار،
ئورئىسا Тачила.

2 - ياگنى ياوعان قار ئۇتۇتۇندەگى عايەت سىبارلانپ
بۇتكەن ئىد.

مېثال: ھادذا قويان سارى باربىدە بىيىدك قىزئى بار.
بىيىدك قىز كورگىك كېلىپە ئۇرسى ئالدا بىدگە بار.
(ھاماق)

سارعا - ھۇلقىنا كېلىمەگەندە، سىنسكە تاوش مەنەن
ئاسى ئېتىپ قىسقۇرپ سايالانپ كېتىئو.

سارعاى - ئايىرعا مەھسوس بىيە پار، ھەر ئايىر
مەنەن تالاشب بارئوسى ئوئال ھۇلۇقلى ئايىر «بىل ئايىرەك دورت
بىيەگە تويماث سارعاى كورنە»

سارباى - سارلدا تىپ قىسقۇرتىپ قىنىناو.

سارقى - باشئىن - ئاياققا كىيىپ تۇرغان يېرى، بىرقات
كوندەن تىكەپ قونئىسئىنا ئولا ئاشئالغان ئاياق كىيىمى. قونئىسى
تۇشۇپ كېتىمەن ئۇسۇن بالتىردىك يوعارعى ياعنىنان قىسماو
منان بەيلەنە.

ساسقاو - ئىككى ئورنىدا، 1 - مەدەنەندە ساتئامانى قارا.
2 نىسئى (مىلتىققا ھاس) يىدەرەن ساسراتىپ يۇرۇئو.

ساسماو - قاتلىن قىزىك ساسىنا تاعا تۇرغان زىنەتتەرى،
 ساعىل - ئورمانىنىڭ، ئولەننىڭ يالانچاس ناۋدار.
 ساعىرا - تولى، تاشلى ئاچاسلى ئوتەرگە ناسا يىرىپ
 ساڭ - ئىك ۋاقى بۇرتۇكلى تۇدان.
 ساڭىراق - تىرمەنىڭ ئوقتار كىنىرى تۈبەن ياي
 ئۇسۇن قولدا تۇرغان توڭرەك نەرسە. توڭرەككە ئۇسۇن
 ھاننىسا تىشكەرنى شولايۇق ئۇنىڭغا ياپقان تۇندىك ئىسكە تۈ-
 شۇب كىتمەن ئۇسۇن ئۇنىڭدىن كەكرەيتىپ، سائىراشلاپ
 ئىشلەنگەن ئاچاسى تۇلا.

ساڭداۋ - مالىك يىنالىپ، تۇرۇپ تۇداناپ بۇتەكەن
 يىرى، يەيلەۋ ئالدىدا قۇلۇقايدا. ئىزدەلگەن يىرگە شولايۇق
 سىندەن قاسىپ كۈلەڭگەلە مالىك يىنالىپ تۇراتۇرغان يىزدە-
 رۇنە ساڭداۋ تىنەر.

- ساڭقاينى - بىر نەرسەنىڭ باشى يوعارغا قاراپ قايىپ
 سىغۇ، كۈتەرلەپ تۇرۇ، ساڭقا (Лыжа) نىڭ باشى ساڭقا
 بولا.

مىثال: «ئىلەپايىڭ ئىتەڭگى ساڭقايدىن» دىغىنى
 ئىتەڭنىڭ باشى يوعارغا كۈتەرلەنگەن.
 سالامات - بۇلامىقى قارا.

سالان - بىك تىز ياپىغا تۇرغان ئات - يلقى.
 سالما -- نەقى. ۋاقىتنىڭ مېنوت مېنوتى مەن تۈرى
 كىلىنۇن ئاڭدا. سالما (نەقى) تۇش ۋاقىتى.
 تاتارزار ئارەندىدا كاكراس، يەككى نەقى تۇش ۋاقىتىدا
 ئىپ ئاڭلانا تۇرغان ھۆد مەنەندە.

سالغى -- يىلەن بېشەتەڭ ئىتەڭگى مەن ئوڭىرى
 تارەندىدىن مۇيىشى - بۇسماي.

مىثال: ئايھاي مئاۋ-كىلىن ئوڭعاندىر ئاھىرى،
سالەنن قىترب يۇرى. ئانارسا «چابو» باشقۇرتسا سابو
بوتەن، سابوڭ ئوخۇن قارا.

سالقايىنو -- ئارتقا ئامان قايقايىنو.
سامسانو -- ئاڭلانۇ.

ساۋىل - بىيىك، خور قالىن قاين ئاعاسى.
مىثال: «ئالەننىڭكى قاراب، ئاي كورنگەن

ئورالەننا ئاۋىڭداي ساۋىلى
شاھى ئەھمەت كىتەب ئايار بۇنىكەس
بايەنر مىكەن بېگقۇلدىڭ ئاۋلى» (يىر)
سايا -- ئوۋال، ئەيتەرگە نىنەرگە باراماي كوتەرۋىلەپ
بەرۋىلەپ (ئانارسا ئەيتەكەندە چەپچەپ) كىتە. سىن ئىمەت، سىر
ئىنەر تىگەن كىۋك.

ساپىنلىنو - شىنىق - ھىنىق نەرھەڭ بىرەر تۇرلى نەرھە-
ڭ، نەئىيرى مەنەن سايقالەپ توڭلىنىۋى.

سەب -- مۇلتىنى، بەكى ئوقتىڭ دەرەجەھەن (تۇڭيۇرۇپ
يۇرمەن) بلىنو ئۇسۇن قوينىلەپ، ياقىندىن ئاتىلا تۇرغان بىلگى.
سەبىرسىنو -- تىك تۇرماۋ، ئاتقا نىسبەتەن ئاياعى
مەنەن قاعو ھوعوۋى، بىر ئاۋەننا كەزەلەنو.

مىثال: «بۇرلساي، ئەللە كۈگەۋىگە، سەبىرسىنىپ
ئاشاماي ھۇلۇھەن توڭب بۇنىكەن»
سەبىك -- ئاڭ ئاشاۋسى.

سەرھەت -- ھەتفە پالاس كىۋك، ئىك مائور يىر.
مىثال: «سەرھەتكىنە يالان ئايدانانەن

توبلغىنمان ھارى ئال ئالغان
ئشانماڭ دوئم بائىب قارا
يۈرەكھىم باشن ھارى ئالغان»
(بىر)

سەر كەش - بالدارغا حاس. ھود تگداماوعا، قارشىلا -
شېوعا ئۇيرەنئو.

مېئال: «مەولىجەنڭ بالاھىنا يۇمۇش قوشماقسى
بولعاينم تگلاماي ئوسەشېب سىققىلا كىتتى. بىگىرەك
سەر كەش ئۇيرەنكەندەر ئېكەن. ئورۇسا Поперечный
سەر مە - يارىئان ئىشلەنگەن تۇقسا. ھنو فەلەن ئو -
تەھەن ئۇسۇن يولغا ئالب يۈرىنەر.

سەكەن - ئاعاستان يا ئالغان بىر باشى (ھوعا تۇرغان
ياعى) كەككۈرەك شەرە ھوعا تۇرغان تاياق.
سەكەلەشئو - قىرشىب نىزاغلاشېب، ئاذ - ماز بەرشېب
ھوعىشېب ئالئو.

مېئال: «راويل مۇنەن ئەكبەر پىردى يوقتان سەكە
لەشېب ئالدىلار».

سەم - ەەر.
ماقال: «شىمىسى شىمىن ئەيتەر، ھىنىسى سەم ئەيتەر».
سەمەنئو - ەردەنئو.

سېمىشكى - ئاعاستىڭ نۇبونەن ئىشلەنگەن توشناق.
سېمىق -- سىنەن، كەرە ئوررگە يارازىق واق ئاعاس.
سېمىرو - بىرھى ئارتىغان بىرھى يۇرئو، قىر قازى
ككۈك تىزاب يۇرو.

سنىت -- يىگى: ئىككى كۈندەردە ئىككى ھوقماھىن،
يەكى يامىر تامماھىن ئۇسۇن ئىككى قازىقا ئوردا ھالبىشول

ئورداعا ياپراقلىق واقى ئاعاستاردىن ھۇيەب ئىشلەنلگەن كۈلە-
گەلەك.

سراق - ئۇس ئورنىدا يۇرتلە: 1 - سرا مەنە يانغان
ئوت. 2 - كىس مەنەن كەمەنەك باشىنا سرا ياندېر بالىنقا
تۇشو، يۇقلاغان بالىنقى سراق ياقىنقى مەنەن كۈرۈپ «ھالداو»
مەنەن سەنەلەر. 3 - بەخت.

مىثال: (سراقتىن ئۇسۇنسى مەنەنەينە) قاتىن
سراعى قرقى، بىر يانماھا بىر يانار. (ماقال)
سرامتو - تاندىر تاندىمات بولۇپ، تاندىغانداي بولۇ.
مىثال: «بىر كۈرگەن كىشىم شىكىلدى تىپ سرامىت
تۇرامدا...»

سۇرغا - ساس ئالا تۇرغان بەكى. ئورۇسا Бритва
سۈرگى - ئاتنىڭ ئارقاھى ئاورىماھى، بۇخۇلماھى ئۇسۇن
ئاتنىڭ ئارقاھىنا ھالبى مەنە، بەكى سۈرگىنى ھالبى ئىيەردەو
ئۇسۇن مەنەسۈس دورىكىلەپ ھەزىلەنلگەن كىيىد. بەندى
بىرەودەر ئاتنىڭ قابىرغاھىنا ئىككى ياققان تۇشۇر كۈرەپ قويۇ
ئۇسۇن ئۇدۇن ساراقتا ئىتىپ ئىلەيدەر.
سۈگەنەك - نەسەك.

سۈم - يۇقۇلۇ ئوبالۇ ئىستىراھەت ئىتىو.
سۇقتا - قۇلۇن باشىنا كىيىلەر تۇرغان نوقتا.
سۇراو تۇرنا - بىر نەمە تۇرنا (ئاتنىڭ تۇشكەن بىرىنەن
باشقۇرتتار شۇملانلار).
سۈل - گل بىر تۇتە بولغان نەرهەلەردىك كۈپ
بولۇئۇ.

سۈلت - تۇتتىك نەندە ئۇدۇ. سۈلت قارا (قابقارا).
سۈلت بىرەن تىگەندە. شولايوق بىر نەرهەنەك بىر نەرهەگە

بيك نىق يەنى ئايرا ئالمايلىق ئۇقشاۋدارئىنالا سىلت ھەۋدى
 سىلت ھەۋدى ئۇتەنگە (سىفانتاغنا) ئىستىعمال ئىتەلە.
 سىلگەر -- ئىگىنىڭ يەنى بۇداي... تۇلىمى ئۇرۇقئارنىڭ
 باشى زەڭ بولما سىلگەر، تىنىدەر.

سىمىر قانو - بىرەر تەمەنەن قورۇق يەكى بىرەر تەمەنەنەڭ
 ئويلاغاندىن ئىش تەئىرى ئارقاھىدا تەندە گۈلت ئىتەككە
 پەيدا بولۇپ بۇت كىتكەن ئىشلى ھەۋقلى ھالەت.
 مىثال: ئاتقاينىغا مېن شۇڭقار ئال

ساب كىتتى ھونار ئارتىغان
 قاربۇرھىت ساب تاۋار ئاشقاس
 سىمىرقاندى تەنم قورۇقان

(باشقۇرت، بىر دارىغان)

سوت ئاياق - كەشەكە ئويىنى تۇلىمى ئويىنداردى
 ئوينىغاندا قولدانلا تۇرغان كەكرى باشلى ئاياق.
 سورايو سورايو -- ئۇسلاپ قالق سىمىر. بىرەۋىڭ بىرەۋىڭ
 ئۇسلاپ شىش سىققان كورەلەر «ئاباۋ قىقىل بىۋاب سورا-
 ىب سىققان ئىكەن، يامان شىش بولماھا يارار ئىنى» تىب
 ھورايىدار.

سورقايدو - ئاياق كىمىنىڭ ئوكسەھن بىز ياققا قىشا-
 ىنا، قىراينا يەكى ئوكسەھنەنە بائى يۇرو. سورقاقتى كىشەلە
 گنە توڭل، ھايۋاندا لا بولا.

سوساق - ئۇيۇل سوسايب تۇرو.

مىثال: ئەنە ئاناۋ سوساق تالدى كورە ھىگمە؟

سوسالان - ئاتقا ە كۈلتەنى سەنسە، ئۇتەنە بىر
 كۈلتەنىڭ باشى ئايرىپ قالپاق تۇلىمى ئىتەپ كىيىندىر بويلىغان.

يەكى ئالاي كىيىندىرمەي تىك بىر كۆلتەنى ئۇتتىكە ھالبىقىنا
قويلغان 6 كۆلتەلىك كۆلتەلەر تۈركۈمى.

سوغىرىماق - قالن قاين ئاعاسىنىڭ تۇب ياعىنداعى قىتر -
شۇلى - يارلىب يۇرلىب - قوتر تۇتلى بولب تۇرغان تۇدۇ.
سوقى - تاۋىڭ ئۇسلايىب سىنەب تۇرغان يىرى. تىبتىكە
تاش. قايلان.

سوكقا - سۈيىنەنى قارا.
سوك - قارا بالىنىقلى مۇنبىت يىر.

سولپى - ئىككى ئورنىدا يۇرى: 1 - ئورتا يىزدەرن
بىيلەب ۋاقىتتا قولسالىر ئاشا ئىككى ياق سىتەنە بىرىسەشەر،
ئاشان بىر كۇمۇش تەنكە ئلەكتىر ئشلەنگەن ئوراعتتار
زىننەتى. ساسقا، يەكى قاشماۋىڭ ئىككى سىكتەھىنە تاعىب
ھالندىر قوبالار.

2 - ئىت، ھالما، باۋرساق فەلەندى، ھورپا، ھنو، ماي
فەلەندەن ھۇدۇب ئالو ئۇسۇن قولدانلا تۇرغان ئوتەلىك سومس.
ئورثسا: Иллюмовка. باشقۇرتتار بىل ھوگىنى سولپىنى «تال»
يەكى «قامۇشنان» ياتايىدار.
سوى - قاتنىڭ قاتنى.

سوگەتە - قىمىز ھالب ئسە تۇرغان ئاعاس ھاوتتار -
دان ئىك كىسكەيگەھى.
سول - ۋاقى: بەلەكەى. مىثال: سول قوراي. سول
بورئى.

سۇس - ھەرنەرەگە ئىعتىبارلى بولب دىققەت ھەم
ئاڭ مەن قاراۋ.

مىثال: - ھەرىشكە سۇس بول. ھىن يۇقۇڭدان
تۇرغانسا ئەھمىت بازار مالن قاراب بۇتكەن!!!

سۇغا - عادى، پراستوى بوئتاو. Сукно.
 سۇغۇل - تەرەن ئويىداو. تەرەنگە تۇشۇنو. ھويىدە-
 شىكىندە بىك تەرەندەن، تۇبى تامىرىنان قاذب ھۇيلەشو.
 مېئال: - بىگرەك سۇغۇل ھۇيلەشە باشلانغىز.
 سۇشقا - ئىككى ئورنىدا يۇرى 1 - مەعدىنەندە سۇ-
 ىدەنى قارا، 2 - تەرەن مەعدىنە ھىدە. مەشەلەن سۇشقا تاباق.
 ھىوڭ سۇشقا يىرى.

سۇشقۇل - تەرەن، سۇقۇرىر.
 سۇشقىو - تەرەن ھىو يەكى سۇقۇرىغا باش مەنەن
 قاذالب سومو.

سۇلھو - ياقشى ئانتارڭ ئاوداەن نشتەب باشن
 نوبەن يىبەرب تىگىندى، يەكى تىلبىگەنى بوشاتب مىگ-
 ئىعتىيار بىر تىگەن ھىماق باشن ئالعاتابان تاشلاب، ئىيەك
 قاعب يۇرئوى.

سۇلۇق - ئىنەنەن ئايرىل، يەكى ئومارتايان ئۇسۇب
 كىنكەن بال قۇرتتارن ئورناشتىر ئاودا ئۇسۇن ئوتب ئو-
 لىرغان قالن ئاعاسقا ئۇڭوب ئىشلەنگەن ئۇيا، ئومارنا. بىر
 ئاعاسقا بىدەن 5 كە ھەتلى سۇلۇق ئىشلىدەر.
 سۇم - تەرەن تاباق.

مېئال: ئۇمەلە سۇم تاباق بولھا ياقشى بولا.
 سۇنتىر - تىتىگە ھىنەن، يەكى ئاناندا قشقاراق
 قۇيرىق. شولاپوق عادەتتە، يەكى بۇرونراق ئۇدۇن بولنپىنا
 ھوڭىنان قشقارنغان - توقرايتىلغان نەرھەجە ئايتەلەر.

مېئال: پىلدىك (فيلدىك) قویردەنى سۇنتىر بولا. ئالا
 ھىنرۇك قویردەنى ئۇدۇاب سۇنتىر بولاب قالدى. بۇرۇن بىز
 ئۇڭن كاراكى كىدە تۇرغايىنقى، ھىدەرتىندى سۇنتىرەمە.

لەر كىيە باشنانلار. شونان ئالب كىشىنى تەنقىد ئورنىدا، يەكى دۇرۇتىدە ئاقلغا بىرگىلىكى بولغان كىشىلەرگە قاراپ: ئاقلانماي سۇنترشول تىنىدەر.

سۇنترىق - سۇنترغا قاراعاندا قىقاراق تىگەن ھۆد. قۇيرىقا كىلگەندە ئايوھەم قويان قۇيرىقى كىك. سۇساق - قۇياشنىڭ قىيىنچىلىقى شەخى.

سۇرھەمە - يەك، ئىمىك كىك نەمەلەردىن قىتىپ بۇگۇپ ئىشلەنگەن ئاش. بەلەن خورۇغدا بولا. لىكىن بەلەن تولىنى قاتارلىق ئىككى ئۇسۇل بىرلىكتە بىرلىكتە شول كىيىگە قالدۇرۇلار.

سۇرۇك - ئاغاننىڭ سۇر - سۇر قولى مەن ئىش. ئاندا، يەكى ئىككىسى مەن ئىككىسىدە ئوتتۇرىلىق - ۋاقىتلىق ھالگە كىلىنى. چورۇق

۴ سۇمبەل - كىيىگە يىلغا لارنىڭ ئورنى - ئورنى مەن تەرىپىدە.

سۇي - قازاق.

سۇيىدە - باشنىڭ ئارت ياقىدا تارتىپ تۇرغان ھۆيەگى. سۇيو - بىر نەرسەنى يىبەر. ئىش قىلىپ ئىش ئارتىنى يىبەر. كاماندىراۋايت ئىتوگەرەك كىلە. باشقۇرتار قولىداق قارىغا فەلەن قۇش ئارتىنى يىبەرگە سۇيو. شولايىق بىر بىرەۋى تىزىشەپ قايتىغا تىپ يۇمۇش مەن يىبەرگەلە سۇيىدە.

سىراتو - يىپىتى ئىش ئۇسۇن تارما قىتارن ئۇيۇر، يۇر.

سىراق - ئىككى ئورنىدا ئىستىمال ئىتە.

1 - بىك قاتنى ئىتېب ئىشمەك. ئارقان قاتنى، نىق ئىشلىگەن بولسا،

مىثال: «ئايىھى سىراقى ئىشلىگەن ئىكەن» نىزىدەر.

2 - ئاياقنىڭ تىزىمىدىن توبى ئاراھىدەلى ھۇپەگى.

سىراقلىق - سىراقنىڭ كىرگەن، غەكىتى.

سىراسا - تىزىم، ئىتېب، ئورۇنسا: Десна، تاتارسا

«تىزىملىق»

سىقسىق - تىزىملىق قارا.

سىقسىق - ئازاد، سەلەمەت بولۇپ ئۆتۈش ھىدەكسى بولۇپ.

سىقسىق - ئىشلىق.

سىقسىق - سىقسىقلىق. قازاقسا جىگىتى.

سىقسىق - بىرە تۈرلۈك شەكىل (ئورۇنەك) نىڭ كاپىرلىقىنى

قازىدىمەن، يەنى، شول كۈيگە غەپنى تۈتۈن تۈشۈپ بولۇپ
ھىدەك بولۇپ يۈرۈپ تۇرۇپ.

سىقسىق - تىزىم، باقىرىق. يىزىق... شىكلىق نەمەلەردى تىزىپ

سىقسىق (Заклепка) مەن بىرەر نەمەلە يالغاۋ.

سىقسىق - تىزىملىق مەن نەمەلەردى بىرەر نەمە

يالغاۋاندا، تىزىملىق نەمەلەردى تىزىپ. Заклепка

ش

شاپاق - بىننى ماڭلايى يامى، يالپاق، ئۇششەك بولۇپ.

شاپاق، ھاپىر - ئاپاق، قازان ھىدەك ئاۋدىق يەنىگى

نەمەلەردى ئىشلىگەن مائىق نەمەلەردى سومىس، ئۇششەك بولۇپ

نەمەلە مەن ئالب كوتەرىپ كىرگەن شاپىرلىق بولۇپ.

شاران - موزدا ھالو ئۇششەك، ئالب موزدانان سىت

ياقتان ئۆتۈپ كىتمەكلىك ئىتېب، ھىدەك ئىشلىگەن سىتەن.

شارقى - ئىدەم ئوتە ئالماشلىق، ھادلى، قوپى ئورمانلىق.
 شارشى - ھىۋىدا شىۋىلا ب ئاىب ياتقان ھى يى
 شارىات - ھىق ئىلى، ئىت تۇتاي تۇرغان مان.
 شارقانى - ئىتىكىز قاتى.
 شاعىراق - ئوپىن كولىكى.

شاعر - كوز قاراھىنىڭ، يارانلىشان، ئاق ئارالاش،
 ۋالا بولنۇى. شونان ئالب كوزئاعى زور بولب، شولا يوق شا.
 قماقلى ماتىرىيەلەردىن شاقماقنداعى ئاغى زوراب، شاعراىب
 تۇروعالا شاعرىتىدەر.

شا شىراق - ئۇفوق ئورثا: Горизонт.
 شالىتان - ئارباىگىنە بۇك تىمەمەى يۇروسى.
 شالىتىراق - ئۇس مەمەنەلە:

1 - قۇلۇندىڭ ئىكە ئاتىنا تىورى كىلىترب سىقتىماعا
 بىلەنەتۇرغان يارتى ئاىعا قاراغاندا كە كوپرەك ئاعاس ئىمە -
 كسە. ئىكى ئۇسۇندا ئىكى تىشىڭى بولب شول تىشكەن،
 سىقتانك ئۇستارى بىلەنە. ئورتا يىندە ئاغى بىرتىشىڭى
 بولب، ئول تىشكەن، بىر باشى تۇپەكلى ئاعاس ئوتكەرلەلە،
 باياغى ئاعاسقا ئاياق باو بىركىنلە. تۇپەكلى ئاعاس ئەيلەن
 تۇرغا قابىل بولغانلىقتان، قۇلۇن ئۇيۇرلپ يۇرەلە ئاياق باو
 بۇرۇلپ، ئورالب قۇلۇندى مەشىقتىلەمەى.

2 - كىندىر ھوعوسىلارنىڭ يىب ئوراي تۇرغان
 قۇرالدارى. ئورثا: Вьюшка.

3 - ئىگىگە تۇشكەن مال، قارغا، سەۋكە توشلى نەمە -
 لەردى، ئۇر كۇتو، قورقۇتو ئۇسۇن ئۇيۇرلىدىر: التىراى تۇرغان
 قۇرال.

شالوق - قىزىم، تىرە باغى بالان، بولۇپ ئورنالا ئۆيىمە
كەشەب ئۆتكەن ساول.

مىثال: ۱. ئالتىنكەي قاراب ھاي كورنگەن
بالان يىزدە ئۆتكەن شالوق ئىكەن.
بەش ۋاقىتتا كوكۇلۇك گۆرساغىدا
قەبۇللامان ئويىناۋ دەۋى ئىكەن.

(خالق ۋىزى)

شايدىدا - ھەزىلە.

شەپقەت - سەلەگەي، ئورۇنسا: Слюна

شەپقى - تىزىقنىڭ كىيىمىگە - قىزىقارامى تۇرغان يىزى.
شەرقى - مۇز ئۆستىنە سىغىپ ياتقان ھۇ.

شەلەپە - ھۇت ھاۋىتى. ئورۇنسا: Молочник.

شەپقەت - ئىككى ئورۇندا يۇرى:

1 - ئورماننىڭ بىرىنچە قۇياش يىزى قالدىرىپ بىرىنچە
قۇياش يىزى قىزىرىپ، ئورماندىن تىلەنكە قىزىرىغاندا ئۆتۈپ
ئۆلگەن يىزى قىزىرىپ ئۆلگەن يىزى قالدىرىپ بارالار.
شۇڭا شەپقەت تىلەن.

2 - ھۇيانىدا، بۇلۇندا ئۆتە تۇرغان ياپراقىدا،
شۇنچە ئۆلەن. كۆرەن ھۇماق بولسا. لايىن كۆرەن، ئۇدۇن،
شەپقەت قىلما ئۆتە.

شەپقا - بىزدە، ھەزىلە قەدەرلى، بىر تەمىنى يوق.

مىثال: 1 - ئۆستىمە كەيىمىگە شەپقا كىيىم يوق.

2 - كۈنەسكە ئايرىپ بارىپ يۇرەنمە شەپقا يوق ئىكەن.

شەشەيە، شەشەيە - بۇگۈلەي، كۆتەرلەپ بائى

تۇرۇ. ئورۇنسا: Торчать.

شەشە - بىگەرە، ئىفرا، غەپەت. شەشە ئىشە، شەشە

ئورمان.

شۇراۋ - ئاراھندا ئۆلەننى فەلەننى بولماغان ئۇخۇن
 ھەم قالدىن، بىشپ يىتكەن (مال ئاشاي ئالمائلىق) ھالام.
 مىثال: «ھالامنى شۇراۋ ئىكەن مال فەلەن ئاشارلىق
 توگىل».

شۇرى - ئىلاب، ھابا، تورەننى، مورىنى كىۋك ھاۋىتار -
 ھا يارارلىق ئىتەب ئىشلەنگەن كۈن.
 شۇرۇق - شارزىقنى قارا.
 شۇغۇرم - ياكىننان ئۇتەننى، يەكى، ئۇتەلە ئالمائلىق
 دەرەجەدە تولى بولۇپ شۇغۇرم تىپ ھىق نەرەنەك تولى
 بولۇشۇن ئىپنامەنى. يالغۇز قاتى نەرەلەردىكى تولى بولۇشۇنغا
 ئىيتەلە.

مىثال: «ئۆلمەت قۇل بىۋايدىكى كەرەنەنى مال مەنەن
 شۇغۇرم تولى».
 «ئىشەنەككىنى ئۇيۇندە قوناقتار شۇغۇرم تولى».
 شۇگەرە - قاينىماق. ھۇت، ئۇيرە پىشراگىندەگى، ھۇت
 مەنەن ئۇيرەنىڭ ئۆزىگە سىغا تۇرغان نەمە كىۋك نەرەلەر.
 شۇمەننا - تەنەن.

شۇمىسى - فېسكال، سېشچېك.
 مىثال: «شۇمىسى شۇنا قاعارغا ئۇتتا بولا». (قارتار
 ھۇتى).
 شۇنا - بىر نەرەنە بىر بىرەنە يىراقلاشتۇرۇشۇن
 ئارالارنى قىشۇرۇپ قاقىلا تۇرغان نەرە. ئاغاستاندا، تېمىرەندە
 بولا. ئورۇس: Клинь.

شۇخۇرما - ئۇس ئورۇندا يورى: 1 - كىندىر ھوعو -
 سىلاردىكى كۆرۈنەرلىك كۆتەرب قويا تۇرغان قۇرالدارى. شۇخۇرما
 قارشى ئۇخۇندىدا بولا. يوعارنى باشى تىشكىلى، تۈبەنكى

باشى ئېيىكنىڭ ئارالانې - بېرلىب بىر تەگەرمەس ئورناشتىرۇلا.
تەگەرمەس ئاياقلىق ماشىنانىڭ ئاياندىغى تەگەرمەسنى كىنۇك،
قاينۇش، يەكى يې تۇرۇردى يىرمالى بولا.

2 - ئېيىكن تىرمەنىڭ شىنوب يۇرى تۇرغان نەرىھەنى.

3 - بىر تۇرلىق ئۆيىن. شىنۇرما ئۆيىنىدا بىر نېسە كىشى
قۇرلاپ ئاياقتان سەنسې ئولتۇرالاڭدا، شول سەنسې ئولتۇرغان
ئاياقتىڭ تىڭى ئاتىنى «قىما» تۇتلى بىرەر نەمەنى قول مەن
قاسىر بىر تەلەر. ئورنالا بىرەھى ئولتۇر شول قاسىر بىر تەلەر.
نى تۇتارغا تىرشا. ئاڭار تۇتارما يەشەرلەر. ھەم ئىندەھوسى
كۆرمەگەندە ئالپ ئاڭا ھوعالاردا، ئاغى يەشەرلەر. شول ئۆ-
يىغا «شىنۇرما» تىيىدەر.

شورى - يىب ئوراب «ھۇدا» نىڭ ئورتاھىنا قوينلا تۇر-
غان بەپس، بارماق قالىغىدا، ئورتا بارماق ئۇخۇنلىغىدا
قامۇش، يەكى، باشقا تۇردى ئىسى قىوۇش نەرىھەنى ياتالا
تۇرغان ئەيىر.

شۇيقان - زارار.

شىرەك - ماتسا، ئورلەك، ئورلەك.

شىقاندو - شايىر ئۆيىناو.

شىنىق - ئۇخۇلمەي، بۇگۇلۇپ، ھۇزۇلۇپ، لايلالانې يە-
بىشكەكلەن بىر تۇرۇ، شۇنل ئالپ ھۇيلەشكەندە ھۇن
ئاڭلاتا ئالماي، ئاۋۇن شايىن ئاغى بىر ھۇيلەھوسىلەرگە
«شىنىق كىشى» تىيىدەر.

شىنىق سىنىق - ئات قىوارغا يارارلىق نەك، ئۇخۇن
(بۇرۇنقى ھەلەلەردىڭ شەكىرتەردى، ھوعارغا ئىستىعمال ئىتە
تۇرغان سىنىقتارنى ھىماق) بۇگۇلۇپ، ھىلىب تۇرا تۇرغان
سىنىق.

— ق —

قابا۔ ئۇخوندۇقى 5-6 قارش، قالندۇقى 3-4 ئىلى سا۔
ماھنىدا ئاھاسنىڭ بىر باشنىان بىر قارش ساماھى يىرىن قالدۇرۇپ
قالغان يىرىن ئۇنىڭ كىشى ئولتۇرراق ئىت بىر يۇقارتىپ، يۇقار-
تىلماي قالدۇرغان يىرىنى تىش بىر مەزكۇر تىشكىدىن يۇقارتىپلا
ھۆيدەلگەن ئاھاسقا غۇمۇدەن بىر باشنى تاراقلىق 4-5 قارش
ساماھنىداغى ئاھاسنى نەمەتتە، تاراقلىق تاراشتى قىتىپ تاشقى
يالپاق يىرىنى، ئولتۇرۇپ قىتىرغان تاراشتى تىلەي تۇرغان قۇ-
رال. ئورثسا: Гребень.

قاب - قوناققا باروسىلارنىڭ ئالب بارا تۇرغان كۆستە-
نەستەرى.

555 قابشاۋ - تەندىڭ تىرىنىڭ بىر بىر سەبەب مەن، ھۇد-
رۇل، قوبىپ تۇرۇۋى.

قابشو - كەڭگە يەككى قوبىغا قولىنى تىقىماي تۇشۇش
ھىپاب، ھەرمەب قاراۋ

مىثال: بۇتۇن بىرمدى قولى مەن قابشاۋ (ھىپاب،
ھەرمەب) قارانى.

قاپتال - ئىيەر، ئىكەرساق كۆۈك نەمەلەرنىڭ ئۇنىڭدىن
قاپتالغان نەمە.

قاپس قاپاق - قالن قاپاق، شۇشە قاپاق. كۆزدىڭ قا-
باعى قالن بولۇ.

قاپل كىنەت، فوجىئەن.

قاپرساق - باقا قابىقى، ئورثسا: Ракушки.

قاتالو - ئىس قاتو. ئورثسا: Запор.

قاتن ئوقۇ - ئىش مەنەن قوللىڭ، يۇرۇ مەنەن ئاياتىڭ
قالئىبايەن تىرئەننە - موزولىنا سىققان شىش. قازاقسا: دوڭكوگەن.
قاڭا - بىلقىي ھەيواننىڭ ئىركەكتىڭ ئەزاھى.

قاڭنا - ھەستە، ئارو. مەراز.

قاڭماق - ھۇت، ئۆپرەكنىڭ نەمەلەردى بىشەرگەندە قا-
دان تۈبىنە يەبىش قالا تۇرغان نەرھە.

قارالڭ - (بۇرىنەنسە) قاراڭ (ئەينى ھەم نابىندارسا) -
ھەلەك بولەن. ئاتتى ئۆتكە. كىلەن.

مىنال: مەندەگەنە تورات ئاي بىلەنە كىتەمدە -
گە قاتاي ئىلەنە.

قاراڭ قالەن قاتاي ئاي ئىلەنگە زارورائان ئاروذا كورۇنە.
(سىباي يىرۇنان)

قاران - ھۇدۇڭ ئوڭماي ياتقان بىرى. (بۇرىنەندەرسە).
بىلو (قاتاي، ئىدىنلەرسە).

قارپى، قارپىش، قارپان - قارپى (بۇرىنەندەرسە).
قارپىش (دېم باشقۇرتارنسا)، قارپان (ئەينى، تابى، سوزىلار -
سا) قۇلاق باپراغىنىڭ ياتى، ئىشەك قۇلاغىغا قارپاپ تۇرۇۋى.
قارپو - ئىككى ئورنىدا يۇرى. 1) ئىت قارپو - ئىرەك
ئىت ئىت ئوراۋ. 2) بالىنىڭ ھۇ ئۇنىنە ھىكەب سەب
يۇرۇۋى.

قارداۋ - ئىككى ئىگۈسەلەردىڭ ھوقا - ھاباندارىغا يە-
بىشەن بالىقى ھەلەندى تازارتا تۇرغان نەمەلەرى - قۇرالدەرى.
قارۇش - باش ھەم ئورتا بارماق مەنەن ئولسەۋ. «ئار-
شنى تىگەن نەمەلەرى بەغزى كىشىنىڭ قارۇشى مەنەن 4 قارشى.
بەغزى بىرەۋدە ھۇيەمى مەنەن 4 ھۇيەم بولا».

قارشى تاقى - قارشىلاغان ھەق بۇگەرلەن ئاتلاپ
يۇرۇسى سىلوار بۇلى ئۇدۇنسا قۇرت.

قارعس - قارذاوژنى قارا.

قارماو - كود كورمه گهن ههله، قول تۇيغىنى مەن
بر نەرھەننى ھىياب، ھەرمەب قاراو.

قارمتا قارمتا - عىوازغا عىواز. بر نەرھەننى بر
نەرھە مەن قايتارو

ياقشلقا قارشى ياقشلق، يامانلقا قارشى يامانلىق كىچىك.

قاساو - ئۇتۇرگى، ئويىم. ئورثا: Долого.

قاشماو - قۇلاقسا، ھاقل، ساسماو ۋارن تۇشۇروب، ھالەندىر.

مەرىپەندەن ئىشلەنگەن، قە، قاتنداردىك، باش كىيىمى.

قاقلىنو - باشتى يوعارى كوتەرب، موكرەكتى،

قالقنىڭقۇراب نىك بائىب يۇرتو - ئۇرو.

قاقسالقانان - ئاياق، قولدى يەيپ نەق ئارقا ئۇ.

ئىتتە ياتىو.

قاسىنو - تۇپ ياعىنداعى بۇتاقئارن بۇتاب، ئۇسۇنان

بر نىسە بۇتاعن قارۇش - قارۇش يارم ساماھىندا كىيىپ

قالدىر، باشىنا ئەيىر ئلو ئۇسۇن يىرگە قازاىپ قويىلاتۇرغان

باعانا، قازى.

قەھىنو - ناسار تەم كىر بۇزىلو.

مىثال: «يۇماي كىلنگە ئىشانىپ قايناتماي تۇرھام

بر كۈنەك ئىككىم قاقىنعاندا كىنەكەن».

قاشتار - ئۆكتەبر.

قالپاق - ئىشلەپ - شەبەكە، كىيىپ قالپاق.

قالتا - ئىككى مەنەلە:

1 - كالىپانىيە ئىسرو - بىر تۇردى ئىتتە مال

ئاقسا كەرەك بولب ئىجتىياجى بولما، كود كورگەن

ياقن - يۇقۇندارن، ھەلەلەردى يال ھەلەنگە

ساقىرۇپ ھېندايىدار. شول ھىي قارشىھىنا قوناقتار
ئاقسا فەلەن مەن ياردام ئېتەلەر. شوڭا: قالغا -
كالبانىيە ئسو تىنەر.

2 - كەمەردەگى ساقما فەلەن ھالىب يۇرۇي تۇرغان
كئشە - كىسكەپگىنە سومچكا.

قالمايىنو - ئىكى مەنەلە:

1 - بىر نەرسەگە كوتەرلىو.

2 - سالنشاينو، بىل 2 نى مەنەلە ھىي ھىي فەلەن

ئىگەندەن ھوڭ بۇرونى ھەل ئۆزگەرتىپ سالنشايب

كىتە تۇرغان نەرسەلەر كىنو ئاسىل ھەلەن ئۆزگە

رتىوگە، قىشق - مىشق بولپ كىتوگە ئېتىلە.

قالتىرسا - كىنەر ھوڭسۇلاردا، شورىگە يىپ

ئوزا ئۇسۇن ئىستېمال ئېتە تۇرغان قۇرالدارى.

ئورثسا: Скальница.

قالغۇ - يۇقۇ بائو. يۇقلارغا تەلپ ئىختىيارىد بولۇ.

قاماساودا - ئىكە نەزىلا، مىشايت ئىتو.

قاما - بىر نەرسەنى كەتەرگە، قوراعا، آذربارعا يابو،

ەكى، ئايداندىر كەرتەلەپ ئالو.

مىثال: «ھارقتار ئى بىوگە قامانم».

مىثال: «بىسەندى ھىر فەلەن ئاشامانن تىپ

امانم»، ئورثسا: Окружать.

قامىق - ئولەن ئىسىمى، قامىق ئولەننى كۆز كۆنى

ئۆزۈلپ بۇمارلانىپ، تەگەرەپ يۇرى.

قانتار - كۆزگى ھىمى ئاتنى ھوققا بەيلەو. ھوققا

بەيلەپ ماين ئارتىرو. قايمى بىر ئورنداردا تاڭغا بەيلەۋدە

تىنەر.

قاناسى - بۇرۇ، تۈلكى. ئۇت، ئارثان كوۋىك ترناقى -
يۇرتقىس ھەيوانىڭ ئۇرغاسىلارنى، ئىنەلەرنى، ئورثا: Самка.
قاناسى - قاناسىدى قارا.

قانو - ھەنۇ ئىسب ھەنۇنىن قاندىرو. توقماپ، قىناب
قەنەنەتلەنو. قىتھەن قەنەنەت ھاسىل ئىتو.

قۇنياغا - ئىيەردىڭ ئارتقى قۇلاعدىن، ئىيەر بەيلەپ
يۇرتە تۇرغان باۋ. ھونارسىلار ئالاولان نەرھەلەرن ئىيەردىڭ
ئارت قۇلاغىنا بەيلەپ يۇرتىكەن ساققاندا، تۇتقان نەرھەنڭ
قانى يۇغىپ يورگەنلىكتەن «قانپاغا» ئىسمى بىرلىگەن.

قارقاسى - ئىيەر تىمەشتەن، قىقۇر ماڭار ئىتەپ بەلە
ھالوسى.

قايا - تىكە. قايا تاش، تىكە تاش.

مىثال: قىزىڭغا قىل تۈلكەن

مىنەپ كىتەپ بارا «قايا»غا.

بىرگە ئولتۇرغان ساققا بىرلاشايق.

ئوتىكەرمەيسە ھومر(دى) زايىغا.

(ھالىق ۱۰۱)

قايا - بىلەك ھەم شوتىڭ تۇتلى نەرھەلەردى يىنو، شولا
لايوق باشقا نەرھەلەر ھالو ئۇسۇن تۇتقان ياتالغان ھاۋت.
تۇپىس ھىماق قابىقاسلى نەمەلەر «قايا»غا كىرمەيدەر.

قەدەلى - نەرتىبىلى. نىزاملى. (قەدەلى)

قەرمەلىن - سۇغانان ئىگلىگەن كىيىم.

قەھەر - ئۇس ئورنىدا يۇرى:

۱ - بىگىرەك خور، خورغاناراعاندا لا خورراق بولۇ.

ھىيالىندا بىر نەرھەنڭ كۆپمە خورلىقتا بولاساغن

ئوبلاپ يۇرۇپ شول ئوبلاغانىنن خورراق، يەكى

عەزەتتە گىنان زورراق بولۇپ سىنقتان نەزەلەرگە
خۇر تىپ ئەيتمەي «قەھەر» تىزەر.

2 - «ئاللانك قاتى قەھەرى نۇشەن» تىپ قارغا
نەاندە ئىيتىلە.

3 - «ئەي قەھەر» تىپ عەجەبلەنۇ، كۈيۈنۇ، ھۇ-
يۇنۇ ئورۇنىدالا ئىيتىلە.

قەسۇر، قەھۇر - قازاق، قازاۋ، سۇي تۇتلى نەمە
ھەزى ھەزىب ئالانۇرغان قۇرال. ئورۇشا: Клещи.

قەپس - قىتق تىگەن ھۇز. بىگەرەكتە كۈز نوراهندا
ئىيتىلە. قىتق كۈزۈدى «قەپس كۈز» تىزەر.
قەپق - قىپانداۋ. قىپاكتاۋ، قىلانو.
ئورۇشا: Кокетство.

قۇراقى، قۇرپاق - قۇراقى (بۇرىن، تۈگەۋەردەرسە)
قۇرپاق (دېم بويى، ئەيدى، نابىن، سىزىلارسا) ئۇتۇنە ئۇ
ھالداغان ياكى قار.

مىثال: قۇراقى (قۇرپاق) بولعاس ئىرنە تۇرۇپ ھۇ-
نارغا سىنقىماي نىسك سىنلايەك.

قۇراغا - ئاسوسان. كۈگۈندە كر تۇتۇپ يۇروسى.
قۇراغى - باۋر مالدۇم كىرئەي. كىشكە قاتناشۇدى
ياراتماي ئۇز ئالدىنا يۇرو. ھەيوانغا نىسبەنەن ئىيتىلگەندە؛
قۇلغا ئۇيرەنمەگەن، دىكى، حۇلۇقىز، كىشكە بىرلەشكە،
ئىتەمەن ئىتەمەنكە نۇشقان مال.

قۇراقى. - ھۇزىدە تۇروسى، نىق مەندەندەندە.
ئورۇشا: Самостоятельный Твердый نىگەن

ھۆزگە كېلە.

قرتم - يوقبار ھۆذۇى زور ئىتېب كورھەتەرگە ترشېب
يۇرو. قرتم «ئۇشاق» توئلى كىشى ئاراھن بۇزو ئورنىدا يۇر-
مەى، بەلكى ئىلەرگە قىقترو، دىققەتتى جەلب ئىتو ھىماق
ئورنداردا قولدانىلا.

قرئاو - تومشتانوق يالقاو بولب نوعان مال.
قرزاو - ھوقا ھوقالارعا باشلاعانداغى قاينا - قاينا
ھوقالاعانلىقتان قالىپ قالعان ھەم شونىڭ شېكىلىنى غۇمومەن
بويىدان بويغا قالىپ ياتقان ير.
قرققىس - ئوق باشىنا ئاشلانا تۇرغان (بىرىنەرھەننى
ئوق مەن ئاتىپ كىتو ئۇسۇن) مەھسوس ياتالغان يالپاق ھەم
ئونكر نېمىر - قۇرس نەرھە.

قرلا - ئۇزون تاو ئارقاھى.
قرھىق - تىل تىش تۇشېب، يەكى، كوز تىيىپ قىرلو
- ئولو. قىقماق ھالققا مەعلوم بولماغان يول مەن قىرلو.
قزاو - قاياقتى قارا.

قسماو - ئاياق كىيىمىن بالتر مەن تىز ئاراھىنان
بەيىلەپ قويا تۇرغان باو، رىزىنكە ئورثسا: Подвязка.
عەدەتتە باشقورتار ئاراھىندا يۇندەن ئىشېب ئىلەيدەر.
قىلاو - دائىمى تۇمالانېب تۇرو. دائىمى تۇمانغا ھەم
كوز ئالماھن قاپلاپ تۇرغان نەرھەگە قىلاو تىدەر.

قىلاور - زالاتوخا: золотуха.
قىلى - كولدەن، يەكى، ھاڭدان سىغېب ئاغېب ياتقان
يىلماقنىڭ باتالاقلى باشى.

قلىپو - مانورلانب كىينو. شولا يوق بالقىڭ ھىۋى
ئەڭگە قوزغاتىپ قار پويى.

قلىتقى - ئاسوعا تىيەر تىمەت دەرىجەلە نىرۋانلىق قىتقلا
نئوى. قىتقى بولسا ئەنگە تىگەسكەنە كىلە. قىتقى بولسا ھۆد،
مۇئەممەلە، قىلاننىش مەنەن كىلە.

كىشىلەر قلىتقۇن تىيىپ قىياپىپ كىنە،
مال بولسا قلىتقۇن تىيىپ يۈگۈرتىپ ئالىپ كىنە.
قىلىسىنى - ئىللى تىرى - شۇنەن ئىشلىنىگەن مۇرۇ
نەز (ھەكەز) سىلەك.

قلىق - خۇلۇق.

مىثال: 1 - قلىق بىلەگەن مالغا ياقىن بارما.
2 - قىم قلىق مەنەن ھويىدەر. (ماقال)

قىنو - خىزىلەك.

مىثال: قانى قىشقا قىنو كەرەك، بۇرپاق ھىۋا
كەرەك. شولا يوق يىگەرلى ئىشلىنى بولمىلى مەنەنە.
ھەندەلە كىلە.

قوپۇرپو - مۇرۇن كۈتەرۈ، ئۇرۇلەنۇ.

قۇد - ئوتى باذىب تۇرغان كۈمۈر.

قۇداعى - مانور كىيىنەم تىپ يۇقا كىيىنەن بۇرۇ.

قۇخراۋ - تىنىس، تاتۇق ھەم دۇللىق مەنەن ئاقلىداش
كۈن كۈرۈ.

مىثال: قالاي بەھلىنى، قۇيداي قۇدۇراپ بالا
ساعامى مەنەن تىك يانا.

قۇدۇمنا - قۇدۇك باذىب تۇرغان ئوتى ھورلە بىرپ
كۈلگە ئابدانگىراغان ھەلى.

قور - نۆب مال، بربىر نەرهەنك كۈبەيۈننە ئوثنووننە
ئەساس ھالا تۇرغان نىگىنى.

مېئال: «قىمىزك قورنى ئۇدۇلمەت، بۇرۇن بىيەلەردى
ھاوب ئۇشتەب يېرەو كەرەك».

«مالدىك قورنى بولما ئوئە، تۇرغان ئەلى».

قورپى - سابىلب، ئورۇلب ئالغان، بەكى، مال فەلەن
ئاشاعان، بە ئورتەندەن ھوك ئوئب سىغا، تۇرغان يەشەن -
ئولەن.

قورسالو - جىمايد ئىتو، قورعالو. زارار تىيىرمەت
ئۇسۇن ھاعالو.

مېئال: ئۇشۇ بالا ھىوغا تۇشۇپ كىتمەھن تىب
قورسالاي، قورسالاي ئىنتىگىب بۇتتم. تۇر كچە: قورچالامان.
قورپاق - قش كۈنى ئاعاس، بۇناقنارنا بەللورى
شەكل رەوشندە يەشكەن قار بۇرتكتەرى.

قورپىن - ئىسنى ئەيىر، توترب ئات ئۇشتىنە ھالب
بۇرى تۇرغان نەرهە. ئاتك ئىكى ياعىنا ھالغىب، تۇرا تور -
عان باقتارى موقسالى بولپ، ئات ئارقاھىنا ياتا - كشى
ئوتوب بۇرى تۇرغان يىرى يالانعات بولا.

قوستى - ئىنى. يەشە ئۇدۇكەن كىكەى كشى.
ئىم - قوستىم.

قوسقارمۇيد - ئەكەم - نۇكەم، ئورثسا: Слизень.
قوشاعا - يولداش - ئىيتەش.

قوقرايو - ئانا كوركە تۇلىن قابارب، ئوترو.
قولاتقا - ئوئال مالدىك ئاباغىنا ھوعا (قوشا ھىماق
ئايداندىب بەيلەى) تۇرغان نەرهە.

قولاس - بلىق مالنىك ئالىنى ئاباق تىرئەننەن
ئىلەنگەن قىمىز ھاوئىتى.

قولاشا - ئركىتى قاينانقاندىن ھۆك قۇيۇپ ھارقۇنا تۇرغان ھاوت. قابىقتان ئىستەلە.

قولاسىر - ئىككى ئورنىدا يۇرى:

1 - ئىشىدىن، ئىلتىز ئەيتىمەشتەن ھۆك تىگداپ بىك تىن تىن ئىش ئىشلەۋىسى.

2 - ئانئىن مەننەن قاراپ تۇرماي قولى يۈگۈرۈپ - ھوعى بارۋىسى.

قولقا - يىلقىنىڭ ئارقا ھۈيەگىنىڭ بويىنان بويىنا، قابىرغانىڭ ئىككى يەنە بويىدا تېپىش تۇرغان، ۋاداپراۋاد تېرەپ ھۇماق ئىشى قىلىش ئاق تامر.

قولقى - تاۋ بىيىندەگى ئۆزەكتەن بولغان ۋاق، ئورماندىن. ئورۇش: роши.

مىثال: قولقىغا كىرگەن قۇتۇلما، ئورمانغا كىرگەن تۇتۇلما. (ماقال)

قومايلىق - تويماۋىق، قومەلىق، ئۆزى تويمايلىق.

قوماتا - قومەتلىق قارا.

قوما - بەلەكە - كىسكەنتەي يەشچىك.

قۇمىرق - ھۇمەن ئاشال، ئۇگۇلۇپ يازىڭ ئىسكە كىر كىتكەن يىرى.

مىثال: «يىرى بىك قۇمىرقلى، ئاندا شامبى كۆپتەر».

قۇمىشقىرق - ھۆڭ بىرى تۇگەندە، شول ھۆڭ تۇگەمى

قالىپ تۇتىق قارمەن قاپلان يانغان يىرى.

قۇندىراق، قۇندىراق - بۆرەنە ئارامىنا ھالەت مۇك

سەن تارالپ كىتمەن ئۇسۇن مۇك مەن ئارالاشتۇر ھالا تۇرغان ھازىر ھۇمەن سىتەندە ئۆتە تۇرغان، ئۆلەن.

قوھای - ئاخذمداپ ئاتلاغاندا ئېكى بائم (ئاتلام) ھەم شول ئېكى ئاتلام بىرگە «بىر قوھای» تىنەنەر.

قويان، ئوتتى - ھاوانىڭ، قالقو ئورنداردا يەي كونى كوكلى بەشلىق بولۇپ كورنگەن، نەسىمى ئاغىنىغا ئەيتىلە. قۇيا - قىل مەنەن قوڭر ئاراھىدەن ھەيوان تۇتى. قۇتقى - كىشى قۇتۇرۇلۇپ ئاسو كىتۇرۇلۇپ ھۇد. قۇتۇقسىق - قاپقاسنى تۇتۇق.

قۇر - ئېكى ئورندا يۈرى: 1 - تاپىن، قۇر - تاپىن قۇرۇپ ئولتۇر. 2 - بىر نەۋەق قۇش ئېسىمى. قۇرار - بەرەكەت.

مېئال: «مال تاپماغان ئىر بولماق، قۇرارن ئەيت، بالا تاپماغان قاتن بولماق، ئۇرارن ئەيت». (ماقال) قۇراقتىش - بىر زامانداق كىشىلەرنىڭ بىر بىرلەشكەن قاتناش بىرلەشكەن بولۇپ دوتلاش بۇرۇلۇش. قۇرامال - قۇرال، ھەر تۇردى ئارودىيە.

مېئال: «ئىر ماقىنار قۇرامال ئىشلەر». (ماقال) قۇرامىش - بىر نېگەدە كەڭى ۋاقى، ۋاقى ھەر تۇرلى تۇتەڭگى سىنسا - ماتىرىيەلاردا نىگەن نەرسە. ئىل ئارا - ھىدا يورغان ئۇتۇن شولاي قۇراب نىگەلەر. بىرلەشكەن قۇراب يالغاب ئىشلەنگەن دۇم نەرسە.

قۇراۋ - يالغاب. قۇرداش - بىر يەشتەش، يەكى بىرەر قاجىيەلى ئىشتە شەرىك بولۇغا ئەيتەلەر.

قۇرۇشقى - كۈدەن يىپىر، ئورۇنسا: Судорога. قۇرۇق - يلقى مالنى ئايرۇشۇلۇشقا مال تۇتا تۇرغان قۇرالدارى. ھابى قۇلاس، قۇلاس پارمى سامەن ئۇندىغاندا، قولچىنەن

تۇنارلىق قالدىقتا، شول ئاعاستىڭ نەقى ئۇسۇنە باۋىڭ بىر باشىن بەيىلەپ، مال باشى ھىيىرلىق ئىيە باۋىڭ ئورتاھىن ھالىندىر قالدىر بىر باۋىڭ ئىككىسى ئۇسۇن مەذكور ئاعاستىڭ ئۇسۇن دۈرت، بىش قارش ساماھى ئىسكە (ھاب ياعىننا) بەيىلەن ئىشلەنە. قۇرغى - ھىلى، باتقاقلى بىزدەن ئاشاسىنارلىق قۇرى يىر. مېثال: قۇرامشا ئۈدەكتى بويىداپ يۇرى تۇرعاس قورغى تابتى.

قۇرمان - ئوق ھاداف ھالا تۇرعان ھوت. قۇش تاباق - سىنتەرى قاباق سىنى كىنو سىنتە قايرىلپ، بەيىل تۇرا تۇرعان بەيىكى تاباق. قۇش قۇرت - دۇنيا بولغان بۇتۇن ئىرلىق واقلى قۇشتارىگەن ھۇد.

قۇلاقتاش - سىزدەش، ئىشتەكەن - كورگەندەرن بىر بىزدەن بەشمەي، ھۇيىلەش، كۇن ئىتىۋىسىلەر. قۇلاقسا - قۇلاقنى قايتاۋسى، قۇلاقنى قايتا، تۇرعان نەرمە، تۇبىدە قاشماۋىڭ ئىكى قۇلاق تۇراھىنان تۇشكەن ھالىلار ئىلالا ئەيتلە. قۇلىپى - روھ، كوڭل.

مېثال: يالاعىلان بىكە شونىڭ قۇلىپ ئارتىراھىڭ. قۇلتۇ - كەيى، فىكىر. قۇلتۇنە تۇراكىلو - كەيىفەندە، فىكىرىنە تۇراكىلو. Эфферт تىگەن ھۇد ئورنىدا يورى. قۇلغا - ئىكى ئورنىدا يۇرى:

1 - كىندىر ھوعوسىلارنىڭ بى ئىلەي تۇرعان قورا - لدارى. «قۇلغا» نىڭ قابانان ئايرماھى تاراق ئورنىدا يالپاقىنا تاقى بولۇندا. قابى بىر ياقى مەذكور قۇلغانى، ئاعاستىڭ بىر باشى ھايىققا، بىر باشى ھىكىگە نەعت بىر تۇرتىپ قۇيىتە ئىشلەيدەر.

2 - قايىنى بىر ياقى باشقۇرتتار ئاراھىدا قارماق ھابىننا،
 غومومەن شونىڭ ھىماق ئۇدۇن، نەزىك ئاعاسقالا «قۇلغا» تىيىدەر.
 قۇمارتقى - يادكار، پامەتنيك.
 قۇمايل - قۇم ئارالاش بالىق.
 قۇن - بەھا، ھاق.

مىثال: «ھاي - ھاي!! بىل ئاتنىڭ قۇنى يوق».
 قۇنان - ئىككى تۈلۈپ، ئۇسكە سىققان (ئۇستەگى) يىلقى.

قۇنىر - قۇيىننى قارا.
 قۇوغىر - كۇيىنلەگەن ئېرىك غەلەمەتتىن تەلۈ
 تەمرىن كىيىپ، شەھەۋانى تەلەكەز ھەلگە كىيىنلەگەن ئوگىز.
 قۇھۇر - ئىيتىقام، ئوس ئالۇ.
 قۇيى - بىك قۇيى ساسۇل، قۇيىلقتان بويىغا ئوۋە
 ھەم يىمىش بىرە ئالماغان ئوۋىلەك.
 قۇيۇشقان - شىۋىب كىيىمەن ئۇسۇن ئىيىلەردىڭ
 ئارت ياقى قۇلاققارنى ئىككى ئۇسۇن بەيىلەپ، ئۇقۇن بىرەن
 ئاتنىڭ قۇيرۇق ئاتتىن ئوتكەرب قۇيىلا تۇرغان نەزەر. باۋ،
 قايتىش. ئاتمانىدا ئىشلەيدەر.

قەھىر - قۇلۇنداسى، بەرەندەۋسى، بىداۋداسى ھەيۋال
 نىداردان، ئىركەكتەرنى باقىدىغان قۇرھاققا قالماغان، ئۇرغا.
 سىلارنى قەھىرىتىدەر.

قنى - ئىككى مەغەلە:

1 - قىيىندىق.

2 - ئىگىگە سىققان ئولەن. غومومەن سوبسار.

مىثال: «مال قنى مەن، قوناق ھى مەن».
 (ماقۇل).

قنبلیاؤ - برنہ راہ گاہ کہیفی کیتب قگراہب قنبشایب
کینو.

قەيتار - ياقۇننىڭ بارغاندا، يەككى، بىر بىرنە رەنەن قور-
قۇپ، ئۆركىپ، دىلەپ تەرىغان مال.

قُمیرو - رازروشانسا بُیتلو، والو، بيمرلو.

قۇيۇقم - ئۇلۇسقى. ئورۇسقا: Крошки. شولايىوق
كەشنىنەن نىسك بولالابر عەيب تابارعا ترشو، بلاى ئەمىتكە
ندە ترناق ئاتىننان كۆڭدەلو تەمەنگە كىلە.

_____ **5** _____

كەرشكە - باشقۇرتۇستاندا، ھەيواندارلىق ئوتە ھۇيپ
ئاشاي تۇرغان سەسكەلى، كلىۋرگە ئۇقشاشراق، بىر تۈپتە
سەنئەتتا تارماقتارى كۆپ، يەيىلىپ ئوتە تۇرغان بىر نەھە
ئولەن.

كەشمەك - ھەۋەن ئاغان ئۇسۇن بىرگە - بىر
 بولۇپ قوش بېيەلگەن بىر نىسە بولۇپ. ھالەت بولۇشى.
 كەشەن، قاشەن - بىر تىرەنەن، يۇن ياشەن
 قاراپ تەلگەن ھەۋەن، قاب، ئۇسۇن. كۆپرەك ساقا ئىتەك
 ھەۋەن ئۇسۇن بولغانلار.

كە كرىسەك - ئۆرەسە. ئالاب ئاربالارنىڭ ئال، ئارت
ياقتارنداعى كە كرى ئاستارى ھەم شونىڭ ھەمماق كە كرى
ئاستار.

كەكسەشكەدە - ئولەن بەكى شونڭ تۇڭلى نەرحەلەر ئارامنان، بەكى شارشاۋ ھىماي نەرحەلەر ئاشا باشقانلىقتىن سەتلىككەپ كەكسەپ كۆرۈپ.

کہ کسیہ یو ۔ کہ کسیہ ٹڈہ وڈی قارا۔

كەلەمەس - كىشى كۈلدۈرۈ ئۇسۇن ھويلەنگەن قىز،
ئەڭگەمە، كۈلكى ھۆدەر.

كەلپەك - ئۇدۇنسا نەرھەنك باشنا بىر كىتلىك، يەكى
ئۇدۇننەن سىغارلىق قالپاق (ئىشلەپ) ھىماق ئېتىپ ئىشلەنگەن،
مەشكەك باشى تۇتلىق نەرھە. ئىككى ۋاگون ئاراھىدە «بو-
فىر» كەلپەكلى بولسا.

كەمەر - يالپاق بېلباۋ، بوتا. بۇرۇنلاردا كەمەردەرى
ھەر نۇرلى كۆمۈش بىزەكتەر مەن بىزەلگەن بولغان.
كەمشەيو - تىشى تۇشۇپ كېلىپتى يىغالىغان ئاۋ،
ھەم شۇنىڭ ھىماق بولۇ.

كەنتەي - قانساي، ئانا ئىكە، شولايۇق شۇنىڭ تۇتلىق
نوراللى ئى - قۇش ئاردا ئانالارغا ئېيتىلە.

كەنى - قارشى، كىرى مەندەندە.
كەنو - مالدا ئىككى ئارتىق ئايان توپقان يوغارى
نەت بېلىپ، شول ئىككى ئاياننى ئالغى تۇشالغان ئىككى
ئايانغا بېلىۋەگە ئېيتىلە.

كەرھەيو - ھەلەنەن كېلىمەگەن بىزە قاپارو.
كەشەن - يراققا كېتىمەن ئۇسۇن مالدا بىر ئالغى بىر
ئارتىق ئايان بىر ئېھنە تارتىپ بېلىپ قويۇلا تۇرغان باۋ
يى، قاپش.

كەشتەك - كۈلدەكتىڭ قولىنى ئاتىنى ھالغا تۇرغان
تورتكىل يالغاي.

كەلگە - ھۇدۇڭ ئاغىنى بىلەنمەي پالتاپ ياتقان بىر.
كوبە - سۈمەلە ئورۇنسا: Копна.

كوبەتە - ئاياندا كىرەك ئالدىردان خورراق ئاغاس
ھاۋت.

كوبسك - ئۇيەر ئۇتتە، يەكى تارانناستىك كىشى
ئولترا تۇرغان يىزدەرنە ھالو ئۇسۇن مەخسوس، بۇقا كون
منەن تىشتالب ئىشلەنگەن مەنە.

كوبسۇ - يامەرد ساقنا قاتقاياق، بولب ياتبنايامەر
دان ھوڭ قابارب ھەلكنب ياتقان ىر. ئىرنەڭ يىل ئىيو يە،
باشقا سەبەبتەر مەن قابارئوى. عومومەن شونڭ كىنوگىومشاق
نەرمەلەردىڭ توب ھالنى يوعالتىب قابارب سەنئوى.

كوئە - ھاقال ئوئەى، تۇرغان كىشى.
كوزەگە - شىرى (ئىى تىرى) نەن تەلگەن، مۇرۇ-
نلى (ھەكلى) سىلەك.

كوزدەو - ھو، بويدلارنىدا ھەم ھىلوى يىزدەردە ئوى
ھەم كوبە، ئورنىداى زورقتا كوز، بولب، كورنپ ياتا، تۇر-
غان ھو.

كورپەس - بەش توقتى تىرئەننىڭ، يۇمشاق مامق
يۇنلەنئى.

كوسى - نەرمە عارا تىيەب كوسب كىتەب، ئولتروسى
ئابوز، شولايوى بال قۇرتنىڭ، توبى.

كوسە - ئاڭقا 7 كۈلەننى، ئۇسۇن بىر رەتتەن، دور-
تەن ئىكشەرلەب ئىكىنى قابىرعانان، ئولتەتەب، ئۇتتەن
؟ كۈلەننى ھالب قويلا، تۇرغان، ئون كۈلەنلەك كۈلەنلەر
ئۇيەنئى.

كوسەم - ۋازاك، يول بلىئوسى، يول بلب يۇروسى،
بولدىڭ يىردىڭ ئرەتن سىراتن بلىئوسى.

مىثال: ھۇيدەى - ھۇيدەى سەسەن بولرەڭ.

يورى - يورى كوسەم بولرەڭ» (ماقال)

كوسىمەك - قابىن ئاغاسى مەن «توز» ئارامىدا
بولا تۇرغان قابى.

كوشىڭگو - كۈڭگى يانغى ئراشقنلاردا، برفىن ھنۇە ئىككىسىنەن ھالقن تەئىيرى مەنەن توڭو.

كوگەن - ئىككى ئورندا يۇرى: 1 - ئىشك، ھاندى، قومدا شىكىللى نەمەلەردى بىكلەو ئۇسۇن قولدانلا تۇرغان بىر باشى يۇزاق ھالو ئۇسۇن ئىنەلگە كىيىنەرلىك تىشكىلى، ئىككىسى باشى كوگەندىك ئۇخن قاعىپ نەتارلىق قازاقتى، تىمىر. بىك.

2 - ھارق تولى ھەيوانداردى بەيلەپ، قىلغا ئېتىپ ئارقانلاپ قويۇ.

كوڭ - ئىككى ئورندا يۇرى: 1 - كەينىزەك. مىثال: قاتن تۇتا بىلەگەن كوڭ ئىتكەن، يىكە تۇتا بىلەگەن يۇن ئىتكەن. (ماقال) 2- تىرت، تىدەك، ناوز.

كومەي - يۇتقاندا، يۇتۇلغان تەعامدى ئىكە تابان ئىتەرب يىبەرە تۇرغان ئىت، كىمىرسەك كىيىشەگى، «ھۇيەشە تۇرغان ئىت».

كومەو - ھۇت، ئىت ھەم غەيرى نەزەمە لەردىك ئىشنىسە بىزلە ئالماي تەمى بۇدۇلو، ئاس-ل تەمى ئۇدگەرۈ.

مىثال: «ھۇتن بىشە ئالماي كومەنتىب يىبەرگەن» كۈنە، كۈكشىن - تۇتۇلغان، ئىككى (لاكىن غەمەلدەن سىماغان) نەزەمە.

كۈنەك - ھۇت فەلەن ھالب قويىلا تۇرغان ئاعاس ھاوت.

كۈنەكەي - كۈنەكتەن كىرەك ۋاقى ئاعاس ھاوتىبار. كۈھەبە - ئىشنىك ئاسلىندا - نۇبى تامۇنۇنا تۇشۇلمەي ئىشتمە.

كوھەو - بىر بىر نەرھەگە كۆز، يە كۆڭل مەنەن مەقسەد تۇزدەو. ئورثسا، سىلىپ ئېتو.

كۆپى، گۆپى - قەند ھالب ئاشىنا، تۇرغان 5 - 6 قارش ساماھى، ئۇزۇنلىقتا ئاعاس ھاوت، سىلەك كېڭىگەندە مەم سىلەكتەن كېڭرەكتەرى بولا. ئاناندا كېڭ مەم يەينكرەك بولسا شاساق بولا.

كۆپى - مامق مەم عەيرى شونداى نەرھەلەر ھالب ئىلگەن بېشمەت، ھىرما بېشمەت. كۆپۇرگە يىل - تاش باقا.

كۆزىتو، كۆزىرەيمو - قىبارتو، يۇندەرنىك قىبارتو. ئورثسا: Вз'ерошитъ

مىثال: «ئىت ئارقىنەن بىلىرمەت، بۇرۇڭگە ھىرتىن كۆزىرەيتىر».

كۆزىدەكەي - بالدارغا كىيىنرلە، تۇرغان ھىرما، ماقئالى كامزول.

كۇرۇك - يىرە (سورتان قارماغى) گە قۇرۇمدى كىيىد، يەكى، سىنشقان تىرىنەن تاعىب ھىنوزان بالى تۇتۇ ئۇسۇن ئۇستىرەت يۇردى تۇرغان قارماق.

كۇرگۇوس - كىشە ئاعاسى، (كۇرگۇوس تۇز، نەرتۇشكە كەكرى بولا).

كۇرەگە - قوناقئارئالدىنا قەند، بال، بۇزا شىكالى، ئىمىدكتەردى ھالب، ئولتۇرتىلا تۇرغان دور تاپاق.

كۇرۇت - كىيىنەر ھوعۇسۇنلارنىڭ، بوى يىتەرن ئىككىگە ئايىزىپ ئارقا يىتەرن ھۇزا مەن ئوتكەروگە ياردام ئېتە تۇرغان نەرھەلەرى.

كۇرۇك، گۇرن - بىك قاتى ئاتقان شارلاق. كۆلەپەرە - باشلىق.

كۈلتەش - كۈلتە شىكىللى بىر يىرگە يىنالب، ئولتۇر-
عان ئولەن شولايوق، بۇكىت.

كۈلپەس - قوبۇش. نارىيادىنى تىگەن ھۇد.

كۈيەك - كەزە، ھارق، قوئى تەكەلەرى، ئۇرغاسىلارنى
واقتىنى تۇتۇم، نەسل ھوقى يىدەرمەن ئۇسۇنى ئىككى ئارتقى
ئاياتنىڭ ئالدىغا ھاللىرى بىل ئاشا يىپ، باۋ مەن بەيلەن
قويلا، تۇرغان، مەھسوس، كىيىن دەن ھۇرۇل تىگىلگەن نەزەر.
كۈيدى - قوبۇش، ئىباي ھەم نازلان بىرگەن كىشى.
كۈچۈ - ئۇزىن ئىرى، خور تۇتۇ، تەكەبىر. (كىياردان
ئالغان بولۇ كەرەك)

كېسەل - بىر نەزەرنىڭ ئىسنى ئېنى، يە، ئىشنى
كىيىل نى ئارى، نى بىرى شىلماشلىق ھالگە كىلۇ.

مىثال: كۈيەگم ئىسنى كۈنەسگەمى، ئولتۇر تىقايىم
كېسەللىك قالدۇ. نى ئالب نى ئىشلىد بولماي.

كېشەك - كىيىلگەن كۈيەك، ئالماي تاشلان بۇرمان
ئارەندى سۇر ياتقان ئاغاس.

كېنىك - ئوقنىڭ كىرەككە ئىلە كىرە تۇرغان كىرەنگى.

كىنو - ئىككى ئورنىدا يورى: 1 - نەزەت، سىروت.

ئورۇش: 2. - تىر ئورۇش. ئورۇش: Горячка
كىرەك - تىرە ئويىڭ قاناتى - ئىستىناھى ئورۇش
قويلا تۇرغان ئارقىلان ئىشلىگەن ئاغاسى.

كىرەم - بۇتاقەت - بائى مە تۇرغان يى بولماغان
ئاغاس باشنى مەن ئۇسۇن قولدانلا تۇرغان يالپاق ئورگەن
قايش.

كىرەت - ئۇزىن ئۇزى بىلمەي، تاناۋى كۈنەرب ئىرلەنەن،
اذاۋى. ئىلىقاتەتلىقتان كىل سىققان كېرەك.

كىرگىنى - كىرگىسكە كىنىدۇرلۇپ، كىرئىلىپ قوبىلغان نەرمە.

كىكىل - يلقى مالنىڭ نەق تۈبەھى، لېكەھى ئۇتتىدە، ئېكى قۇلاقئارنى ئارامىدا بولا تۇرغان ساسى.
كىگىشنىرك - مۇرن تېشىگىنىڭ ئوڭ ئىسنى سىغا تۇرغان يىرى.

كىلەشكى - بىيەلە بولا تۇرغان بىر نەوع ئاورو.
كىلەشكى بولغاندا بىيە بىر توقناۋىز بەل ئىتە بىرە.
كىنىيە - تۈبىسك. بىر نەرمەنىڭ ئىك ئاتىغى، ھوڭى.
ئېل: «دائىم مېئال: كىنىيە باي مىنىم كىنىيەم. (ئىك ھوڭى - تۈبىسك بالام).

كىيەرتكى - كەلنە يىلانى. ئورۇنسا: Ящерица.
كىيە - نىنىدە بولالا نىعمەت، رىزق، مالدە، تەقدىر ھۇرمەت ئىتىلەرگە تىشىلى، قەدەر ھۇرمەتى.
كىيە تىيو - نىعمەت، رىزق شىكىللى نەرمەلەردى ھۇرمەت ئىتىدە، ئالارنىڭ قەدرى بىلەمۇ ئارقاندا، مەدكۈر نەرمەلەرنىڭ شەرافەتى ھوڭ رىئالەتكە قالو. فەقىرلىككە تۇشو. قۇلغىزەر ئىدى بىر سىلەك قىمىزنى ئاياعى مەن تىيىپ تۈككەن ئىكەن قىمىزنىڭ كىيەھى تىيىپ بارىقى يلقىلارنى قىرئىلىپ بۇتكەندە قوبىغان.

كىيەشكى - ھەيەت، ئۇياتىد ئوراقت.
ئورۇنسا: Проститутка] تىگەن ھۆدگە كىلە. شۇنىڭ ئۇسۇن ھوڭىشكەن كۇيۇنگەندە: «كىيەشكى، كىيەشكىلەپ بورمە» تىپ ئىتەلەر.

— م. —

ماتقو، ماتقاو - قول منەن باشقا بىر نەرمەنىڭ تەننە
بارماقتاردىن بىرى، قارشىغا توشلى ئوشتا - تۇتو.
ماذار - فەلەن تېگەن ھۆد.

مىثال: كۆرەگەڭنىڭ ئاۋدىن باب قىسىمى
ماذار توشمەن.

ماردا، مارق - ماردا بىسى، مارقىن ئىتو - بەھەن
قىمەتنى بىلگەن.

مارقا - ئوتتۇرى. ئۇلار قانچىنلا. بىش يىتو يەنى
نەقلى خاسىل ئىتو.

مىثال: قۇلۇندار خەدر ئىندى مارقالاندى (قانچىن)
بەيلەۋ كەرەك.

ماقاو - غەبى. زىرەكنىڭ كىرغىچى.
ماقاهىماو - موعامەلەلە ھېساب ئىتەو. ھاڭغا ئالماو.
ماڭ - يەنە يىمەش، تولا تولىمەش، بۇتەر، بۇتەش ھالەت
بولو. سوت، سوت قالدى نېگەن شۇكىلى.

مىثال: 1 - ئورب بۇتەرگە ماڭ بولدى.
2 - بىر ئاغاسىنى تاشىپ بەرگەنم بۇمايە نىيەرگە
سالا، ماڭ قالدى.

مال قىقراۋى - بۇتالانى قارا.
مازىو - سەلەمەتلەنە، تۇدەلو.
ماھابو - ماقتانۇ. ئىقتىدار ئىتو.
مايىقى - ئىيىل، بۇگۈل، ھەنەل بۇرۇ.
مەدى - قاراڭغى نۇشۇ.
مەرەكە - قىنى، ئىرمەك.

مەرەى - ملنى يەكى ئوق فەلەندىك يراق يۇرۇپ
يۇرمەگەنلىگىن، تىنىپ تىمەون بلوئۇسۇن يراققا قويىلىپ ئاتىلا
تۇرغان بىلگى. (قاراسقى).

مەرتو، مەرتكەن - قارذىك ئۇرپ بۇرساق، بۇرساق
بولۇپ ياتقانى شىكلىدى بوشانلىق حاسىل ئىتو. ھەم قارذىك
مەرتو.

مەرزەت - ئاي ئىر يىگىت، تىگەن ھىماق ماقتا ئور-
نىدا ئىيتىلە. ئورثسا: Молодец تىگەنگە كىلە.

مەركى - بال قۇرتى كىنو نەمەلەردى ھالا تۇرغان
توبال. قابىقتان ياتىدار.

مەرگەن - ئوقى ملنى فەلەن مەنەن كۈدەپ ئاتقان
نەرھەھىنە تىگىگەنسى.

مەرو - ئىرو. مەرو باشلاندى - ئىرو باشلاندى تىگەن
ھۇد.

مەروەت - كۈلدەك ياغاھىنا تاعىلاتۇرغان، پراستوى
پىيالانان ئىشلەنگەن تۈيمە - ھەدەف.

مەسكەى - ئىكى ئورنىدا يۇرى: 1 .. تاماققا توپما.
عان - ئۇر - مەنەنەندە. 2 - ئىك ئاقشام ئاراھىدا ھاۋالا
ئۇسۇقۇنلاىپ ئۇسۇپ يۇرى تۇرغان ئىلىكتىر. قاھى ياقىتا ئۇر
ئوتى تىبتە يۇرتەلەر.

مەكۈشتەى - ئالىوڭى قارا.

مەل - ساق، فورسات، لەجزا. ئورثسا: Момент.

مىثال: يادى مىلكەندەرن شونان بلەم كۈيۈلدى

قۇش كىلە ھىجىر.

ساسقىنناين تاراب ساسماۋ تاعى ماتور يىگەى

كىلە قىد بولۇپ.

مەمۇرىيە - ناولى - سۇقۇرلى ھاقۇلى يىر.
مىثال: ئۇفۇ مەمۇرىيەلى بىزدە ئۇلۇترا.

مۇزا - قوستى، ئىنى.

مۇشار - مەلەش، مەلەش.

مۇشۇ - تەرگىگە ھالب كىيىتەرب ئالغاندىن ھۇلۇ،
ھوپالاقىنىب قاتقان قۇرۇتتى ھالوئۇسۇن مەھسۇس، ئاو تۇتلى
ئۆتەلەكلى ئېتىب بەيەلب ئىشلەنلەكەن قاپ.

مىلقو - بالىنىڭ ھۇ ئۇتۇنە قالقپ، قۇيرۇقى مەنەن
ھوۋىب تولقۇنلاندۇرپ يەەرگەندەگى ھەلى ھەتاق ھالەت.

مىثال: يەركەي ھۇغا سۈمىب ھۇۋى مىلقۇتەب
تىك يورى.

مەند - ھۇلى، كۈپرەك پىرۇپچەك مەنەنەندە يورى.

مورتاي - شىرى نەن ئىشلەنلەكەن تۈرۈق شىكىللى
پىك كىسكەي ھاوت. مورتاي

مورتايو - ھۇ ھىگۇ، بەكى، دىلانۇتارقاھندا ھۇغا
قابىل بولۇپ قالغان ئاعاسى.

مويىل - شۇمۇرت ئاعاسى.

مۇدغا - ئىككى ئورنىدا يورى: 1 - بورەنكە، ئورۇشا:

Воронка: 2 - بال قورنى بالا ئايرىغاندا، ئايرىل سىققان
كۈستى بابا تۇرغان ھاوت.

مۇناقىقۇ - يىگۇ، عالىب بولو. Победить ئىتىو.

مۇنار - يەى كۈندەرنەگى ئىشلىكتە، قۇرۇقتان

كۈمۈك، تۈمان ھىماق، تۈت ئالغۇي: "сухой туман. Ржа"
مۇندا - ئاتنىڭ قامى مەنەن ئىغىرساقلق ئاراھندا

قالق تۇرغان يىلكەي. يەنى قول باشى.

مۇت - ئاقىس. ئاقى، يەنى بىر بىر نەمەنك يىمەي

ئالغۇي.

مۇذۇرو - ھەلدەن تايىدۇ.

مۇذ ئىمىو - ھەيتۇدۇ قارا.

مۇسە - ئەعدا.

مۇكتە - عادى. ھەرتىنەنەنابورۇ تارامىشى يۇرتلىگەن،
يان. يەنە.

مۇك - مۇتتىنى قارا.

مۇلكىدەو - ھەلكنو، قۇدعالو.

مىثال: «ئارغىيانايداردا تىبىن تىبە، قارا تۈرۈ

دوتەن ئۇيۇرۇ. ھەو يولۇننا بىر قەد ھەو كىلترە - مۇلكەشەب
ئىككى بۇيۇرۇ.

مۇيىو - بىساق مەن كىسەب ئالەندەن ھەك، ھەيەككە
يەشەب قالغان ئىتتىنى تەش مەن سوبەب ئاشاۋ.

مۇھەرەو - عىبەرەت ئالو، يۈمشارو.

مىثال: ئويۇگەن بىش ئۆلك سەقتىنى نىگە بىرە
مەھەرەمە يەك.

مىتەھنمەو - ھەدەھە خىساب ئىتەمەو.

ن

ناعاسم - بىسەنك بىلاھى ئەسەھەنك ئۆرگەننە

ناعاش بولا (دايى)

ناعاش - قەلەم مەن ھەنماي، نىتەمەي ئاشا باش،
يەك ھەم شۇنداي نەھەلەر مەن بىنەب تەلگەن بىنەك.

نۇعالا - كەدەن ئاق قانتاب ئالو.

نورگە - ئىككى ئورۇندا يۇرى: 1 - يەل ھەب كىتەرەن

ئۇسۇن يەش تومراۋداردۇ سەتراشتاب ئۇيۇب قۇيو.

2 - بىگەن، فونتاىنەن.

نەمەرە - يەنەسەزەردەك بالدەرى

ه .

ھابا - ھازاقسا ساپا، شىرۋىنەن تىگەلگەن، قىمىد ھالب ئاسىندا تۇرغان ھاوت.

ھاباق - ئېكىنى مەھسۇلاتى:

1 - ھاباق، دەرس، ھاباق ئوقۇ.

2 - تارماپان ئېتىك، سىتىك فەلەن تىگۈ ئۇسۇن ئورلىگەن يىپ. بىر ھاباق يىپ تىپ، بىر ھاباق يىپىكەلە ئەيتىلە.

ھابا يابىو - ھابانىڭ ئاۋىن يابىو ئۇسۇن مەھسۇس سىيىگىلىپ ئىشلەنگەن يەككى، ھابا يابارغا يىلگىلەنگەن نەرسە، يىپىقىس.

ھاپالى - ھالقىن قانلى، سابىر، تىنىس مەھسۇلاتى

ھازاق - باشاق.

ھارا - يالغاش تۇتلى ئۇدۇنسا ئاعاس ھاوت، يالغاشتان كىرەك بولسا. باشقۇرت ھالقى ھاراعا بېيىش بارماق ھالب ئالغىتىنلار (بۇلغايىدار). ئۆمە ۋاقىتىدا شونىڭ مەن ھالقى ئاش ئاشاتالار.

ھار اوس - تاتىماق ھەم شونىڭ تۇتلى نەرسەلەردىكى باشىدا تىگۈ ئۇسۇن بەيدەپ، سىيىگىلىپ، ئىشلەنگەن، كىرۈپ ئۇل ھەمىق نەرسە.

ھار اوھىند - تەرەپ.

مىثال: «ھار اوھىند ھاقىتەنلىكىنى قويماق، قارغا قاقىتەنلىكىنى قويماق» (ماقال).

ھار ايتا - ھاوت ئۇتتىنەن كىيە نۇرغان قۇرستان ئىستەلگەن كىيىم.

ھارقىت - ئېكىنى مەھسۇلاتى:

1 - سۇئىر - قالغان ئاش.

2 - (قۇرۇت، ماي، بالىنىق كوك) قۇرى نەرھەلەردەن
فېلتىراۋىت ئېتىپ، يەكى، قىشپ، تامىنىپ ئاللىنغان مائىع نەرھە.
ھارقىنو - تاۋ بېتى، تاۋىڭ ئېگىڭىز يىرى.

ھارماق - بىر نەرھە عوراب، يەكى، ھۇيلەب فەلەن
ئېتىپ ئارتىغان قالماي، يەشەپ، ھانتىراپ ھىزىپ يۈرۈ.
ھارۇنا - قىزدا بىر ئاتىدا ئۈشە تۇرغان ھوعان توشلى
قاتناۋىلى، ھارى نەرھە. ئورۇشا: Царские кудри.

ھاروى - كېلىن بولغان كىشى بېرە تۇرغان كورۇنىش.
ھاعالىدلىق - باشىغا كىيىلگەن يۈگەندى ئات، ھىپىر-
ماھىن، ئۈسۈن ئاتنىڭ ئىيەگى ئاتىنىغان ئالدىر، تارتىمىز
بەيلەپ قويىلا تۇرغان قايش باۋ - ئىدىكسە.
ھاقا - ئىككى مەدەنەلە:

1 - بەلەتەككە ئېرىشۈ ھام ساماسىنا يىلىنس ھاسىل ئېتىنو.
2 - ئاشىق - يەكەل - يەكەل - قوزىنا ئويناۋسۇلارنىڭ
تاشلاپ ھوعو ئۈسۈن قولىدا تۇرغان نەرھەلەرى.
ھاقىم - ماھابەت ئورۇشا: Солидный كورمەگە يەكى
كولەمنى ھاقىمدى ئىكەن تىزەر.

ھاشىق - بالتاننىڭ ھاب ياعىنداغى ئۈسنى (مۇرنى).
ھالاقى - تەرىپتىن قارا.

ھالپى - ھاللىقى، ھالپىر، ھاللىپ تۇرۇ.

ھالتان - ئۆزى مەن ئىدىر فەلەن ئالماي يۈرۈ.

مىثال: «بىر نەرھەلە ئالماي ھالتانغا كېلگەن»

ھالداۋ - ھىزدا كورنىپ ياتقان بالىنى سەنسەپ ئالا

تۇرغان قۇرال. سەنسە تۇرغان بىرى 5 تەن 12 گە تېكىلى،
بارماق ئۇزۇنلىغى، تېلىغىراق سىنىغى قاللىغى تىلى، تېمىر

نەرەدە بولۇپ بىر يارم، يەككى ئىككى قوغاي ئۇزۇندۇقى، قول
قول مەنەن بۇتارلىق ئاغاس ھابلىنى بولا.

ھالاور - ھانتىردىنى قارا.

ھالماشو - بىر نەرەدەنىڭ ئىككىسىنى بىر نەرەدەگە
ئېشىنلوۋى.

مېئال: ئىككى ئايان ھالماشتىرۇپ، ئوتۇرغان.

ھالماور - ھەممەتكىلى تاياق. ھالماور مەنەن قويانغا،
يەككى تۈنەگەن ئۆيىرەككە سەلاردا ھالماوردايدار.

ھالماورداو - ئاشلاپ ھوعو.

ھالما - تالپان. قايىنى بىرەردە، ئورمان، تال بىنتى
تىندەر. ئورمان بىنتى نىمەسى ئورمان قاندا ھەن تىنو ئوقشا-
سراق. سۇنكى قاندا ناپاننى تۇتلى.

ھاماتاي - ئىدەرەدەگەندە، تىرگەگەندە، ئىتھەلەنەپ
تۇرۇسۇنغا ھاماتاي تىندەر.

ھاماق - سىجىع، قاندا ھەرنى بىك ھىرەك، يەككى بىر
بۇتاشتان ئىللە نىسە يولدى تۇتاشتىرا تۇرغان نازم.

ش. بابىچىڭ: «كۈتمەشەن» تىگەن شىعەرنى تۇتلى.

ھاندو - ئاقلىد. ھانتراو - ئاقلىدان شاشو.

مېئال: ھاشىتەن، تۇرۇر، ھانتراغان ئۇرۇر. (ماقال)

ھاو كۈنەك - مال ھاوا تۇرغان ئاغاس شىلەك. ھوت
قۇيارغا ئوڭايلىنى، بولەن ئۇسۇن بىر ياق سىتەنەن ئويمالى،
قل بولۇنى بولا.

ھايداق - دۈنەن ھەم ئات بەشەنە يىكەن يىلقىلار
ئارامىنان ھايلاب ئايرىپ ئالەب قويغان، يىگەمەگەن، مەنلەمەگەن
مالدار.

ھايرقاو - ھاقلاو، قاراۋىلداو، قورسالاو.

ھايىقاق - توشەم.

ھايىقاق - ھاراي مازارداڭ باشى يابقاندا ھالام ھەلەن ئۆسكە تۇشب كىتمەن ئۆسۈن ھالنا تۇرغان ئاغاس.

ھەپەلەك - ھوقر تەكە ئويىنى.

ھەپەلەن - ئاشعوسى.

ھەپتەن - ئوۋنى بىك سەلەمەت، دەرويشلەورەك بولۇپ ئۆيەن - ئۆيگە يۇرۇپ ئوڭايى كىلگەندە ۋاقى - تۆيەك نەمەلەردى ھلتەب يۇروسى... ۋور.

ھەپرە - ئەشكىنى قارا.

مىثال: «قاتنىڭ ھەپر بولسا، ئىنە يېتى ئۆزۈڭ تۇتارەڭ» (ماقال).

Порядочно - بلىنەقۇ. ئورثسا:

ھەپرەشكەو - قاتى، قى ئارتىنان يۇرۇ.

مىثال: «ئايھاي بىل ئىشايدا قارتايەنسا ھەر - پەككەن قويماڭ».

ھەرمەو - ھەرمەب، قولك مەن تابارعا، تۇتارعا، تىرشو. ھەلەت - ئىكى ئورندا:

1 - بىر زەرھەنك كۇيۇن، يايىن، ئاسلىن بىلو. مىثال: «ئىشكەڭ ھەلەتن بىلەرەك ئىشەھەك ئۆزۈڭگە ياقشى بولر».

2 - تىن - تىن. ئورثسا: ЖИВО. ھەورەك - يەشلىك سەبەبلى ئۇيۇرگە ھالغا يارامى تۇرغان ئايىر.

مىثال: «ھەورەك ئايىر ھالھاك بىيەلەرەك قىلر بولر». (ماقال).

ھىباي - ئاتقا ئاتلانىپ يۈرۈ، ئاتقا ئاتلانىپ كېلۈسەلەردەن
 نېسك كېلىدۇ تېپ ھورالغىنا: «ھىباي» كېلىدۇ تېپ ياۋاب بېرەلەر.
 ھېتتاغى - ھېلىدى قارا.
 ھىزما - يۇنۇن يەبىشترى ھەم ئىككى ياققان بەيلە
 گەن ئوقى.

ھىرى - تېنى ئۆلمەۋسەن.
 ھىمال: ئەدەم مالىدان ھىرى بولا ئىكەن، نىسى
 ھەتلى يەرەھەتلى بولالالا ئۆلمەي بېت.
 ھىرتتىق - ئارقالىق.

ھىرغىلاقى - ئىككى تۈرلۈ ئورنىدا يۈرى.
 1 - ھىرغىلاقى ئىنىو - ئاۋشۇۋو، شىلغىياق شىلو.
 2 - بىرگە تۈشكەستە ھۇرۇلب - ھېراپ كېتىپ بارغان قار.
 ھىرغىل. ھىمىرغىل، ھىمىرغىلور - ھىباغى شىكىللى
 نىدۇك، ئۇدۇن، لەكىن تېگىشنىما، تۇد، بولاب ھاراي باشى ئۇسۇ.
 نىگىنە، تۇتۇلماي، يىنىن ۋاقتىنارنىدا باشنىدا «يىۋىلگى» ئىل
 قازاب قويۇ ئۇسۇن، تۇتۇلا.

ھىرغا ھىباقى - قۇلاق ھۇيۇنسەن.
 ھىمال: «ئىشكىلىدى مەن قەلەم ھىرغا ھىباقى
 ھالىش بويىغاندار.

ھىرگە - بىداۋ ھىيرىدى ئىمەمەن ئۇسۇن، بىداۋىدۇك ھىر.
 نۇنا، تورت ئاغاسىنان تۇرتكىل ئىتىپ ھىر ئاغاسىنىڭ ئىككى
 ئۇسۇندا ئارتىرىپ، ئۇستاب ئىشلەپ بۇرغاقى ئورنىنا، كىنىدەرە
 تۇرغان نەمە.
 ھىقتاۋ - ئىلاۋ.

ھىقرا - ناسار ئاسنى يىيى سەب تۇرۇ. تۇپ مەمەنە.
 ھىنىگەك ئىگىن ھۇد. شونان ئالاب سامانداۋ ئورنىدا
 «ئى ئۇل ھىقراڭ» تىنىدەر.

ھقر - مقرر - ناسار - نۇسار.

ھقمر - ئېكى ئورندا يورى:

1 - ھاران. ئۇل بىك ھقمر كىشى، بىرتىنىدە ئالا ئالما-ئىھك. تىئىدەر.

2 - ھارانغا ئاقىرىدىغان ئاغى تۇرو.

ھىقىلداو - قاتى ئىلاو ئورۇشا: Рыдать.

ھىلە - ئىستىك يۇمشاق يىرىدەگى قاتىنى.

مىثال: «ئىستىك ھوقە، ھىلەن قاتىرىك».

«كۈلە - كۈلە ھىلە قاتى كىتىنى» تىئىدەر.

ھىكەوس - بۇداي، ھۇلى شىكىلىنى ئۇرۇقتارغان

كەبەكتى ئايىرو ئۇسۇن قولىدىنلا تۇرغان ئاساس نىرە:

ئىلەك شىكىلىنى بولا. لەكىن تۇبى ئىلەكلى توگى، تىك

ھىكە، كەبەكتەن بۇدايدى ئايىرلار. ھىكەندە ئاور بولغا.

نلقان بۇداي ئاتقا تۇشە، كەبەك ئۇكە قالغا.

ھىھىشۇ - ھىلەن يەشۇ.

ھىھىتو - بىرەندى مۇھىملىكە، ئۇتۇب، مەئىوسىنىدە.

تەكە قالدرو.

ھىمرو - بىرتىنغان تۇب كوتەرە ئىسنى.

ھىمراق - بالدارغا ھۇت ئىمىدە، تۇرغان نىرە. تازار.

سا: مۇيۇدا، ئورۇشا: Рожок.

ھىمىئۇل - ماتورلىق، ھىلۇزى، زىفا ھام ئاقلىلىقنىڭ

بارىلا تابلان كىشى. ھىمىئۇل ئىمىر، ھىمىئۇل ئوراعت.

مىثال: بى بى عىشە ھىمىئۇل عىشە ئۇزىل

ھىقتاب ھىلەشە.

ھىنسىل - تەجىرىبەسىل. ھىناوسى.

ھىنىق ھىيەم - باش بارماقتى ئۇزىل ھىلىسىدە قالدرو

«ھوق» بارماقتى ئىكىنسى، بۇونىن بۇكەلە، قارشتاب ئۇمىسار.

هۈنۈ - ئېكى مەنەكە:

1 - قولدى (هۈنۈ) ھوقۇ. قولگىدى (ھن) (ھوڭ) تىنەدەر.

2 - «ھارى باشىنان يەلب ئايەم ھەندى».

ھەن ئىتو - ھور ئىتو.

ھوپالاق - قول مەن ھوپالاقتاب. يۈم-ارلاب ئىشلەپ

قويغان نەرھە. ھوپالا قتا؛ بالىقى، قۇرۇت، ماي، كىۈك، يۈ-

مىشاق نەرھەلەردى قول مەن تومالاق (تۈگەرەك) رەۋىشتە

يۇمارداۋ.

ھوت - قاينىن ئىتن قارا.

ھورق - ئارا، بولم. ھەم كىمە لىدى كىمە لىدى.

ئورثسا: Промежуток.

ھورندى - سىتسا ھەم ەدىرى تاۋارداردان ھورلەپ،

ھوتلەپ ئالغان يې.

ھوق بارماق - سۈبەبە، شەھادەت بارماق.

ھوقماق - ئېكى مەنەكە:

1 - Ухаб.

2 - سىسكە بىزەم يۈل.

ھولپايو - قاربۇز كىۈك تۈگەرەك ھەم سىلەك شەكىلدى

نەرھەلەردىك يەمەشەپ ئاسل تۈشەرن يوعالتۇدارى.

ھویر - بىزەۋەق قۇش.

ھويقاي - ھۈرەكنى قارا.

ھويل - كۈشەك. ئورثسا: Дубина.

ھورەن - ئالەن، بىك قىلۇق جىتدىلك مەن بىك

ھالقىلىق ھەم نەكەتلىك ئارەندە بولغان بىر ئورتاق ھەل.

ھۇدا - كىندىر تولا ھوعوسىنلارنىڭ ئارقا يېتەرن، بۈي

يېتەرنى ئارەندەن ئۈتەكەرۈ ئۇسۇن ئىستىھەمال ئىتلىدە تۇرغان

قۇردارى.

ھۇعالان، ھۇعلاق - ئاشنەب ئاشاوسى، ھام
ئشلەوسى. شولايونى كۆپ ئاشاوسىغا ئىيتەلەر.

مىثال: ئۆيرەك ھۇعالان بولا.

ھۇننايو - ئوڭ ئىلەمەي كىشى ئىشنى تەڭكەن بۇرۇ.

ھۇدەك - ھۇدەك، تاوڭ بىك تەك بولماينسا ئەكرەك
مەنەككە تەپەشەيە، ھارقوزانا بارغان يەنى.

ھور - قابىرەنىڭ ئۆتۈندەگى مايلى ئىت، ئىت بىش-
گەندە ھورپاغاى سىقا «ھورى سىقان» تىدەر.

ھۇرەن - تاوش، ھۇرەندەو، تاوشنانو، قىقرو.

ھۇرگۇس - ئىككى مەنەلە:

1 - ھۇرگۇس. ئورثسا: Сургуш.

2 - تىرى ئىلەگەندە تىرىنىڭ ئىت ماڭارن قىر ئالا

تۇرغان قۇرال.

ھۇرۇن - قازاننىڭ قۇرۇمى بولا. ئىدە شول قۇرۇمدان

كۈنەرلەگەن ۋاقى ساڭ تۇتلى نەرە بۇرتۇك. جۇزى فەردە.

ھۇرۇنپى - قىش كۈنى يىل ئۇرۇپ يولغا ئال

كىلپ ھالغان قار.

ھۇرۇنو - بارا تۇرغاس بىرەنەرەگە ئايلى ئلەگى

ئابىنو. شونان ئال بىرەرئىش ئىلەگەندەنى ئوداچىيە.

ئۇسۇراۋۇلا ھۇرۇنو ئىدەر.

ھۇمۇر - كەينى. ئورثسا: Ностроение.

مىثال: ھۇمۇر كىتەننى ئىلەپ، ئولتراھك.

ھۇدۇق - باشى، تۈپەنى ترانسا، تاقنا مەن يابلان

نەرەلەرنىڭ تۈپەننىن ئاققان ھۇدۇق ھەرىدەن ئاغىپ قۇ.

يماي، ئىككى مۇيۇشتەن ئاغى ئۇسۇن مەدكۈر ترانسا، تاقنا

توبەلەردىڭ ئاتقىنى باشتارىنى توراھىنا ئاتىلىنىپ قويىلا تۇرغان ئۇدۇن، كەمەشنىكلىنى ئۇڭگۈلب ئىشلەنگەن نەرسە. توبەھى تىيرىمەن ياپىلغان قاراللىقلارنىڭ توبەندەگى باشىغا ياقىن يىرىنى، ھەندى تۇربالارغا ئاغىز تۇشۇرۇ ئۇسۇن ئىشلەنگەن «ھەندىقار» بولسا.

ھۇيەم - باش بارماق ھەم ھەتتە بارماق مەن ئولسۇ. قارشتا. «قارشتى قارا».

ھۇيا - يادىنى قارەندىنىڭ ئىككى ياتقان يىرى. ھەندىم - ئىككى دۈننىڭ بىرەلەرنى بىرەلەنە بىرەلەنە تىندىرە.

ھەيرەتەك، ھەيرەتەك - بىرەندى سىنىكە ئىككىنىڭ سىنىكە باشىغا، ئات قۇيرۇقىغا ئالغان قىلداڭ بىر 4 - 8 بۇرتۇڭنى ئېشىپ بولغان ھەتتە بىرەندە. ئىككى شۇڭا ھەيرەتەك ھەيرەتەك تىندىرە. ئىككى مەن ھەندى ياتقان سوراغى، سورتان بالىقىنى تۇتۇشقا.

ھەيەر - ئېيىل، بۇڭگۈلب تۇرا تۇرغان، بىرەندە، ئۇدۇن، نەزىك سىنىق. ھەيەر سىنىق مەن ھەتتە شىنىلداپ قالا. ھەيگەمى - يۇقۇ توپىمىغا ئاڭرالىنىپ تۇرۇ.

ھەيگەمە - تەقەلەپ نىتەپ قاتىرەپ، ئاڭرالىنىپ تۇرۇ. ھەي - تەقەلەپ.

مىثال: يۇمىيەك كىتەكس ھەي بولۇپ قالدى.

— ي —

يىلغى - ئىككى مەنەلە:

1 - قۇلۇن بەندى ئۆتكەپ كەلگەن يىلغى ئىككىنى بەشكە ئىككى يىلغى تىپ يۇرتىغا.

يايىقالو - يەكسان ئىتو. بىرمەن نىگى ئىتې، ھىپىرە، كىتو.

يەبىشكە - ئەساس. مەنبەع. بىرىنە ھەنك ئاسلن - نەسلن، تۇبىن تامون تىكشرو.

يەمكە - قوز قتا تۇرغان قىقس.

يەنترەك - تايانس. حامى. يەنترەكك كىمىپ ھۇرا- سالار، يەنترەگم فەلەن كىشى تىپ ياباب بىرەلەر.

يەپىكە - يەيگىكى - جەيگىكى.

يەيدەو - تۇبۇندە (مۇتلاق) يەي ئوتكەرو مەعەنەندە بولالا، سەدرەلە يەي ئوتكەروگە «يەيدەو»، ئىندى يەي ئو- تىكەرە تورغان ئورنەكەلەك؛ ئانى «يەيدەو» تىندەر.

يەيەز - سالوات كوپىرى. يەشل توعا. ئورنەكە

Радуга

يەكەل
تەيپەك - ئاعب ياتقان ھەندەك - يەلەنك كىگەپ، يەيەل كىتەكس بىرى.

يىراقى - ئىكى تار ھى.

يىرە - قارماقنىڭ ئىك دورى، سورتان تۇتا تۇرغان قارماق.

يىك - ئارا. ئارالىق. تەن ياتقان ئىكى بورەنە ئاراھى

ەكى بورەنە بارغى ھىماق ئارالىق.

مىثال؛ ھارق قارقا تۇرغان قايسىمى بورەنە يىگنە

قىترب كىتەكەينم ئالب كىل ئەلى!

يىلاوق - ھەندەك قىشى قاتى ھالقىدالا نوگماي يانا

تۇرغان بىرى.

مىثال؛ يۇماعۇل ئاشقازدەك يىلاۋىغىنا تۇش كىن

كەن تى. (يۇماعۇل ئاشقاز كۇبى سىغارلەن يىگت).

يلىنى - بىنيە ھاۋوسىلار، سوقمار باشلىنى ئىيىكى يىلىنى
 باعانى (قازىن) بىر بىرئەنەن 5 - 3 قوھاي ساماھى ئاللىقنا
 بىرگە بىك نى ئىيتىب قاعىب، شول ئىيىكى قازىق ئاراھىنا ئارقان
 تارتىپ قۇلۇنداردىنى تىتىب بىدىلەيدىر. شوگا يىلىنى تىزىدەر.

يىلىنى باعانى (يىلىنى قازىنى) - قۇلۇن بىلەن ئۇسۇن
 مەھسوس ئىشلەنگەن قازىق. يىلىنى باعانى 3 - 4 قارشى ئۇدۇ -
 نلىغىدا، قەدىمكى قازىق قانلىغىدا سوقمار باشلىنى بولسا.

يىلدام - يىتىد. بىك تىتىد.

مىثال: بۇماباى ئاغايمىڭ بايتالى ھەلەك يىلدام.

يىلمەس - قۇش قۇرھىننىن يۇنۇن ھىندىر ئالب
 تورت ياغىننىن يەبىشلىرى ئىشلەنگەن ئوق.

يوشاۋ - يىلقى مالنىڭ يۇقلاۋىنا ئەيتىلە. يىلقى مالنى
 ئىگرە بىر يوشاۋ، ئاڭ ئالدىدا بىر يوشاۋ.

يۈرمە - ھارقتىڭ ئۈپكە، يۈرەك ھەردى قارىندارنى ئاسنى
 ئىسەگى مىدىن ئوراب - سىزىم بىشلىگەن نەرسە.

يۈرگەك - يەش بالىلاردىن ئوراب ھەم ئاتلارنى ھالب
 يۈرۈتە تۇرغان سىنىسا يەككى شونىڭ ھىماق نەرسەلەردەن
 تىگەگەن يۈرغان.

يۈكشە - قارا بۇداي.

يۇتتىق - ئاستىق.

مىثال: «بىلەنكىگە يۈت يوق، بىلەنكىگە تۈت يوق».
 (ماقال).

يۇر - ئۆتكۈر مەنىلەن، كۈلكرەك تىيگەن ھۆدەردىڭ
 بارئەندە ئىسنىنە ئالا تۇرغان ھۆد.

مېثال: «يۇر ھوندى كىشى» ھوندى يۇر.
 يۇرۇن - ھارق ئېرىشەن، قىرى ئېرى - قوينىر ماڭار
 تەككەدە كىيەكلەن قالىغان ۋاقى بۇسقاقتار.
 يۇرعاق - يەش بالدارىڭ ئاتىنىڭ ھالا ھەم ئوراب
 بۇرتە تۇرغان ئېرى يورغان.
 يۇقى - يۇغا تۇرغان ھىيى نەمە.
 مېثال: سېنى باردا يۇقى ياتما. (ماقال)
 يۇمارداۋ - قول مەن، تۇتۇپ بۇگەرلەۋ.
 يۇماق - تابىماق.
